ISSN 1307 – 1785

Eğitişim Dergisi

www.egitisim.gen.tr

Yıl 22, Sayı, 86, Nisan 2025

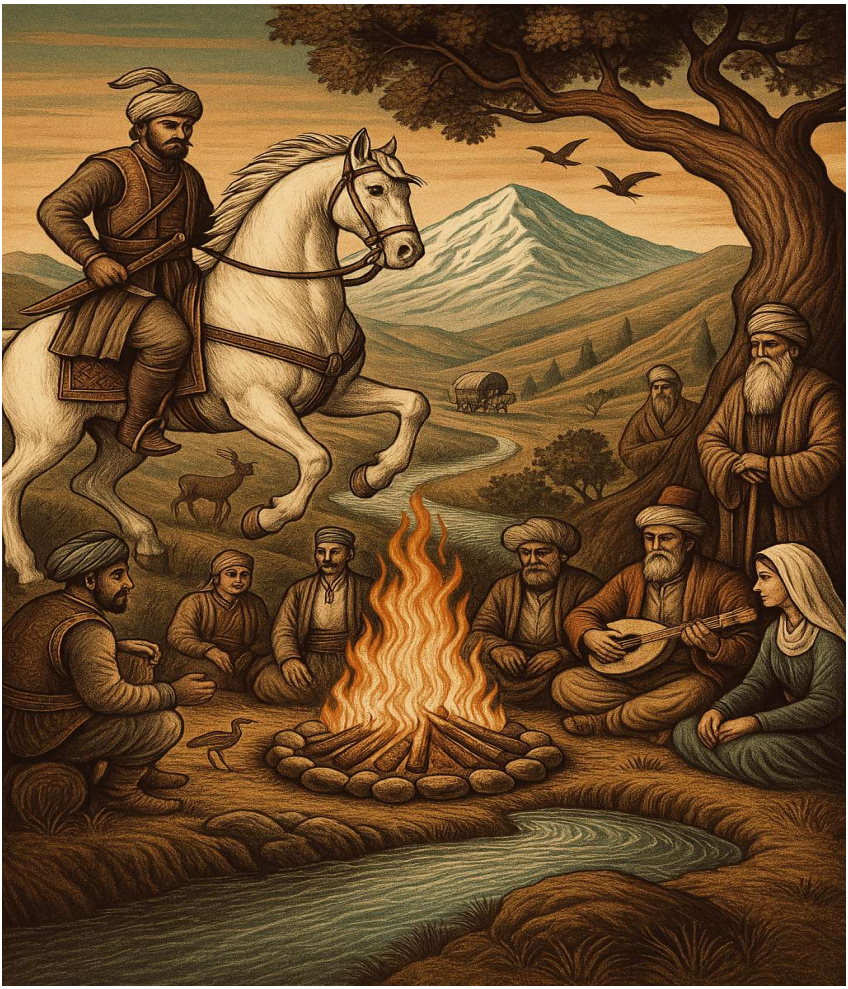

Eğitişim Dergisi

ISSN 1307 – 1785

Yıl 22, Sayı 86, Nisan 2025

Üç Aylık Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi.

Sahibi, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Editörü:

Dr. İkram Çınar

Kapak Tasarımı:

Chatgpt

Dizgi

Muhammed Ali Göllü

İnternet Adresi:

www.egitisim.gen.tr

Adres: Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. Kars

Tel. +90 474 225 11 50 / 1442

e-posta:

egitisimci[at]gmail.com

© Dergideki yazıların hak ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Bilimsel ölçütlere göre kaynak gösterilmek koşuluyla yazılardan alıntı yapılabilir. İzin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması ve kullanılması 5846 sayısı Fikir ve Sanat Eserleri Yasasına tabidir.

İÇİNDEKİLER

Cılavuz Köy Enstitüsü Yaşantılarım – 6 - *Rasim Bakırcıoğlu* 3
Uygarlık Tarihinden Ders – *Dr. İkram Çınar* 64
23 Nisan'ın Egemenlik Anlayışı – *Prof. Dr. İbrahim Ortaş* 68
Posof Kent Müzesi - *İsmet İpek* 73
Yaşayan Toprak Laboratuvarı *Prof. Dr. İbrahim Ortaş* 80
O Çocuk Bizim Değil – *Gülsen Dede* 84
14 Mart Tıp Bayramı -*Doç. Dr. Hüseyin Gül* 87
Neleri Nelere Üstün Kılmak Gerek - *Rasim Bakırcıoğlu* 92
Değer mi? - *Ferhat Acay* 95
Uluslararası Etnopedagoji Sempozyumu Yapıldı – *Dr. İkram Çınar* 97
Milli Kahraman Server Atabek Anıldı – *Ş. Kaan Gündoğdu* 104
Sefername – *Edip Efendi* 107
Garibnâme'den – *Aşık Paşa* … 111
Köroğlu: Yine Yigitlerim Düştü Yadıma 112
Dadaloğlu: Meğer 114
Şehriyar: Ey Kadın 115
İkinci Karabağ Savaşı'ndan Notlar – *İkram Çınar* 118
Anı Destanı – *Fahrettin Kırzıoğlu* 131

ÖNCESİ VE SONRASI İLE

CILAVUZ KÖY ENSTİTÜSÜ YAŞANTILARIM-6

-Gerçekler ayrıntılarda gizlidir-

EĞİTİM VE EDEBİYAT ÖĞRENİMİM, İSTANBUL KÜLTÜRÜNDEN YARARLANMA ÇABALARIM

Rasim Bakırcıoğlu

Yeni Bir Kapı Aralanıyor

Kimi özel nedenlerle, iki yıl da askerliğin araya girmesi yüzünden yedi yıl ötelemek zorunda kaldığım yükseköğrenimime başladığım günden sonra değişik hazlar yaşıyorum. Yaşamam mı? Yıllarca düşünü kurduğum amacıma erişmiş bulunuyorum. Karabasanlarım, umutsuzluklarım, umarsızlıklarım geride kalıyor. İçinde olmayı çok özlediğim okuldayım işte! İstanbul Eğitim Enstitüsü'nün Eğitim (Pedagoji) ve Türkçe diplomasını almak üzere öğrenime başlıyorum. Bu adımla kendime yepyeni bir dünyanın kapılarını aralıyorum. Yıllardır düşlediğim güzellikleri yaşayacağım.

İçimde yoğun bir öğrenme, bilme, bilinçlenme açlığı var. Yeni şeyler görmek, duymak, dinlemek, okumak, anlamak, düşünmek, anlatmak, yaşamak, yaşatmak, bilinçlenmek, bilinçlendirmek istiyorum. Enstitüyü ve İstanbul'u, bunları karşılayacak yer olarak görüyorum. Okuma, öğrenme, bilinmezlikleri bilinir kılma, bilinçlenme isteğini isteklerin şahı olarak görüyorum. Ülkemin ve dünyanın seçkin beyinlerinin yaratılarını gördükçe, onları okudukça, izledikçe kendimi yenileyecek, duygu ve düşünce dünyamı, davranışlarımı daha da yetkinleştireceğim. Görme, izleme, okuma isteği duymayan kişilerin, kendilerini dünyanın eşsiz, benzersiz zenginliklerinden yoksun bırakmış olduklarını düşünüyorum.

Öğretim Başlıyor

Dersliğimizi, yatakhanemizi, yemekhanemizi öğreniyoruz. Sınıfta ikişer kişilik masalarda, sandalyelerimizde oturuyoruz. Uygun bir zamanda, altısı kadın, otuz beş arkadaş bir araya gelerek nerede, ne kadar çalıştığımız, evli mi bekâr mı

olduğumuz, kaç çocuğumuzun bulunduğu konusunda birbirimizi bilgilendiriyoruz.

İkinci dalımızı, seçmeli derslerimizi belirliyoruz. O zamanlar, Eğitim (Pedagoji) Bölümü öğrencilerinin, ikinci bir dalı daha seçmeleri zorunlu. Benim için bu, arayıp bulamadığım bir olanak. Bir zamanlar ikinci sınavını kazanamadığım **Türkçeyi** (edebiyatı) seçiyorum, 10 arkadaşımla birlikte. **Midayet** de Türkçeyi seçiyor. Midayet'le iki yıl boyunca aynı masayı paylaşacağız. Öbür arkadaşlar da Resim ve Sağlık Bilgisinden birini seçiyorlar.

Bir Düş Kırıklığı

Eğitim Bölümünde okuma isteğimin bir başka nedeni de daha vardı. Eğitim konularında araştırma ve öğretim yaptığını sandığım bu okulu bitirdikten sonra Fulbright Bursu ile ABD'de öğrenim yapmayı düşlüyordum. Bu amaçla iki seçmeli ders yerine haftada altı saat İngilizce seçiyorum. Ancak dersler başladığında, burada araştırma filan yapılmadığını, her öğretmenin ders konularını anlatmakta olduğunu, çok az da tartışmalara yer verildiğini, kimi öğretmenlerimizin çoğaltılmış ders notları dağıttığını; çoğundan, anlatılanlardan not tutarak öğrenimi sürdürdüğümüzü görüyorum. **Salih Otaran** ise iki yıl boyunca sürecek olan Ölçme ve Değerlendirme derslerimizi, hazırlatıp uygulattığı bir teste dayalı olarak sürdürmeye başlıyor. Bir süre sonra, sözünü ettiğim bursun yedi yıllık olduğunu ve bir yıl önce bittiğini öğrenmenin düş kırıklığını yaşıyorum.

Edebiyat Öğretmenlerim

Edebiyat derslerimizden Edebi Bilgilere **Behçet Necatigil** giriyor. Necatigil, yazdığı ciltler dolusu şiirleriyle, Radyo oyunlarıyla, çevirileriyle ün kazanmış; *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* gibi eşsiz yapıtlara imza atmış bir şair, yazar, çevirmen ve insana değer veren, her dersine özenle hazırlanarak gelen içten, alçak gönüllü, saygın bir öğretmen. İşlediği her konu ile ilgili bir metinle geliyor her derse. Önce örnek metni kendisi okuyor, ondan sonra o metne bağlı olarak konusunu işliyor. Örneğin öykü konusunu, haberin, ardından röportajın ne olduğunu açıkladıktan sonra öykünün onlardan ayrı yanlarını belirterek işliyor.

Öğretmenimiz, Türkiye'de çıkan bütün edebiyat dergilerini düzenli izliyor ve edebiyat dünyasına girmeye hak kazanan kalemlere, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğün*de yer veriyor. Her ay çıkan dergilerdeki en güzel şiiri belirleyerek onu bir dersinde bize okuyor. Her dersini iple çekiyorum, Necatigil'in. Yeni çıkan yapıtlarını izliyorum. Ataç Kitabevi'nce *Yaz Dönemi* yayımlandığında hemen alıyorum. Bir derste şiir konuşulurken imzalamasını istiyorum. Kitabını "***Rasim Bakırcıoğlu'na yadigâr. 15.5.1964.***" diye yazarak imzalıyor.

Bir derste şiir yazmaktan söz açıldığında öğretmenimiz, Kabataş Lisesi'nde daha mutlu olduğunu, orada her zaman şiir heveslisi üç beş öğrencisi bulunduğunu, onların şiir yazma konusunda büyük çaba gösterdiklerini söylüyor. Burada ise öyle bir ilginin bulunmadığından yakınıyor. Kendisi de çocuk öyküleri yazan **Abbas Cılga,** "*Rasim de şiir yazıyor*." der demez, yazdığım bir şiirimi istiyor, öğretmenim. "*Ben, anlık duygularımı yazıyorum."* gibi birkaç tümce geveleyince öğretmenim, şiirin öyle bir anda yazılamayacağını, emek istediğini belirttikten sonra elini iç cebine atıyor ve oradan bir kâğıt çıkarıyor. Gözlüğünü takarak kâğıda bakıyor ve "*Bu şiire …tarihinde boş bir saatimde öğretmenler odasında başlamışım. Üzerinde daha birçok kez çalışarak tamamlayacağım*." diyor ve ısrarla bir şiirimi görmek istiyor. Ikına sıkıla bir şiirimi çıkarmak zorunda kalıyorum. Yanıma oturarak önemli bir çalışma imiş gibi eleştirmeye başlıyor. *Bir Kız Vardı* adını vererek art arda sıraladığım sözde dizelerimi böyle sıralamak yerine dörtlükler biçiminde yazmamı öneriyor. Sonra da her dizeyi özgün birer anlatıma kavuşturana dek üzerinde çalışmam gerektiği konusunda beni uyarıyor. O şiirimi daha sonra şu biçime dönüştürüyor:

Bir Kız Vardı
Bir kız vardı
Derinliklerinde anılarımın
Kuşlar kadar mutlu
Baharlar kadar umutluydu
Bir kız vardı
Derinliklerinde anılarımın

Dilbilgisi dersini **Haydar Ediskun'**dan alıyoruz. Ediskun, dilbilgisi dışında edebi bilgiler kitabı, birçok piyes yazmış olan bir öğretmen yazar ve tiyatro oyuncusu. Bir cumartesi akşamı, öğrencileriyle birlikte oynadıkları piyesi izliyoruz.

Yılın başında hocamızın **Remzi Kitabevi'**nde *Yeni Türk Dilbilgisi* yayımlanıyor. Kitabı görür görmez büyük bir sevinçle alıyorum. Hocamızın, dersini bu kitabını satır satır izleyerek bir tiyatro oyuncusu etkililiği ile işlediğini görüyorum. Bir süre sonra her derse geldiğinde Haydar Bey, "*Rasim, nerede kaldık*?" diye sorarak anlatmaya başlıyor, dersini. Sözcüğüne varana dek aklında, kitabına yazdıkları. Arkadaşlar, yanlış yorumlar, kaygısıyla o kitabı öğretmenime imzalatmadığıma çok pişman oluyorum.

Haydar Bey, bir derste aruz ölçüsüyle yazılı şiirlerin özelliklerini anlattıktan sonra bize yazdırdığı şu beyti doğru yazana ödül vereceğini söylüyor:

Sen de mi hâlâ esîr-î zülf-î yâr olmaktasın?
Uslan ey kâlb ûslân ârtîk ihtîyâr olmaktasın!

Kısa ve uzun heceleri, ulamaları anlamamız için beyti birkaç kez okuyor. Yazdıklarımıza tek tek bakıyor. En az yanlışın benim yazdığım beyitte olduğunu ve ödülü benim hak ettiğimi söylüyor. Ancak öğretmenim ödülümü vermeyi unutuyor. Ben de yanlışsız yazamadığım için öğretmenime ödülümü vermesini anımsatmıyorum.

Türk Edebiyatı Tarihini de **Şemsettin Kutlu** okutuyor. Kutlu da bir başka açıdan şaşkınlığa düşürüyor beni. Türk Edebiyatı Tarihini, dönemin edebiyatçılarının yaşamlarını, edebi kişiliklerini, yapıtlarının konusunu, kahramanlarının adlarını ve karakter özelliklerini ezbere biliyor. Bunları anlatmakla da yetinmeyip her yazara ilişkin ilginç, anekdotlar anlatıyor. **Cahit Sıtkı, Orhan Veli**, arkadaşları, Kutlu'nun. Onların çok özel yaşantılarına varıncaya dek anlatıyor bize. Her edebiyat dönemini anlatmadan önce o dönemin tarihini özetliyor. Öğretmenimizin o kadar kaynağı nasıl okuduğuna, o kadar bilgiyi nasıl aklında tuttuğuna şaşıp kalıyorum. Kutlu Öğretmenimizin Tercüman gazetesinde Kudret Sinan takma adıyla köşe yazısı yazdığını öğrendikten sonra arada bir o yazılarını da okuyorum.

Türkçeyi seçenlerin sayısı önce 11 kişi iken ilk haftadan sonra sayımız 10'a düşüyor. **Aysel Hanım** da edebiyatı severek seçen arkadaşımız. Şemsettin Kutlu, ilk derste, öğretmen masasından, Aysel Hanım'ın bacak bacak üstüne atarak oturduğunu görünce Aysel Hanım'ı fena halde azarlıyor, öyle oturuşu nedeniyle. Aysel Hanım'ın eteği kısa da değil üstelik; diz kapağında. Bunun üzerine Aysel Hanım, çok severek seçtiği bu dersi bırakıp Resim dersine geçiyor.

Yıllar sonra yazar **Ayla Kutlu'**nun *Zaman da Eskir* adlı roman tadındaki anı kitabını okuduğumda, üniversite öğrencisi olarak Ankara'da, amcası Şemsettin Kutlu'nun evinde kalırken akşamları eve geç geldiği gibi nedenlerle kendisine aşırı baskı yaptığı için yurda çıkmak zorunda kaldığını okuyunca Aysel Hanım'ı niçin azarladığını daha iyi anlıyorum.

Eğitim Bölümü Öğretmenlerim

Eğitim Bölümünde, iki yıl içinde, öğrencisi olmaktan mutluluk duyduğum on iki öğretmenim oluyor. Bunlardan Ruh Sağlığı öğretmenimiz **Dr. Mebuse Sürmeli**, dersini İngilizce yazılı bir kitaptan okuyup bize Türkçesini söyleyip not ettirerek işliyor. Bazen, o cümleyi silin!" diyerek doğru çevirisini söylüyor. Arada bir de örnekli kısa açıklamalar yapıyor. O nedenle çok ilgimi çeken bu ders, biraz tekdüze geçiyor.

Eğitim Bölümünün ilk ve bizden önceki sınıfı, Türkiye çapında ünü duyulan **Şükrü Selçikoğlu**'ndan alıyorlar bu dersi. Bu öğretmenin ders işleyişini anlata anlata bitiremiyorlar. Selçikoğlu'nun *Eğitim Psikolojisi (1958), Aile ve Çocukta Ruh Sağlığı -Radyo Konuşmaları- (1962), Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk (1963)* adlı yapıtları bulunuyor.

Özgü Yayınevi'ni yöneten, kendi yazdığı ve çevirdiği kitapları orada yayımlayan, *Cumhuriyet* gazetesinde bu uzmanlık alanıyla ilgili deneme niteliğinde yazılar yazan **Dr. Halis Özgü,** doktorasını Fransa'da yapmış. Rehberlik dersimizde bize en çok **Freud** ve **Adler'i**n kuramlarını, kısaca da **Jung**'un kuramını anlatıyor. Sınıfta ağır ağır yürürken ağır ağır anlattığı her tümceyi rahatlıkla yazabiliyorum. Bir iki saat de rehberlikle ilgili bir şeyler söyleyerek dönemi bitiriyor.

Rehberlik dersinde bu kişilerin kuramlarının anlatılması, benim açımdan iyi oluyor. Çünkü o sayede Psikanalize ilgim artıyor ve zaman içinde bütün psikanalistlerin kuramlarını öğreniyorum. Özgü'nün kitaplarının tamamını alıyor ve okuyorum.

Daha sonra Çorum İlköğretmen Okulunda öğrencilerimden ilgi duyanların öğretmenimin birçok kitabını indirimli olarak edinmesini sağlayacağım. Yıllar sonra da yüksek lisansta **Prof. Dr. Engin Geçtan**'ın yapıtlarını ve başka yapıtları okuyarak kişilik kuramlarını ayrıntılı olarak öğrenecek, yayımladığım kitaplarımda bunları anlatacağım.

Öğretmenimizin çok sayıdaki yapıtlarından birkaçı: *Çocuğunu Nasıl Yetiştirmelisin? (1944), Aşkın Psikolojisi (1945), Aşağılık Duygusu ve Karakter (1946), Tembelliğin Gerçek Sebepleri ve Giderilmesi Çareleri (1948), Aktif Metotlar (1953), Cinsiyet Eğitim, (1955), Okul-Aile Kütüphanesi yahut Çocuğunuz Tanıyor musunuz? 2 cilt (1955-1959), İnsanın İçyüzü (1960), Başarılı Öğretmen (1961), Genç Kız Psikolojisi (1963), İnsan Dramı (1963)*

Dr. Fatma Varış da Eğitim Felsefesini, konuşması biraz ağır olsa da oldukça etkili ve doyurucu biçimde anlatıyor. Derslerinde arada bir bize soru soruyor ve bizi de konuşturuyor.

İlk hafta eni 10 cm. boyu 15 cm olan karton kartlara kimlik bilgilerimizi yazıyor. Yüksek özgüveni ve sağlam bilgisiyle sınıfta demokratik bir otorite kuruyor, Varış Öğretmen. Hepimizin felsefe ile ilgili bir kitap okumamızı sağlıyor. **Russell**'ın *Felsefe Meseleleri* adlı yapıtını o zaman okuyorum. Öğretmenimizin o gün *Ergenin Gelişimi (1963)* adlı bir yapıtı bulunuyor.

Bir ara bize **Çan Yayınları'**nı tanıtıyor. Sınıf arkadaşım **Zeki Bey'l**e Çan Yayınevi'ne gidiyor ve isteyenlere oradan istedikleri kitapları alıyoruz. Kocaman bir yayınevi ile karşılaşacağımı düşünürken apartman katının bir odasındaki raflarda, sınırlı sayıda; ama çok değerli çeviri kitaplarla karşılaşıyorum. Çevirileri **Vedat Günyol**, **Asım Bezirci, Ferit Edgü, Sabahattin Eyuboğlu, Mina Urgan, Melih Cevdet Anday, Hilmi Yavuz, Halit Çakır,** ya tek başına ya da ortaklaşa yapmışlar. Dar bütçeme karşın *Bilim Ahlakı* **(A. Bayet)**, *Bugünün Dünyasında Felsefe* **(J. Wahl),** *Uygarlık* **(C. Bell)**, *Denemeler* **(A. Camus)** ve *Özgürlük Sorunları* (**B. Russell**), *Dünyamızın Sorunları* (**B. Russell**) , adlı yapıtları alıyorum. Günyol'u tanımanın sevinciyle ayrılıyorum oradan.

Öğretmenimin bu yönlendirmeleri ile tanımış olduğum Russell'ın daha sonra *Terbiyeye Dair, Felsefe Tarihi, Yaşantım, Bilimden Beklediğimiz, Dış Dünya Üzerine Bilgimiz, Din ve Bilim, Sorgulayan Denemeler* adlı yapıtlarını da ediniyor ve okuyorum.

Dönemin bitmesine iki hafta kala iki üç arkadaşımızın adını okuyor kartlarından Varış Öğretmen. O arkadaşların dönem boyunca hiç konuşmadıklarını; o nedenle son hafta onlardan bir konuda konuşmalarını istiyor. O zaman hocamızın, herkesin derslerdeki konuşmalarını kartlarında değerlendirdiğini anlıyoruz.

Varış Öğretmen, daha sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürecek, başka birçok yapıt daha üretecektir.

Ahmet Zeki Ökmen, ilk yıl Teşkilat ve İdare, ertesi yıl da Özel Öğretim Yöntemleri dersini okutuyor. Teşkilat ve İdare sınavında ben 10 alıyorum, Midayet de 9 alıyor. Ertesi yıl Özel Öğretim sınavında sorulan Hayat Bilgisinin amaçlarından ikisi bir türlü aklıma gelmiyor. Sınavdan sonra Midayet'e bundan yakındığımda Midayet, "*Ben, her soruyu tam yanıtladım. Ancak sana yine 10, bana da 9 gelecek.*" diyor, ardından da 2. sınıflardan, Ahmet Bey'in okul bitene dek herkese ilk sınavında aldığı notu verdiğini duyduğunu söylüyor. Gerçekten de Midayet 9, ben ise 10 alıyorum o sınavdan.

İkinci sınıfta bir cumartesi günü öğle üzeri sınıfta otururken sınıfın kapısında Ahmet Zeki Bey görünüyor. Bana, öğleden sonra bir işimin olup olmadığını soruyor. Olmadığını söyleyince *"O zaman, saat 14 00'da Eminönü'nde 101 numaralı otobüs durağında buluşalım."* diyor. *"Olur Hocam!"* deyince nereye gideceğimizi, ne yapacağımızı bilmeden yola çıkıyorum.

Söylenen saatte oraya vardığımda öğretmenimin de geldiğini görüyorum. Otobüse binince öğretmenim nereye gitmekte olduğumuzu açıklıyor. "*Ben,* diyor, *aynı zamanda İngiliz Lisesi'nin (High School'un) Başyardımcısıyım. Benden*

Milliyet gazetesinin açmış olduğu liselerarası yarışmalarda seçici kurulda görev yapmak üzere iki öğretmen istediler. Seninle Boğaziçi Koleji'nde (bugünkü Boğaziçi Üniversitesi) yapılacak olan yarışmada seçici kurul üyesi olarak görev yapacağız."

Bir yandan öğretmenimin bu iş için beni seçmesinden mutlu olurken, bir yandan da İngiliz Lisesi'nin öğretmeni olmamam nedeniyle kaygı duymaya başlıyorum. Ancak içimden, "Öğretmenim yanımda nasıl olsa." diye kendimi rahatlatıyorum.

Oraya vardığımızda görevli, Ahmet Zeki Bey'i başka bir sınıfa, beni başka bir sınıfa yönlendiriyor. İşte o dakikadan sonra kaygılanmaya başlıyorsam da öğretmenimin burada olduğunu, bir sorun çıkarsa, onunla görüşülmesini isteyebileceğimi düşünerek kaygımı yatıştırmaya çalışıyorum. Aynı sınıfta görevli kumral bir bayan öğretmenle ak saçlı bir bay öğretmenin arasında yerimi alarak görevlinin getireceği değerlendirme fişini beklerken sağımda oturan bayanın, *"Siz High School'dan mısınız?* diye sorduğu soruyu önce anlayamadığım için "*Efendim?"* diye yinelettikten sonra anımsayabiliyorum, nerenin öğretmeni olduğumu. *"Evet!"* diyorum, gayet ciddi bir biçimde ve çabucak önüme dönüyorum. Ancak bayan, sorularını sürdürüyor: "*Orada çalışmış olan ….'yı tanıyor musunuz?"* deyince o kişinin geçmişte orada çalışan birisi olduğunu anlıyor ve o kişinin ne zaman orada çalıştığını soruyorum. Bayan, iki yıl önce oradan ayrıldığını söyleyince rahatlıyor, benim oraya geçen yıl geldiğimi söyleyerek durumu kurtarıyorum.

Tam o sırada görevli geliyor. Bize, getirdiği değerlendirme fişlerini veriyor. Ben, hemen fişin üstüne abanıyorum, yeni soruların sorulmasının önünü kesmek amacıyla. Bay öğretmen, fişe yazmamız gereken ön bilgilerle ilgili bir şeyler soruyor. O sorular da çok işime yarıyor. Çok bilmiş gibi, öğretmene nereye, nelerin, nasıl yazılması gerektiğini açıklıyorum.

Yarışma başlıyor. Kılı kırk yaran bir ayırtman rolünde, tüm dikkatimi yalnızca yarışmacılara yöneltmiş bir ayırtmanım. Yarışmacılar sahneden ayrıldığında, onlara vereceğim notlara odaklanarak ikinci yarışmacıların gelmesine dek geçen süreyi, işimle kapatıyorum.

Son yarışmacıları izlerken, Ahmet Zeki Bey kapıyı açarak "*Rasim, bizim işimiz bitti; ben gidiyorum."* demez mi? İşte o zaman, kaygı tavan yapıyor bende. Ya bir sorun çıkarsa, diye dokuz doğuruyorum. Buradan sorunsuz çıktığım zaman, duyacağım sevinci kim kestirebilir?

Yarışma bitince değerlendirme fişini imzalayıp zarfa koyduktan sonra zarfı teslim almaya gelecek kişiyi beklerken dakikalar ilerlemek bilmiyor. Ne sağıma ne de soluma bakıyorum. Sonunda sakallı bir bey gelip zarflarımızı alır almaz, iki

yanımdaki öğretmenlere hızlıca "*Hoşça kalın!"* der demez dışarı atıyorum kendimi. O anki kadar sevindiğin bir başka zamanı anımsamıyorum.

Genel Öğretim Bilgisi öğretmenimiz **Fevzi Selen,** yaşlı ve kilolu. Bütün derslerini oturarak anlatıyor. Ancak anlatımı açık ve akıcı. Her konuyu somut örneklerle anlaşılır kılıyor. Bir de Öğretimde Gazetelerden Yararlanma Tekniği diye bir seçmeli derimize geliyor, Selen Öğretmen. Bu derste öğrendiklerimizin ışığında, **10 Kasım**'da çıkan gazetelerde **Atatürk**'le ilgili olarak yayımlanan yazı, fotoğraf ve karikatürlerden, tekniğine uygun biçimde birer **gazete kesiği dosyası** hazırlıyoruz. Selen'in yazdığı *Öğretimde Gazetelerden Yararlanma Tekniği* (1954) adlı kitapçığı da bulup ediniyorum. Selen Öğretmen, Atatürk döneminde eğitim için Almanya'ya gönderilen öğretmenlerden biri.

Öğretmenimizin *Okullarda Yazı Dersleri (1939), Yazı Kılavuzu, 3 cilt (1947), İnduvidual Psikoloji ve Terbiyesi Zor Çocuklar (1949)* adlı yapıtları da bulunuyor.

Salih Otaran, Ölçme ve Değerlendirme dersinde bize ilkokul 5. sınıflarıyla ilgili bir test hazırlatıp onu bir ilkokulda uygulatıyor. Ondan sonra ölçme ve değerlendirme ile ilgili tüm bilgileri iki yıl boyunca, o testten alınan puanlardan yararlanarak öğreniyoruz. Çok anlamlı bir öğretim biçimi oluyor bu, bizim için.

Otaran Öğretmen, dersinin uygun zamanlarında kimi yaşantılarından söz ediyor. Yedi yıl ilkokul öğretmenliği yaptığı köyde bir yandan da **Gazi Eğitim Enstitüsü**'nün **Eğitim** (Pedagoji) **Bölümü**'ne girmek üzere sınava hazırlanıyor. Uzun süre, ayna karşısında güzel ve etkili konuşma alıştırmaları yapıyor. Ders dışı zamanlarında bu çalışmalarını sınıfın duvarına astığı ayna karşısında sürdürürken sınıfın penceresinden onu gören bir kişi, köyde rastladığı herkese, öğretmenin sınıfta kendi kendine konuşmakta olduğunu duyuruyor. Bunun üzerime toplanan kalabalık, okulun penceresinin önüne gelip Salih Bey'i izlemeye başlayınca, sınıfta ışığın azalması üzerine Salih Bey, pencereye doğru baktığında, pencerenin önündeki kalabalığı görüyor. Durumu anlıyor ve pencereye yaklaşıp ne yaptığını onlara anlatarak yanlış anlamayı gideriyor.

Her gün belli bir süre çalışma kararını uygularken uykusu gelirse, uykusunu dağıtmak amacıyla koluna iğne batırıyor.

Bir başka zaman da kendisine bir başka istenç eğitimi uyguluyor. Yıl başına dek sigara içmemeye karar veriyor. O güne dek bir sigara bile içmiyor. Yeni yıla girerken ilk sigarasını yakmak üzere hazırlanıyor. Saat tam 24 00'ı gösterdiğinde büyük bir keyifle sigarasını yakıyor.

Parasız yatılı olan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün sınavını kazanamazsa **Ankara Hukuk Fakültesi**'nde okumaya karar veriyor Salih Bey. Sınav için Ankara'ya

gittiğinde sınava girmeden önce, sınavı kazanamaması durumunda hukuk okuyabilmek için çöpçülük yapmaya karar veriyor. Ulus'ta belediyeye çöpçü alınan yeri öğreniyor. Bir sabah oraya giderek yetkiliye çöpçülük yapmak istediğini söylüyor. Yetkili, okur yazarlığının olup olmadığını soruyor. Okur yazar olduğunu söylüyor ve kimliğini gösterip kaydını yaptırıyor. Gazi'yi kazamaması durumunda sabahın 6 00'ında görev alanı olan sokağı süpürdükten sonra okuluna gidecektir.

Sınava girdiğinde her sözlü soruyu, ayırtmanları hayran bırakan eğitimli sesiyle yanıtlayınca Salih Bey'in o konuşma biçimini öğrenmek için yıllarca emek harcadığını bilmeyen **Dr. Halil Fikret Kanat**, "*Bu güzel konuşma sana bir Tanrı vergisi!*" diye şaşkınlığını belirtiyor.

Sınavı üstün bir başarıyla kazanınca, Salih Bey'in çöpçülük yapmasına gerek kalmıyor. Çünkü Gazi Eğitim, parasız yatılı bir okuldur. Ancak Salih Bey, hukuku da bitirmekten vazgeçmiyor. Orayı da bitirerek **öğretmen avukat** oluyor. İki yıl da Amerika'da eğitim görerek lisans eğitimini tamamlıyor. İstanbul'da hem Eğitim Enstitüsü öğretmeni hem de İstanbul Barosu avukatı olarak çalışıyor.

Fikret Özgönenç, arkadaşlardan tama yakınının can attığı müfettişlikle ilgili Teftiş Tekniği dersini çok güzel anekdotlarla süsleyerek dinletmesini bilen babacan, sevecen bir öğretmen. Herkes memnun kendisinden. Bizi zaman zaman, başarılı işlerin yapıldığı okullara götürüyor. Bir gün de bir ilkokulun müdürü olan kardeşinin okuluna gidiyoruz. Hoş beşten sonra kardeşi, "*Ben, bir şey anlatırken dinleyenlerimin o konuda bir şey bilmediğini varsayarak konuşurum. Size de yapmakta olduğum çalışmaları bu biçimde sunacağım, kusura bakmayın.*" diyerek başlıyor konuşmasına. Anlatılanları ilgiyle dinliyor ve onlarla ilgili yapılanları da görüyor ve çok yararlanıyoruz.

Öğretmenimiz, dönüşte kendisinin de sürekli yazı yazdığı *Öğretmen* dergisinin çıkarıldığı yayınevine götürüyor bizi. Orada da bir derginin nasıl hazırlanıp basıldığını gözlemliyoruz. İstersek bu dergiye yazı yazabileceğimizi söylüyor öğretmenimiz. Dergiyi sürekli almaya başlıyorum. Ancak çok istememe karşın, oraya yazı yazmaya bir türlü zaman ayıramıyorum. Oraya yazamasam da Eğitim Enstitüsü ile Yüksek Öğretmen Okulu Kültür Edebiyat ve Yayın Kolunun çıkarmakta olduğu *Çim* dergisine şiirler ve yazılar yazıyorum. *Özgürlük* adlı aşağıdaki şiirimi sisli bir İstanbul akşamında sınıfta bir anda yazıp bitiriyorum. Şiirim ilk kez orada yayımlanıyor.

Özgürlük
Sis çökmüş İstanbul'a
Gecede kasvet var
İri ayaklı bir dev içimde

O kasvet kadar
Ne yazık ki
Anlatamıyorum kimseye
O dev içimde
Benden büyük
Ah bir küçültebilsem onu
İşte özgürlük

Öğretmenimizin *Okullarda Sergi ve Müzeler (1950), Okullarda Tahrir Denemeleri (1950), Okullarda Ders Araçları (1952), Çocuk ve İstidat (1952), Okullarda Test Çalışmaları (1954), Radyoda Eğitim Konuşmaları, 2 cilt (1958), Bizim Sınıf (1960*) adlı yapıtları bulunuyor.

Muvaffak Uyanık, Özel Eğitim dersini, çoğunu maddeler halinde hazırladığı notlarını yazdırıp gerekli açıklamaları yaparak sürdürüyor. Uyanık Öğretmenimiz de Almanya'da eğitim görenlerden. Öğretmenimizin *Yeni Mektebin Ders Vasıtalarından Kum (1934), Yeni Mektebin Ders Vasıtalarından Gazete (1938), Teşkilat ve İdare (Fuat Gündüzalp'la) (1953)* adlı yapıtları bulunuyor.

Adını unuttuğum pırıl pırıl giyinen, dersini tane tane ve örneklerle anlatan, saygı uyandıran, ak saçlı **öğretmenimiz,** Eğitim Sosyolojisi dersimize geliyor.

Nusret Köymen'den Toplum Kalkınması seçmeli dersini alıyoruz. Öğretmenimiz, Amerika'da Köy Sosyolojisi konusunda eğitim görmüş. Türkiye'de ilk Eğitim Sosyolojisi ders kitabını Köymen yazıyor. Sıklıkla yeni bir toplum kalkınması planı oluşturarak geliyor dersimize. "*Bunu, sizin için dün akşam geliştirdim*." diyerek başlıyor birçok konuşmasına.

İkinci sınıfta, öğretmenimizi sonsuzluğu uğurluyoruz. Sınıfımızın en yaşlısı, en uzun boylusu ve en girişkeni olan **Zeki Bey,** öğretmenimizin eşiyle de bağlantı kurarak öğretmenimizin defin törenine katılmamızı sağlıyor. Ardından öğretmenimiz adına bir de dergi hazırlayarak yayınlıyoruz.

Öğretmenimizin *Demokrasiyi Kurtaralım, Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir (1952), Eğitim Sosyolojisi (1953), Halk Eğitimi Rehberi (1856), Teknik Halk Eğitim (1957), Büyük Aydınlığa Doğru, Halk Eğitiminin Kaynağı (1960)* adlı kitapları bulunuyor.

Devrim Tarihi öğretmenimiz **Faik Binal**, iyi bir Devrim Tarihi öğretmeni olmanın yanı sıra eşsiz bir insan örneği. Bize arkadaşı gibi içten davranıyor. Sınavında hemen hepimiz çok yüksek notlar almamız üzerine, notlarımızı duyurduktan sonra, "*Size bir şeyi itiraf etmek istiyorum, arkadaşlar!"* diye söze başlıyor. "*Binanın girişindeki salonda bulunan panoda asılan notlar arasında Eğitim Bölümü öğrencilerinin notlarının çok yüksek olduğunu görünce, 'Her halde öbür*

öğrencilere göre daha yaşlı olmanız nedeniyle öğretmenler bu bölüm öğrencilerine yüksel not veriyorlar." diye düşünüyordum. Şimdi, Fransızca sınıfı ile birlikte gördüğünüz bu dersin sınavında onların birçoğu zayıf alırken sizin yüksek notlar aldığınızı görünce o düşüncemin yanlış olduğunu anladım." diyor.

Ertuğrul Günışık'tan, iki seçmeli ders yerine haftada 6 saat İngilizce dersi alıyoruz. İngilizceye, anlattığım düşüm nedeniyle çok istekle başlamış olsam da o konuda düş kırıklığı yaşamam yüzünden, beklenti düzeyim biraz düşüyor. Ancak Günışık'ın dersine ilgi göstermemek olası değil. Günışık Öğretmen de örneği az bulunan öğretmenlerden. Her öğrencisine, koşulsuz sevdiğini, içtenliğini duyumsatıyor. Her dersinde hem kendisi çok etkin hem de bizi aynı düzeyde etkin kılıyor. Hepimiz her derste birkaç kez konuşturuluyoruz.

Bir de seçmeli ders olarak Rekreasyon Dersini alıyoruz Günışık'tan. Bu derste yapmadığı yansılama (taklit) kalmıyor, asıl Beden Eğitimi öğretmeni olan Günışık Öğretmenimizin. Elindeki tefle ritim tutarak Afrikalı bir kavmin ritüellerini yansılamasını hiç unutmuyorum. Ertuğrul Bey, piyano da çalıyor. Rekreasyon dersinin birini Müzik Salonunda yapıyor ve ömründe hiç dans etmemiş olan biz köy çocuklarına orada kız arkadaşlarımızla dans ettiriyor, çaldığı piyano eşliğinde.

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, perşembe akşamları okulda konferanslar veriyor. O konferansları da büyük bir ilgi ve hayranlıkla izliyorum. Cılavuz'un kitaplığından alıp okumuş olduğum kitapçıklarında tanıdığım eğitim bilimcimiz Baltacıoğlu'nu dinlemek, çok ayrı duygular yaşatıyor bana. Hat sanatı üzerinde konuşuyor bir akşam. Elifin değişik hat sanatçılarınca nasıl birbirinden ayrı biçimlerde resmedildiklerini tiyatral bir anlatı ile canlandırıyor, kendinden geçercesine. Baltacıoğlu'nun anlattıklarından çok şey öğreniyorum. Yazdığı *Allah Nedir* ve *Pedagojide İhtilal* adlı yapıtlarını da o günlerde ediniyorum.

Geziler, Tiyatrolar, Sinemalar

Her perşembe günü öğleden sonra İstanbul'un görülmeye değer yerlerinden birine bir uzman rehberliğinde gezi düzenleniyor. **Dolmabahçe, Topkapı Sarayı ve Müzesi, Dolmabahçe Sarayı, Yıldız Sarayı, Beylerbeyi sarayı, Emirgân korusu, Yerebatan Sarayı, Tevfik Fikret Müzesi (Aşiyan), Sait Faik Abasıyanık Müzesi** gibi görülmeye değer neresi varsa İstanbul'un, oraya gidiliyor. Bu gezilerin tümüne katılıyorum. Örneğin Topkapı Sarayı ve Müzesini oranın tarihini yazan Tarih öğretmeni **Reşat Ekrem Koçu**'nun rehberliğinde geziyoruz. Onarım nedeniyle kapalı olan **Harem Dairesi** bile öğretmenimize açılıyor ve öğretmenimiz orası da içinde, sarayın her köşesinde yaşanmış olan acı-tatlı olayları bir bir anlatıyor bize.

Tekirdağ'da her yıl **Kiraz Festivali** düzenleniyor. Festival haftası içindeki bir pazar günü, **Behçet Necatigil** ve **Ahmet Kabaklı** öğretmenlerin de eşleriyle birlikte katıldığı bir grup öğrenci, Tekirdağ'a gidiyoruz. Bir kiraz bahçesinden bir ağacın kirazını satın alıyoruz. Öğle üzeri yer sofralarımızda yemeğimizi yedikten sonra sıra kiraz yemeye geliyor Uzanabildiğimiz dallardaki kirazları yerden; uzanamadığımız dallardakileri de ağaca çıkarak yemeye girişiyoruz. İsteyen, getirdikleri kâselerine istediği kadar da topluyor; ancak o güzel kirazların yarısını bile bitiremeden İstanbul'a dönüyoruz.

Konuya öze ilgisi olan arkadaşlar, gitmek isteyenleri belirleyerek oynanan bütün tiyatro oyunları, *Benhur*, *On Emir*, *Gizli Hakikatler* gibi bütün ünlü filmler için önceden bilet alıyor ve bunları birlikte izliyoruz. Yine birlikte birer kez **Zeki Müren**'i dinlemeyi, dönemin ünlü dansözü **Özcan Tekgül'**ü izlemeyi de unutmuyoruz.

Cumartesi Günleri Cağaloğlu'ndayım

Cumartesi öğleden sonraki zamanlarımın çoğunu **Cağaloğlu**'na ayırıyorum. Ancak oraya giderken önce **Fazıl Hüsnü Dağlarca**'nın Aksaray'daki **Kitap** kitabevine uğruyor ve birbirine yapıştırılmış iki kartona el yazısıyla yazılıp girişin sağında, kasada oturan Dağlarca'nın tam karşısındaki duvarda asılı **Karşı Duvar Dergisi'**nde okurlara sunulan, oldukça soyut anlamlar yüklü yeni şiirlerini mutlaka okuyorum.

Oradan **Laleli**'ye ve **Beyazıt Meydanı**'na geçiyor, **İstanbul Üniversitesi**'nin önünden, caminin arkasından **Sahaflar**'a giriyorum. Sahaflar'da satılan eski kitaplar çok ilgimi çekiyor. Çok değerli kitapları tanıyorum, onların arasında. Gözüme kestirdiklerimi satın alıyorum. Kimisinin ününü bilen sahaflar, yüklü paralar istiyorlar onlar için. Kimisinin ise değerini daha ayrımsamamış oldukları ya da onların arayanı olmadığı için fiyatlarının düşük olduğunu görür görmez alıyorum. Örneğin **Fahrettin Kerim**'in *Ruh Hastalıkları (1925, 3. Baskı: 1935);* **A. Refik Sıtkı'**nın *İnkılâp Psychologie'si (1934)*; **Ali Haydar Taner**'in *Ruhbilim (1943)*; **L. M. Terman** ve **M. A. Merrill'**in yazdığı, **M. Ş. Başoğlu'**nun dilimize çevirdiği *Zekânın Ölçülmesi (1944);* **Erasmus**'un yazdığı ve **Şerif Hulusi'**nin dilimize çevirdiği *Deliliğe Methiye (1956)* dlı yapıtlarını Cağaloğlu'ndan alıyorum.

Varlık Yayınevi, Remzi Kitabevi, İnkılâp Kitabevi, Millî Eğitim Yayınevi, Cağaloğlu'nda en çok uğradığım yerler oluyor. Ta 1954'te tanıdığım *Varlık* dergisinin, *Varlık Cep Kitapları*nın yayımlandığı **Varlık Yayınevi**'ni Varlık Yayınevi; *Varlık* dergisini Varlık dergisi yapan **Yaşar Nabi Nayır'**ı görmekle son derecede mutlu oluyorum. Yayınlarının tümünü inceliyor, her uğradığımda onlardan bir ikisini alarak kendimi ödüllendiriyorum. O

yıllarda **Cumhuriyet** gazetesinde röportajları yayımlanan, iri yapılı, tok sesli genç **Yaşar Kemal**'i de ilk kez Cağaloğlu'nda Cumhuriyet gazetesinin önünde bir arkadaşıyla konuşurken görüyor ve büyük bir ilgiyle gözlemliyorum.

Milli Eğitim Yayınevi'nden, fiyatları çok uygun olan çok değerli çeviri eğitim, psikoloji ve eğitim psikolojisi kitaplarını satın alıyorum.

Sahaflarda dolaşmaktan bıkmıyorum. Oraya her gidişimde yeni kitap ve dergilerle karşılaşmanın mutluluğunu yaşıyorum. Kimi de **Eminönü**'nden giriyor, Sahaflardan çıkıp caminin arkasındaki ulu çınarların altında çay içtikten sonra okula dönüyorum

Birkaç kez de İstanbul Üniversitesi'nin tarihsel kapısından girerek Üniversite Yayınlarının satış yerine uğruyor, oradan da kitaplar alıyorum. Örneğin kitaplığımdaki **R. Frete**'in yazdığı, **H. V. Eralp**'ın çevirdiği *Delilik* adlı yapıtını oradan alıyorum.

O yıllarda 1956'dan bu yana sürekli okuru olduğum *Cumhuriyet* gazetesi ve *Varlık* dergisinin yanı sıra bir de *Türk Dili* dergisini ve *Akşam* gazetesini de okumaya başlıyorum. Arada bir de *Yeni Dergi*'yi alıyorum. *Varlık* ve *Yeni Dergi*'de öbür değerli yazılardan başka **Necatigil'**in yeni yazdığı şiirleri de yayımlanıyor. *Türk Dili*'nde, öğretmenim **Haydar Ediskun**'un yazıları çıkıyor. *Akşam* gazetesinde de özellikle **Çetin Altan'**la dış politika yazan **Ali Sirmen**'i ilgiyle okuyorum.

Tuttuğumuz Ders Notlarıyla Harçlığımızı Çıkarıyoruz

Midayet ve **Zeki Bey**'le birlikte bir ortaklık kurarak Eğitim Bölümü'nü dışardan bitirenlere ders notu hazırlıyoruz. Sınıfımızdaki bir iki arkadaşın derste tuttukları notları karbon kâğıdıyla birkaç nüsha çoğaltıp dışardan bitirenlere satarak para kazandıklarını gören Zeki Bey, bize bu konuda üçlü bir ortaklık öneriyor ve müşteri bulmayı kendisi üstleniyor. Midayet'le benim iyi not tuttuğumuzu biliyor. Biz, tuttuğumuz ders notlarını daktiloyla yazarak teksir makinesinde çoğaltıyoruz. Bu yolla harçlığımızı çıkarıyoruz.

İlkokulda başlayan "hiçbir dersi kaçırmamaya çalışma" isteğim, her aşamadaki öğrenciliğimde varlığını koruduğu gibi burada da en az sevdiğim dersleri bile kaçırmıyorum. Cılavuz'da hastalık, nöbet gibi zorunlu nedenlerle giremediğim derslerde de nelerin yapıldığını, dersleri iyi izlediklerini bildiğim arkadaşlardan öğrenip zincirin halkalarını koparmamaya çalışıyordum. Burada da hiç devamsızlık yapmıyorum. Midayet de öyle. Bu nedenle ders notlarımızı eksiksiz tutuyoruz.

Yakın Arkadaşlarım

Sınıfta başta **Midayet** olmak üzere **Rıdvan, Mustafa Ali Samsa, Şadan** ve **Aysel Hanım** kişilik özelliklerini kendime yakın bulmam ya da onların da bana yakınlık göstermeleri sonucu sıklıkla görüştüğüm kişiler oluyorlar. Zeki Bey de sınavların öncesinde beni buluyor ve bana kimi konuları anlattırıp dinliyor.

Şadan ve Rıdvan, "ağabey" diyorlar bana. İkisi de benimle dertleşmeyi çok seviyor. Şadan, gezmekten ve sinemaya gitmekten çok hoşlanıyor. Çarşıya çıkmak, sinemaya gitmek istediğinde beni buluyor ve birlikte gitmemizi rica ediyor. Okulun zemin katında Osmanlı döneminde mescit; şimdi ise Yüksek Öğretmen Okulu ve az sayıdaki Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin ders çalışma ve okuma salonu olarak kullandığı geniş bir alan var. Burada altışar kişinin oturacağı büyük masalar ve yanlarında da altı sandalye bulunuyor. Masaların arasındaki yürüme yollarına yolluklar serili olduğu için girenin çıkanın, çalışanları ya da okuyanları rahatsız eden en küçük bir gürültüsü bile duyulmuyor. Kısa sürede burayı keşfediyor ve orada kendime boş bir yer bularak ben de herkes gibi o yere birkaç kitabımı defterimi koyuyorum ve orası benim oluyor.

Bu salonda yeri olmayanlar, burada çalışmak istediklerinde, boş olan yerlerden birine oturabiliyor. O yerin sahibi yanlarına gelirse oradan kalkıp bir başka boş yere geçiyorlar. Burada masalara konulan kitap, kalem defter asla kaybolmuyor. Şadan, yalnız başına dışarı çıkmak istemediğinde, yerimi bildiği için sessizce gelip kulağıma isteğini söylüyor ve kalkıp birlikte istediği yere gidiyoruz.

Şadan'la bu dostluğumuz iki yıl boyunca sürdüğü gibi Çorum'a atandığımda orada da ziyaretime gelecek ve birkaç gün konuğumuz olacaktır.

Aysel Hanım'la duygusal ortaklığımız dolayısıyla ara sıra bir çay bahçesinde oturuyor, şiirden, şairlerden söz ediyor, gezilerde de sohbet etme zamanı buluyoruz. O da benim gibi şiir yazmaya çalışıyor. İki okulun ortaklaşa yapılan seçiminde Aysel Hanım Yayın Koluna seçiliyor.

Rıdvan da beni sıklıkla arayan ve kimi zaman çok sert düşünsel tartışmalar yaptığım yakın arkadaşım. TİP'li, Rıdvan. Hem toplumcu hem de dağınık. Benimkiyle karşıt, onun birçok tutumu. Sıklıkla dersleri asıyor. Düzensiz yaşamasını eleştirdiğimde, kendi istediği düzen kurulduğunda tutarlı davranacağını savunuyor.

Bir gün sınıfta yine sert bir tartışmamızın sonunda kalkıp lokale giderek bir yandan çay içip bir yandan da tatlı bir sohbete daldığımız bir sırada, yanımızdan geçen başka sınıftan bir kız arkadaş, *"Aaa! Siz az önce sınıfta kavga etmiyor muydunuz?"* diye soruyor. Tartışma sırasında ses tonumuzu o denli yükseltmiş olmalıyız ki arkadaş, bizim kavga etmekte olduğumuzu düşünmüş. Ona, ikimizin

çok yakın arkadaş olduğumuzu; ancak kimi konularda ayrı düşünce, sert tartışmalar yaptığımızı açıklıyoruz.

Rıdvan, bazen gecenin bir saatinde yatakhaneye gelip beni sessizce uyandırarak yataktan inmemi rica ettiği bile oluyor. Bekâr bir genç olarak o saate dek yaşayıp da benimle paylaşmaktan kendini alamadığı konuları oluyor.

Son Sınıfta İkindi Çayına Çağıran Öğretmenlerimiz

on sınıfın son aylarında birkaç öğretmenimiz, bizden önceki Eğitim Bölümü öğrencilerini son sınıfın son aylarında evlerine ikindi çayına çağırma geleneğini başlatıyor. Aynısını bize de uyguluyorlar. **Ahmet Zeki Ökmen, Fevzi Selen** ve **Fikret Özgönenç,** son sınıfta bizi de evlerine çağırıyor ve evlerinde ağırlayarak onurlandırıyorlar.

Önce Ahmet Zeki Bey başlatıyor çağrıyı. Bir gün Zeki Bey'le bana evinin adresini veriyor ve evine gelerek gidiş geliş yolunu öğrenmemizi, sonra da aynı yolla sınıfça evlerine gitmemizi istiyor. Zeki Bey'le evine gidiyoruz. Çok güzel çiçeklerin bulunduğu geniş bir bahçenin kenarındaki tek katlı bir evle karşılaşıyoruz. Evin önünde otururken Zeki Bey, "*Bahçeniz çok güzelmiş Hocam!"* deyince Ahmet Zeki Bey, "*Burada her mevsimde açan çiçekler var."* diyor. Ertesi gün de sınıfça öğretmenimizin evine elimizdeki çiçekle birlikte varıyor ve öğretmen olan eşinin yaptığı pastaları yiyip çaylarımızı içerek okula dönüyoruz.

Fevzi Selen'in tek katlı evine gittiğimizde de öğretmen eşi ve kendisi karşılıyor bizi. Orada da çok güzel sohbetlerimiz oluyor, öğretmenimizle ve güler yüzlü öğretmen eşiyle. Çok daha büyük bir kitaplığının olacağını düşündüğüm öğretmenimin, salonun köşesindeki boyum yüksekliğinde küçücük kitaplığını görünce çok şaşırıyorum.

Fikret Bey'e gittiğimizde, bizi yalnızca kendisi karşılıyor. Eşinin niçin bulunmadığını ne o açıklıyor, elbette ne de biz soruyoruz.

Bu çağrı işini duyan Devrim Tarihi öğretmenimiz **Faik Binal,** bir dersinde, "*Arkadaşlar*, diyor, *sizi ben de evime çağırmak isterdim. Ancak salonumuz çok küçük. Eşim çok güzel pasta yapar. Eğer uygun görürseniz eşime sizin için pasta yaptırıp bir cumartesi öğleden sonra buraya getirmek istiyorum. Kantinden de çaylarımızı getirterek burada birlikte yer ve sohbet ederiz. Olur mu?" diye soruyor*. Kendilerine teşekkür ediyoruz ve o haftanın cumartesi günü, öğretmenimizin ikindi çayını içiyor, zahmet edip getirdiği pastaları yiyoruz.

Ertuğrul Günışık, bizim sınıfı bir perşembe gezisinde Paşabahçe Cam Şişe Fabrikası'na götürüyor. Dönüşte, Boğaz'a bakan bir yamacın başında bizi otobüsten indirerek dar bir yolla Boğazın kıyısına doğru indiriyor. Bir süre sonra

önümüze, yamaca yaslanmış tek katlı çok güzel bir yapı çıkıyor. Ertuğrul Bey, *"Burası banım evim*." diyerek bizi içeriye, salona alıyor.

Salonda bize kırmızı şarap ikram ediyor. Sehpalarda portakal ve kuru yemiş bulunuyor. Amerika'da yaşadığı altı yılın öyküsünü orada, evinde şaraplarımızı içerken anlatıyor, bütün ayrıntılarıyla. Duvarda asılı resimlerden birinin ayrıldığı eşine ait olduğunu; öbürünün de kızının resmi olduğunu belirtiyor. Toplumsal yanının çok güçlü olduğunu bildiğimiz öğretmenimiz, evinde hiç unutamadığımız birkaç saat yaşatıyor bize. Sonra bizi yola çıkartarak gelen ilk otobüse bindirip okulumuza uğurluyor.

İlkokul Programı Taslağı'nın Uygulanmasına İlişkin Gözlemlerim

O yıllarda İlkokul Programı geliştirilmektedir. Taslak programın uygulandığı Deneme okullarından biri olan **Beyazıt İlkokulu**'nda, meslekte epey bir yılı geride bıraktığı, saçlarındaki aklardan anlaşılan bir bayan öğretmenin sınıfında gözlemciyiz. 1968 İlkokul Programının taslak halinin öngördüğü yedi basamaklı küme çalışmaları yapılıyor. Beş küme var sınıfta. Ancak bunlardan biri öbür kümelerden biraz uzak bir köşede oturuyor. Öğretmen, öbür dört kümeden her birine uğruyor, onların soru ve sorunlarıyla ilgileniyor, onlara yol, yöntem önermesine karşın söz konusu kümeye bir kez bile uğramayınca uygun bir anda öğretmenin yanına giderek köşedeki kümeyle niçin ilgilenmediklerini soruyorum sessizce. Öğretmen, beni şaşkına çeviren bir yanıt veriyor. "*Onlar*, diyor, *sınıfın başarısız öğrencileridir. Onları, öbür öğrencilerin çalışmalarını aksatmamaları için ayrı bir kümede topladım*. Onlar, orada kendilerine verdiğim ödevi yapıyorlar."

Bir an, bu öğretmenin bu yaşa gelinceye dek bu anlayışla öğretmenlik yaptığını düşününce kanım donuyor. Demek ki bu öğretmen, bugüne dek, her öğrencinin hazır oluş düzeyini belirlemeye çalışarak onların kendi ilgi ve yetenekleri yönünde olabildiğince gelişimlerini sağlamak olduğunu bilmeden sürdürmüş görevini. Öğrencileri, başkalarıyla değil, kendileriyle yarıştırması gerektiği bilincinden yoksun, bu öğretmen! Her öğrenciyi kendi ilgi ve yeteneği doğrultusunda ne olabilecekse o olabilmesi için onlara yardım etmesi gerekirken, yalnızca belli bir düzeyin üstündekilere bu gelişim fırsatını tanımış. Özel eğitim gereksinimlilerin bile normal sınıflarda eğitilmelerinin daha sağlıklı olduğu bilinirken, bu öğretmen, başarısını düşük bulduğu öğrencileri adeta gözden çıkarıyor.

Bu acı gerçek, baştan beri benim de ısrarla savunduğum bir doğruyu ortaya koyuyor: Eğer eğitimde bir gelişim sağlamak istiyorsak, önceliği program geliştirmeye, araç gerece değil; öğretmeni yetiştirmeye tanımalı, önce ona eğitim öğretimin ne olduğunu ne olmadığını kavratmalıyız. Çünkü yeterli öğretmen, yetersiz programın bile eksik yanlarını gidererek, gereken araç gereci sağlayarak

iyi bir eğitim uygulayabiliyor. Buna karşılık çocuk gelişim ve eğitim bilgilerini yeterince içselleştirememiş, eğitim öğretim yöntem ve tekniklerini, öğrenilenlerin nasıl ölçülüp değerlendirileceğini yeterince öğrenememiş olan bir eğitimci ise en iyi programı bile başarıyla uygulayamıyor. Bu, Günümüzün tartışma götürmeyen bir gerçekliği, bu!

Aksaray ve Beyazıt çevresindeki program geliştirme çalışmalarına rehberlik eden; İlkokul Programı Taslağı'nın genel ve özel amaçlarını, bu programın uygulanmasında kullanılması istenen yöntem ve teknikleri, araç gereçleri en ince ayrıntısına dek çok iyi kavramış olan müfettiş **Abdullah Ön**, bir gün sınıfımıza çağrılıyor. Ön, bu konuda uygulama örneklerini de içeren, çok anlaşılır, çok yararlı bir de kitap yazmış. Sınıfımızda bize program çalışmalarına ilişkin çok doyurucu açıklamalar yapıyor. Ancak gerek deneme okullarındaki öğretmenlere gerekse öbür öğretmenlere bu taslağın gerektirdiği bilgi, beceri ve anlayış kazandırılmadıkça, bu deneme sonunda en iyi bir program geliştirilse bile beklenen verim elde edilemeyecektir.

Daha sonra Çorum İlköğretmen Okulunda uygulama sınıflarımı götürdüğüm kent içindeki okullarda da yalnızca bir öğretmenin, **Ali Öztürk**'ün, bu programı istenen düzeyde uyguladığını görebileceğim. Nitekim, bu programın ülke düzeyinde uygulamaya konuluşundan kısa bir süre sonra öngörülen küme çalışmalarının başarıyla uygulanamadığı görülerek geri adım atılacaktır. Daha sonra ise okullarımızda ağırlıklı olarak yine "anlat-dinlet" ve "okut-bellet" anlayışı egemen kılınacaktır.

Hakkı Rodop Rehberliğinde Müfettişlik Stajımız

Hakkı Rodop, öğretmenliği, milli eğitim müdürlüğü ve yazarlığı ile adını ülke düzeyinde duyuran ve son yıllarında da İstanbul'da müfettiş olarak çalışmakta olan; insan ilişkileri ve eğitim, denetim uygulamaları, çağdaş eğitimin istediği düzeyde değerli bir eğitimci. Müfettişliğini yaptığı öğretmenlerin, yolunu gözlediği az sayıdaki müfettişten birisi. Hakkı Bey'in öğretmenlerle mesleksel ilişkilerinden çok etkileniyor ve kendisinden çok yararlanıyorum. Sanırım, arkadaşlar da çok yararlanmışlardır. Tam bir demokratik disiplin uygulayıcısı, yetkin bir rehber, Hakkı Bey. Yetkinliğini o saygın alçakgönüllülüğü ile duyumsatıyor herkese.

Hakkı Bey, bir gün bizi Marmara kıyısında tek sınıflı, tek öğretmenli Güzelyalı Köyü İlkokulu'na götürüyor. Geleceğimizden haberi yok Öğretmen Hanım'ın. Çat kapı varıyoruz okulun kapısına. Öğretmenin elinde bir fırça, bir çerçeveyi boyuyor. Hakkı Bey, öğretmene bizim Eğitim Bölümü son sınıf öğrencileri olarak müfettişlik

stajı için okuluna geldiğimizi söylüyor. Öğretmen, en küçük bir tedirginlik duymaksızın Hakkı Bey'i ve bizi kırk yıllık ahbaplarıymışız gibi karşılıyor.

Elindekileri bir kenara koyarak *"Buyurun sınıfa geçelim"*, diyor. Sınıfta, görmeye doyamadığımız bir küme çalışması ile karşılaşıyoruz. Kümelerdeki her öğrenci, ne yapacağının bilinciyle karınca gibi çalışıyor. Her öğrenci, iş bölümünde kendilerine düşen görev ve sorumluluğu, küme arkadaşlarıyla iş birliği anlayışı içinde yerine getiriyor. Onlarda da bir tedirginlik izine rastlanmıyor, sınıfa girdiğimizde. Bir kümenin görülmeye değer renkli bir Türkiye kabartma haritası yapmakta olduğunu görüyoruz.

Öğretmen, her sınıfın ne yaptığını ayrıntılı biçimde anlatıyor, biz de ağzımız açık dinliyoruz, bu eli öpülesi öğretmenin açıklamalarını.

Yetkin bir müfettişliği kadar da eşsiz bir insan olduğunu bizimle ilişkileriyle de gösteren **Hakkı Bey,** daha okula yaklaşmadan, işini çok iyi bilen ve yapan bir bayan öğretmenle karşılaşacağımızı anımsatıyorsa da anlattıklarının anlamını ancak gözümüzle gördüğümüzde tam olarak kavrayabiliyoruz. Demek ki bir köyün tek öğretmenli bir sınıfında da böyle göz kamaştırıcı çalışmalar yapılabilirmiş.

Aynı gün, iki öğretmenli bir başka okula uğruyoruz. Orada ise aklın almayacağı bir durumla karşılaşıyoruz. Tek sınıflı okula iki öğretmen atanınca sınıf ikiye bölünmüş. Arkadaki sınıfın öğrencileri, iki sınıfı birbirinden ayıran, birbirine bitişik masaların üstünden geçerek yerlerini alıyor, teneffüste de aynı yoldan dışarı çıkıyorlar. Başöğretmene, *"İki öğretmen de aynı saatte ders yaparken öğretmen ve öğrencilerin konuşmaları birbirine karışmıyor mu? Bu durum, iki sınıfı da rahatsız etmiyor mu?"* diye sorulduğunda, başka çarelerinin olmadığını söylüyor, başöğretmen.

Hakkı Rodop'un gözetiminde müfettişlik stajı yaptığım için kendimi çok şanslı duyumsuyorum.

İstanbul Yaşantılarımdan Günlüklerime Yansıyanlar

29 Ekim 1963

Tüm İstanbul, sokaklarda, neredeyse. Sokaklar hınca hınç insan dolu. Bir grup arkadaşla Vatan Caddesi'nde izliyoruz bayram törenini ve şenliklerini. Caddenin iki yanında birikmiş olan insanlar, protokolün önünden geçen öğrencileri, teşekkülleri ve askerleri alkışlıyorlar.

Ülkemizin en büyük kentindeki bu bayram gününde, geride kalan Cılavuz'da, çalıştığım okullarda kutladığımız Cumhuriyet bayramlarını anımsıyorum. Değişik

duygular oluşuyor zihnimde. Bugün, yıllarca içinde olduğum bayramın yalnızca izleyicisi oluyorum.

*Gece, **Othello**'yu izliyoruz tiyatro sahnesinde. Üstlendikleri rolleri tam anlamıyla yaşayan ve yaşatan oyuncular, oyunun içine alıyor bizi. Sahnede canlandırılan olayları, biz de yaşıyor gibi oluyoruz. Othello, onu şaşırtmak ve eşinden soğutmak için türlü dolaplar çeviren oyuncu, Othello'nun eşi, çok başarılı sanatçılar. Türlü acıları, sevinçleri yoğun bir biçimde duyumsatıyorlar bize. Othello'nun oyuncuları, geçen gün izlediğimiz **Çapkın Komser**'in oyuncularını çok geride bırakıyorlar.*

Oyun sonrasında, Beyoğlu'ndan belediye otobüsüyle ayakta, omuz omuza okula dönerken bambaşka duygular içindeyiz.

Caddeler, sokaklar, gece boyunca da dolup taşıyor. Bayram sevincini en çok çocuklar yaşıyor. Gülüyor, oynuyor, bağırıp çağırıyor, balonlarını gökyüzüne salıveriyorlar. Büyüklerden çoğunun alnındaki kalın çizgiler, geride bıraktıkları yılların acılarına tanıklık ediyor. Bir ışık cenneti, bu akşam İstanbul.

3 Kasım 1963

*Yine tiyatrodayız. Bu kez **Aşk Anahtarı**'nı izliyoruz. Hayli gülüyoruz temsilde. **İlhan Engin**'in yazdığı ve sahneye koyduğu bir temsil, bu. Argo dille hovardalık denen konu işleniyor.*

Arada bir, yedi yıl boyunca gerçekleştiremediğim isteğimin bende yarattığı acılar geçiyor zihnimden. Onun ardından da bana Eğitim Bölümü gibi kazanılması çok uzak görünen bir bölümle birlikte, çok istediğim Edebiyat Bölümünün öğrencisi oluşum geçiyor. Burada okuma olanağına kavuşmuş olmak, yoğun bir mutluluk yaşatıyor bana. Kimi zaman, çok sevdiği, kavuşamayacağını sandığı sevgilisine kavuşan bir âşık gibi duyumsuyorum kendimi.

*Akşam, **Dayım**ın gönderdiği iki yüz liranın ihbarnamesini alıyorum. Bu nedenle de anlatılması zor duygular kuşatıyor dünyamı. Dayım varmış benim! Sıkıntılı günlerimde elimden tutarmış…*

*Yine bu akşam, **Arif**'ten mektup alıyorum. Başarı merdivenini hızla tırmanmakta olduğunu öğreniyor ve çok seviniyorum.*

7 Kasım 1963

*Bu akşam da **Kötü Tohum**'u izleyip döndükten sonra açıyorum günlüklerimi yazmakta olduğum defterimi. **Lale Oraloğlu** ve kızı **Alev Oraloğlu**'nun oynadıkları oyunun sahnelerinde yer yer gözyaşı döküyorum. Kızlarımı, yuvamı düşünüyor ve hüzünleniyorum.*

Dünden beri rahatım. Bir süredir yaşadığım soluk daralmalarım, yutkunma zorluklarım geride kalıyor, iki gün önce bıraktığım sigarayla birlikte. Şimdilik kendimi doğrusu yanlışıyla kurtarmış bulunuyorum sigaradan.

Başöğretmenliğim sırasında aynı odada iki arkadaşımın da sigara içmesi, arada bir bana da vermeleri sonrasında bir paket sigara da ben almak ve masamın gözüne koyarak ara sıra ben de onlara ikram etme gereği duymuştum. İki yıl boyunca, "Buna asla alışmam" savıyla bir iki sigarayı dudak tiryakisi olarak içmiş; üçüncü yıl ise, içmeden duramaz duruma gelmiştim.

Dudak tiryakiliğinin bana zarar vermediğini savunuyordum. Oysa duman ağız boşluğumda dolaşıyor, az da olsa ciğerlerime de iniyordu. Dahası içime çekmediğim dumanı, kapalı yerde, kirlettiğim havayla birlikte yeniden soluyarak ciğerlerime indirdiğimi ise düşünmüyordum.

23 Kasım 1963

Günler, o değişmeyen, durdurulamayan hızıyla akıp gidiyor. Yazmak istediğim, Atatürk Haftasında gördüklerime ilişkin duygularım vardı. Gününde yazamadığım için çoğu sönüverdi o duygularımın. Milli Türk Talebe Birliği'nin düzenlediği toplantıya güçlükle girebilmiş ve ***Hüseyin Nail Kubalı, İlhan Sekçuk, Niyazi Akı, Nadir Nadi*** *gibi değerli konuşmacıları çılgınca alkışlayanlara katılmıştım. Her konuşmacı, Atatürkçü düşüncemi kamçılamıştı, oldum olası.*

Okulda düzenlenen toplantıda da ***Fahrettin Altay****'ı,* ***Orhan Şaik Gökyay****'ı ve müzisyen* ***Halil Bedii Yönetken****'i dinlemiştik, büyük bir coşkuyla. Salondakiler, hep birlikte türküler, marşlar okumuştuk. Orhan Şaik Gökyay, ancak böyle gecelerde kirimizden pasımızdan temizlenebildiğimizi, müziğin bizi tek vücut halinde birleştirdiğini söylemiş ve çılgınca alkışlanmıştı. Bunun üzerine Yönetken, birkaç türkü daha söyletmişti. Ardından Gökyay da iki şiir okumuştu, coşku dolu sesiyle.*

Geçen hafta bugün, ateş ve ter içinde yatıyordum yatakhanede tak başıma. Aşı ile soğuk algınlığının rahatsızlığı birleşmişti. Cumartesi akşamı, arkadaşlarla birlikte hasta halimle ben de gitmiştim operaya. ***La Bohem****'i izlemiştik. Hasta olmasaydım, daha güzel algılayacaktım sanırım* ***La Bohem'****i. İlk kez izliyorduk bir opera oyununu Müziğin, sanatın üst düzey bir örneğini daha izliyor ve görüyoruz.*

Çarşamba akşamı da ***Dr Freud ve Hastası****'nı izliyoruz, Oraloğlu Tiyatrosu'nda. Psikanaliz, bilinçdışının karmaşık yapısı, olay örgüleriyle yansıtılıyor, oyunda. Akşam da dört saate yakın süren renkli ve çok güzel olan* ***Ben Hur*** *adlı filmi izliyoruz. Her film ve temsilde, bana istencim dışında yaşatılanları çağrıştıran sahneleri izledikçe gözlerimin yaşarmasını durduramıyorum.*

Çoğu temsil ve film, çocuklarıma her şeye karşın olabildiğince güvenli bir gelecek hazırlamam gerektiği konusundaki kararlılığımı güçlendiriyor.

Enstitüye, özellikle de eğitim bölümüne girmek, özlediklerimin çoğunu yaşamaya başlamak!.. Onun yanı sıra bir de yıllarca düşlediğim Edebiyat eğitimini gerçekleştirmeye başlamak!..

28 Aralık 1963

Kendimi iyi duyumsamadığım günlerden birini daha yaşıyorum. Neden, nereden kaynaklanıyor bu, bilemiyorum. Ne yapsam da kurtulsan bu duygudurumumdan? Okumak! Gezmeye çıkmak! Sinemaya gitmek! Arkadaşlarla konuşmak! Hiçbirini yapmak istemiyor canım. Kimsenin bilmediği gibi benim de bilemediğim bir nedenle ortaya çıkan dayanılmaz bir sancı benzeri derin bir üzüntü, bu.

Mutluluk çok uzağımda. Elimin ayağımın ona ulaşması olanaksız. Bir düşünürün, "Dünyada iyiyi de kötüyü de insanın kendisi yaratır." sözü geliyor aklıma. Ancak onun da bir yararı olmuyor. İçimi yakan bu duyguyu hangi yaşantımın, ne zaman yarattığını da bu sorunumu çözebilmem de olanaksız.

Benim de umutlarım vardı, bahar tazeliğinde. Canım sıkıldıkça onları düşler, avuturdum kendimi. Mutlu gelecek düşleri kurardım. Türlü renkte güller açar, ılgıt ılgıt eserdi rüzgâr, o düş ülkemin ikindilerinde. Kötülükler uğramazdı geceme gündüzüme. Güzellikleri barındırırdı yalnızca, düş ülkemin bahçeleri. Yükseklerdeki dallardan kuş cıvıltıları duyulurdu. Başka nice güzelliklerle kuşatırdım o düşlerimi ve bir süreliğine de olsa güzel duygular yaşardım. Şimdi, o türden bir düş de kuramıyorum.

Bir an, "Bu da geçecek elbette." tümcesi canlanıyor belleğimde.

31 Aralık 1963

İyilikle kötülüğün çarpıştığı bir yıl daha geride kaldı. İyiliğin üstün geldiği, kötülüğün yenildiği günler çok mu uzak? Şu dünyada erdemli insanların egemenliği ne zaman kurulacak? İlerlemiş ülkelerde bile olmadık kötülükler işleniyor hâlâ. ABD başkanı Kenedi bile bir elin tetiğini düşürdüğü silahla yaşamdan koparıldı.

Dünyada eşit koşullarda yaşama hakkından yana olan ulusların üstün beyinleri bir araya gelerek ***İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'****ni hazırlamış ve imzalamışlar. İnsanoğlu, orada yazılanları bugün olmasa bile günün birinde elbette yaşama geçirecektir.*

Türkiye, yas içinde karşılıyor yeni yılı. Yavru vatan Kıbrıs, kan içinde. Rumlar Türkleri katlediyorlar. İki jet uçağımız, Kıbrıs göklerinde uyarı uçuşu yapıyor. Anadolu, teyakkuzda, gergin. Gençlik öfkeli. Eğlence yerleri, yılbaşı özel eğlence programı hazırlamayacaklarına ilişkin telgraf yağdırıyorlar başkente.

*Bizim yılbaşı da sıradan. Akşam yemeğinden sonra Saadet Yolu, Epope ile günlük defterimi koltuğuma sıkıştırarak okuma salonuna gitmek üzere sınıftan çıkmaya hazırlanırken kapı dibindeki masada **Aysel Hanım**'la **Rıdvan**'ı görüyorum. Yanlarına oturuyorum. Sözü, günlüklerimi yazdığım deftere getiriyor ve yazdıklarımdan bir şeyler okumamı istiyorlar. Okuyorum. Ardından anılara dalınıyor. Aysel Hanım, şair dedesinden, babasının gençliğinde yazdığı şiirlerinden söz açıyor. Rıdvan, her zamanki güleç yüzüyle söze katılıyor. Yakınımızdaki masada Ali Demirtaş oturuyor.*

Rıdvan'a, masamın gözündeki elma, ceviz ve üzümleri çıkarmasını rica ediyorum. Çıkarıyor ve kendi masasındaki meyveleri de katıyor bunlara. Konuşma sürerken ben elmaları soyuyor ve dörde bölerek arkadaşlara veriyorum. Bir yandan meyveleri yiyor, bir yandan da konuşuyoruz. Duygular konu oluyor konuşmalarımıza daha çok. Sonra günlük defterime bir şeyler yazmak için onlardan ayrılıp okuma salonuna iniyorum. Orada bir grup öğrencinin yılbaşı nedeniyle oyun oynadıklarını görünce sınıfa dönüyor, burada yazıyorum bunları.

23 Şubat 1964

Birinci dönem derslerinin bir haftadır süren sınavları tamamlandı bugün. Biraz hafifliyor işimiz. Sonuçlar daha açıklanmamış olsa da kırık notumun gelmeyeceği kanısındayım. Geç öğreniyorum, yaşamı mutlu kılma konusunda nice yapıtlar yazıldığını. Herkesin kendine özgü sorunları var. Bunların çoğu, çözülebilecek türden sorunlar,

Bugüne dek düşündüklerimi, okuduklarımı yaşama geçirme konusunda ciddi bir adım atmadığımı; yalnızca yakınmakla, onları defterime yazmakla yetindiğimi geçiriyorum aklımdan. Yalnızca mutluluk düşleri kurmakla geçirmişim onca yılımı. Oysa sorunlar, savunmaya yönelik nedenler bulmayı değil; çözüm yollarını düşünmeyi ve bulunan en uygun çözüm yolunda çabaya yönelik adımlar atmayı gerektiriyor. Hâlâ bu gerçekçi yaklaşıma uzak bir yerdeyim. Düşünmüş olmak için düşünmüş, okumuş olmak için okumuş olmak değil; yararlanmak için düşünmek, okumak gerekiyor, oysa.

22 Mart 1964

*Öğretmen okullarının 116. kuruluş yıldönümü olan 16 Mart'ta, Milli Eğitim Bakanı **İbrahim Öktem**'le Müsteşar **Nuri Kodamanoğlu**'nun katılımı ile düzenlenen bir toplantıyı izliyoruz. Böyle toplantılar sonunda içimde yarın için biraz güç oluşurken kişisel koşullarım nedeniyle biraz da umutsuzluk beliriyor. Koşulları benimkilerden daha kötü olanları da düşünmüyor değilim. Ancak daha iyi duruma gelebilmek için gerekli adımları atma istencini gösteremediğim için de kendimi kınıyorum.*

*Ekmeksiz Köy, Keklik Pınarı olmuş, düşüncesi geçiyor zihnimden, Toprak Uyanırsa adlı yapıtı bitirdiğimde. **Samsa**'ya "İnsan niçin yaşar Samsa?" diye soruyorum. O da alaysı bir dille "Yemek için." diyor ve ekliyor: "Bitirdin mi?" "Evet!" diyorum. Sorum,*

yapıtta soruma verilen yanıtı anımsatıyor ona. Evet! İnsan niçin yaşar? Bunca zaman, insanoğlu niçin çaba gösterip durmuş? Acı, tatlı yaşantılar içinde geçen her gün, biraz daha iyi bir yaşam için çabalamış. İnsanlar, mutlu bir kadın-erkek birlikteliğini sürdürmek istiyor. Bu konu çevresinde nice duygusal fırtınalar yaşıyor ve kim bilir daha nicelerini yaşayacak.

24 Mayıs 1964

İçime sığmayan, adlandıramadığım o duygular, ayakta yine. Enstitünün yakınındaki Porto Fino adlı açık çay bahçesindeyim, bir başıma. Bahçenin orta yerindeki küçücük havuzun fıskiyesinden fışkıran suların geri döndüğü yerde sular, oraya konulmuş olan topu çevirip duruyor. Bahçenin çevresinde ve orta yerindeki sarmaşık güller, en coşkun dönemlerini yaşıyor. Hava açık. Gökyüzünde pırıl pırıl bir mavilik!.. Geçmesini istemeyiz ya kimi zamanların, işte şu anda onlardan birini yaşıyorum. Ne para ne pul ne ders ne okul umurumda şu anda. Yalnızca ben ve benim duyumsadığım erinç var, bu güzelliklerin ortasında!

10 Kasım 1964

Dersler, gezmeler, sinemalar, tiyatrolar, arkadaş sohbetleri derken, günlük defterime kimi zaman aylarca bir şeyler yazamadığım oluyor. İstencimi kullanabilsem, kesinlikle bulurum o zamanı. Ama o istenç disiplini henüz yok, bende. İşin gerçeği, bu.

*Bugün okuldaki törenden sonra **Abbas Cılga, Cevat Gülmez** ve **Necati Göktaş**'la birlikte Marmara Sineması'nda düzenlenen töreni izliyoruz. En ilginç geleni, izlediğimiz **Atatürk** filmi oluyor. **Ahmet Yıldız**'ı, **Safiye Ayla**'yı görüyoruz, konuşmacılar arasında. Çıkışta Cağaloğlu'na geçiyoruz.*

*Cebimde yirmi küsur liram var. Ona karşın dayanamıyor, Genç Bir Şaire Öğütler ile Sığınak Hikâyeleri'ni alıyorum. Sığınak Hikâyeleri'ni ilgiyle okuyorum. O arada **Konfüçyüs**'e de imrendiğimi söyleyince Göktaş, "Konfüçyüs ne demektir?" diye soruyor; şaşıp kalıyorum.*

15 Ocak 1965

Yazmayı çok azalttım son zamanlarda. Duygularımı yeterince anlatmayı başaramadığım ilk zamanlarda, biraz daha iyi anlatma yeteneği edinmeyi ne kadar çok istiyordum!.. Şimdi, o günlere göre daha iyi anlatabildiğim halde, daha az yazınca yaşadıklarımı geleceğe taşımamanın rahatsızlığını duyuyorum. Bunun bir nedeni, yazmaktan çok okuma gereği duymam olsa gerek. Bulduğum fırsatları okumakla değerlendirmeye çalışıyorum.

*Bu akşam, okulun salonunda, öğretmenimiz **Salih Otaran**'ın "Büyük Adamlar ve Okuma Sanatı" üstüne yaptığı ilginç ve etkili konuşmayı dinliyoruz. Otaran Öğretmen,*

birkaç gün öncesinden, konuşma konusunun, konuşma yer, saat ve süresinin, kendi ad ve soyadının yazılı olduğu karton şeritleri astırıyor, okulun girişine ve koridorlarına. Akşam, salonda oturulacak yer bulamayanlar, duvar diplerinde ayakta izliyorlar, konuşmayı. Öğretmenimiz, tam duyurduğu saatte sahneye giriyor, o kendine özgü dingin tutumuyla sahnenin önüne dek yürüyor ve orada 20-30 saniye durup bütün dikkatleri üzerine odaklandırdıktan sonra o alt tonda; ama etkili ses tonuyla konuşmaya başlıyor. Elinde herhangi bir not yok.

Hazırladığı konuşmasını ezberlemiş ve en etkili sunuş için yeterince provaları da yapmıştır Salih Bey. Bunu bize, ders aralarında kendi yaşantılarına ilişkin anlattıklarından biliyorum. Duyurduğu 45 dakikanın bitiminde, konuşması da sona eriyor.

Tam bir dikkatle dinlettiği konuşmasının sonunda, coşkulu bir alkışla uğurluyoruz öğretmenimizi. Beynimiz, onun ilettiği birbirinden etkili açıklama ve örneklerle dolu olarak ayrılıyoruz salondan. Konuşması bitince öğretmenimin yaşamda var olduğunu söylediği şu iki yol, özellikle dolaşıp duruyor beynimde:

1. Güzel söz söylemeyi öğrenmek. Güzel söz söylemek, bilgili ve disiplinli kafanın ürünüdür.
2. Yazma gücüne erişmek. Yazma gücü, yeterince çok yazma denemelerini gerektiriyor.

*Sınıfa döndüğümde, yukarıdakileri defterime geçerken **Gülten Çatıkkaş,** "Bari benim adımı da yaz. Nasılsa bir gün yok olacağız." diyor. Bir sonraki tümcesini anlayamıyorum.*

1 Temmuz 1965

Enstitüye girişte büyük bir sevinç yaşamıştım. Şimdi o okulu bitirdim; ama duyduğum sevinç, o denli büyük değil. Ulaşmamış olduğu amaçları, gözünde fazla büyütüyor olmalı insan. Bitirme sınavları süresince, oldukça yoruluyorum. Sınavlarda üstün bir başarı elde etmek istiyorum ve bunu gerçekleştiriyorum. İki yıl içinde öğretmenlerimin üzerinde yarattığım olumlu izlenimi sarsmadan sonlandırıyorum öğrenciliğimi.

*İngilizcenin sözlü sınavının yapılacağı günün sabahında **Mr. Günışık**'la karşılaşıyorum. "Mutluluğun tersi bir durum sergiliyorsun!" anlamında İngilizce bir tümce kuruyor, öğretmenim. Ben de "İngilizce sınavının yarattığı durum." deyince kahkahayla gülüyor. Öbür birkaç öğretmenim gibi Günışık'ı da çok seviyorum. İngilizceye çok zaman ayıramasam da bu dili öğrenmek gerektiği düşüncemi güçlendiriyor Günışık Öğretmenim. İngilizceden de ortalama yedi ile geçiyorum.*

Bugün, bir başıma dolaşıyorum, İstanbul'u. Ne kimsenin isteğine göre davranma kaygısı var içimde ne de kimsenin isteklerime uymasını bekleme isteği. Kendi isteklerim doğrultusunda gezip tozacağım, bugün. Kendimle, doğayla çevreyle baş başa olacağım. İnsanoğlu, öbür canlılardan ayrı olarak en özgün biçimde kendini sanatla koymuş ortaya. Bırakalım yaratmayı, yazık ki yaratılanları görme, onlarla beslenme gereğini duyanların

sayısı, bizim sınıfta bile çok az. Birçok arkadaş, günün, hafta tatillerinin boş zamanlarını kahve köşelerinde oyun oynayarak geçiriyorlar, bir sergiyi, bir müzeyi, bir parkı görme yerine. Ders yorgunluğunu oralarda atmayı seçiyorlar.

Evet! Bugün, İstanbul'un doğal güzellikleriyle ilgimi çeken kimi yerlerini bir başıma dolaşacağım. Bugünümü koca kentin kalabalık caddelerinin devingenliğinden uzak, görülmeye, gezilmeye değer sessiz, dingin yerlerinde geçireceğim. Günlük yaşamın sıradanlığından uzaklaşıp sanatın ve doğanın büyüleyici güzellikleriyle buluşacağım.

*Önce **Deniz Müzesi'**ni geziyorum. Ardından **Çağdaş Resim Sergisi'**ni ve **Resim ve Heykel Müzesi'**ni. Buralarda yaratıcıların el ve beyin birlikteliğinin sınırsız gücü ile ortaya koydukları yapıtlarını gözlemliyorum.*

*Ardından, Aşiyan'ın dik yokuşunu çıkarken **Gülten Dayıoğlu**'nun **Yunus Nadi Öykü ödülü** yarışmasında ikinci olan "Döl "adlı öyküsünü okuyorum. Aşiyan'a varıyorum. Derin bir sessizlik egemen **Tevfik Fikret**'in Aşiyanında, Şair zevkiyle planlayıp yaptırdığı üç katlı ev, şimdi **Tevfik Fikret Müzesi.** Tevfik Fikret'in kokusunu duyar gibi oluyorum, müzeyi dolaşırken. Eşyalar, kitaplar, giysiler, tablolar, karakalem resimler, yağlı boya resimleri, fotoğraflar… Ondan kalanlarda yokluğun hüznünü yaşıyorum. Ünlü **Sis** şiiri ile **Rücu**'nun arasına son Veliaht ve Halife **Abdülmecit**'in yaptığı Sis tabloları yerleştirilmiş. Müzede **Abdülhamit** de yer almış.*

*Tevfik Fikret'in büyük umutlarla Amerika'ya gönderdiği: bu umutlarını **Haluk'un Defteri, Haluk'un Vedası** şiirlerinde dile getirdiği oğlunun Amerika'da iki gün önce başpapaz olarak öldüğünü öğrenmenin karmaşık duygularını yaşıyor, babalar ve oğullar üzerinde düşünüp duruyorum.*

*Sonra **Yıldız Sarayı**na gidiyorum. **Yıldız Parkı**nda güneş, tabandaki yeşillikle buluşmasın diye dikilmiş gibi bir izlenim yaratan ağaçların kuytu köşelerinde, sarmaş dolaş çiftler oturuyor. Yıldız Parkı, öğle sonrasının derin sessizliği içinde. Kocaman koruluğun üst yanında, iki ayrı yönde iki okun altındaki yazılardan biri **Şare Köşkü'**nü; öbürü de **Malta Köşkü'**nü gösteriyor. Malta Köşküne giden yol, ormana dönüşen ağaçların ortasındaki mermer tabanlı havuzundan su şırıltıları işitilen köşke götürüyor, gelenleri. Köşk, sessizce ziyaretçilerini bekliyor, çevresindeki parkla, çardakla birlikte. Köşkün önünden, ulu ağaçların gölgesinde aşağıya doğru ilerlediğimde ağaçlar, yeşillikler arasından akıp giden bir derecikle buluşturuyor beni. Biraz ileride de sarıya çalan yeşil renkte bir göl var.*

*Dereciğin üstündeki köprüden geçerken gördüğüm iki çiftin, oradan neyi izlediklerini şimdi anlıyorum. Yüksekçe bir yerden akan bir su sesi duyuyorum. Adım adım çıkış kapısına yaklaşıyorum. Çıkışta, göğsüne **"Tabiat Anıtı"** levhası asılı, 1855'te dikilmiş bir ağaç gövdesini görüyorum. Dalları budanmış ağaç, köklerinin çürümesi yüzünden biraz eğik duruyor.*

Eğitim ve Türkçe diplomasını alarak İstanbul'dan, en ağır taşınırlarım olan bavul dolusu kitaplarımla yollardayım. Önce kura çekmek için Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne geliyoruz. O yıla dek eğitim enstitüsü eğitim bölümünü bitirenlerden notları yüksek olanlar İlköğretmen okullarına **meslek dersleri öğretmeni**; öbürleri **de ilköğretim müfettişi** olarak atıyorken ilk kez bizim bu bölümü bitirdiğimiz yıl Bakanlık, hangi akla hizmeti amaçlandıysa, öğretmenliğe ve müfettişliğe atamayı kura ile belirleme kararı alıyor. Oturmuşluk kazanan hemen her anlamlı kuralı bozma yolunda atılan adımlardan biri olmalı, bu da. Beni çok tedirgin ediyor, bu karar. Notlarıma güvenerek bir ilköğretmen okuluna atanacağıma kesin gözüyle bakarken, bu kararı duyar duymaz, rahatım kaçıyor. Arkadaşların büyük çoğunluğu müfettişliği iple çekerken ben, asla istemiyorum, müfettiş olmayı.

Yılda bir ya da iki gün yanına uğranılan öğretmenin eksik ya da yanlışlarının kolay kolay düzeltilebileceğine inanmıyorum. Ayrıca gerektiğinde soruşturmasının da yürütüldüğü öğretmene sağlıklı bir rehberlik de yapılamayacağı düşüncesindeyim. Bir şey daha: Müfettiş, gittiği okulda öğretmenin ya da başöğretmenin evinde kalıyor, yemeğini yiyor, sonra da onu teftiş ediyor ve ona başarılı, başarısız bir rapor veriyor. Bu da bana ters geliyor. İlköğretim müfettişliğinin, o günkü durumda yalnızca görevinin bilincinde olmayan öğretmenlerin kendilerine biraz çekidüzen vermelerini sağlayabileceğini; bir de ayağı yere basan önerilerde bulunan müfettişin yalnızca öğrenmeye açık olan öğretmenlere, açıklayabildikleri kadar yararlı olabileceğini düşünüyorum. Her akşam ayrı bir yerde yatıp kalkmaktan da hoşlanmıyorum. Ayrıca üstünlük taslama gibi bir derdim de yok.

İşte bu nedenlerle öğretmen ya da müfettiş olmanın kura çekimiyle belirlenme kararı beni oldukça kaygılandırıyor. Benim adım okunmadan önce, ilköğretmen okullarından yalnızca Çorum İlköğretmen Okulu kalmışken adım okunduğunda, karşı taraftan da bu okulun adı çıkınca, bendeki sevinç görülmeye değerdi. Dünyalar benim oluyor ve çok rahatlıyorum. Kura çekiminden sonra herkes, göreve başlamak üzere yola çıkıyor.

İLKÖĞRETMEN OKULU ÖĞRETMENLİĞİM VE YÖNETİCİLİĞİM

1965 yılı yazının başında kurada Çorum İlköğretmen Okulu'nu çekince, gerçekten çocuklar gibi seviniyorum. Her verimli sonuca giden yolun insan doğasına uygun çağdaş eğitimden geçtiğine inanıyorum. Dolayısıyla öğrendiklerimi ve öğreneceklerimi en iyi, lköğretmen okulunda öğrencilerimle paylaşabileceğimi düşünüyorum. İnsanlık, elbirliği yaparak tüm dünya çocuklarının çağdaş eğitimden geçmesini sağlasa, insanlığın kandan ve

gözyaşından kesinlikle kurtulacağı kanısındayım. Bu kanım, nesnel gerekçelere dayanıyor.

Kura çekiminden sonra Çorum'a varıyorum. Bir otelde sabahladıktan sonra Çorum İlköğretmen Okulu'nun yerini öğrenerek okula gidiyor ve eski ahşap yapıdan içeri giriyorum. Okulun girişinde, sonradan baş hademe olduğunu öğrendiğim **Zeynel Efendi** ile karşılaşıyorum. Müdürün odasını soruyorum. Müdürün okulda olmadığını; müdür başyardımcısı **Günhan Özkan**'ın yerinde olduğunu söyleyerek beni onun yanına götürüyor, Zeynel Efendi. Benim nasıl bir duygu içinde olduğumu siz kestirin artık…

Çorum İlköğretmen Okulunun İlk Yapısı

Bir Cumartesi Günü Göreve Başlıyorum

Odaya girdiğimde kendimi tanıtıyorum. El sıkışarak oturuyoruz. **Günhan Özkan**'a, göreve başlayıp bu akşam Artvin'e doğru yola çıkmak istediğimi söylüyorum. Günhan Bey, benim göreve başlama ve izne ayrılma yazımı yazıyor. Saat de öğleyi bulunca Günhan Bey, "*Hadi kalkalım!"* diyor. Kalkıyoruz. Nereye gittiğimizi bilmiyorum.

Ana caddenin kuzeyine düşen mahalledeki okuldan ana caddeye çıkıyor, bir süre cadde boyunca doğuya doğru yürüdükten sonra sağa saparak tek ve iki katlı bahçeli evlerden oluşan bir mahalleye giriyoruz. Oradaki evlerden birinin kapısına yaklaşan Günhan Bey, zile basıyor. Kapıyı bir hanım açıyor. "***Sema***, diyor, Günhan Bey, *bu arkadaş, meslektaşım* ***Rasim Bakırcı****. Bizim okula atanmış."*

Sema Hanım, "*Hoş geldiniz; buyurun!"* diyerek bizi içere alıyor. İlkokul öğretmeni olan Sema Hanım'la da tanıştıktan, hoş beşten sonra Sema Hanım, sofrayı kuruyor. Öğle yemeğini yiyip kahvelerimizi içmenin ardından, dışarı çıkıyoruz, Gühan Bey'le birlikte. Bir süre kentte dolaşıyoruz. Günhan Bey, kabaca kenti tanıtıyor.

Akşamüstü, **Saat Kulesi'**nin batı yönüne düşen bir apartmanın ikinci katına çıkıyoruz. Kapısında "Şehir lokantası" yazılı olan geniş ve üç yanı geniş pencereli pırıl pırıl bir lokantaya girip bir masaya oturuyoruz. Burası, kentin en güzel ve işlek içkili lokantası.

Az sonra bir bey geliyor masamıza. "*Hoş geldiniz!"* dedikten sonra yanımıza oturuyor. Günhan Bey, yanımıza gelen kişinin lokanta sahibi **İbrahim Çetintürk'**le beni tanıştırıyor. Bir süre sonra İbrahim Bey, "*Size afiyet olsun!"* diyerek kalkıyor. Günhan Bey, "*Rakı içer miyiz?"* diye soruyor. "*Olur."* yanıtını alınca gelen garsona rakılarımızı ve yemeklerimizi söylüyor. Birkaç saat süren sohbetten sonra Günhan Bey, beni Samsun otobüsüne bindirerek uğurluyor.

Günhan Bey ve ailesiyle ilişkimiz, Günhan Bey Demirci İlköğretmen Okulu Müdürlüğüne atanıp okuldan ayrılıncaya dek ilk tanıştığımızdaki içtenliği ve sıcaklığı ile sürmekle kalmayacak; daha sonraki yıllarda Ankara'da da ailecek sık sık görüşmemizi sürdüreceğiz.

Yemeyi içmeyi, yedirmeyi içirmeyi seven, tez canlı, hoş sohbet bir kişi olan Günhan Özkan, daha sonra okula dönüp derslere başladığımızda öğretmenler odasındaki bir sohbet sırasında, ilk karşılaşmamızı ve benimle ilgili ilk izlenimini şöyle anlatacak:

"Rasim, ilk karşılaştığımızda imam kılıklı biri olarak göründü bana. Ancak rakı içme önerime 'Olur' deyince, kendisi hakkındaki kanım değişti." diyerek arkadaşları ve beni güldürecektir.

Tatil Sonrası Çorum'a Dönüşümüz

Çoluk çocuğa, hısım akrabaya, konu komşuya kavuşmanın sevincini yaşadıktan sonra, Çorum'a doğru yola çıkmak üzere hazırlığa başlıyoruz. Evimizde götürebileceğimiz neyimiz var, neyimiz yoksa derleyip topluyor, Dayı oğlu **Servet**'le birlikte Eylül'ün başında Çorum'a varıyoruz. Günhan Bey aracılığı ile kiralanan daracık evimize yerleşiyoruz.

Ne elde var ne avuçta. Çorum'un bir kenar semtinde üstü muşamba kaplı dört adet sandalye ile küçük bir masa, bir de konuk odamız için bir sehpa alıyoruz. Bir süre sonra Servet, görevli olduğu köye gitmek üzere ayrılıyor.

Evimiz, sağlık memuru **İsmail Kolağası**'nın evinin küçük bir salon, iki oda, bir mutfak ve tuvaletten oluşan arka yarısı. Kendileri de önde alttaki oda ile üstündeki iki odada kalıyorlar. Yatağımız yorganımız, kap kacağımız dışında bir şeyimiz yok, desem yeridir. İki havlumuz bile yok. Uzun bir süre misafir odasının penceresine perde bile alamıyorum. Okul müdürümüz "Hoş geldiniz" ziyaretine gelmek istediğini söylediğinde elim ayağım tutuşuyor, eksiklerimiz yüzünden. Ne yapıp edip bir perde alıyorum odaya. Yokluk, canımı çok sıkıyor. Kimsecikler gelmek istemese o kadar sorun yapmayacağım, yokluğumu. Çünkü bunları göze alarak geldim, bugünlere. Köy yerinde eksikliğini duymadığımız birçok gereksinim, kentte dağ gibi karşımıza çıkıyor.

Çok şey yapma umuduyla başlıyorum Çorum'daki görevime. Henüz bir zorlukla, olumsuzlukla karşılaşmamışken, güzel düşler kurmak kolay oluyor. Merdivenleri gıcırdayan eski bir yapıda ülkemizin genç beyinlerinin bir bölümünü eğiten öğretmenlerden biri olmanın gururu ile başlıyorum görevime.

Öğretim başlayınca büyük bir hevesle giriyorum sınıflara. Karşımda ortaokulu bitirip sınav kazanarak öğretmen olmak amacıyla gelmiş olan öğrenciler

var. Öğretmenlik, Eğitim Bölümü öğreniminden sonra daha da yüceliyor gözümde ve oldukça önemli bir meslek niteliğini kazanıyor. İçimde, çalışma ve başarma isteği dışında bir istek bulunmuyor, o günlerde. Öğretmenliğin daha donanımlı olmayı, bunun için kendini sürekli geliştirmeyi gerektiren bir meslek olduğu bilinciyle başlıyorum çalışmaya. Öncelikli isteğim, öğrencilerimi öğretmenliğe ilişkin bilgi ve beceriler, benimsemiş olduğum mesleksel, ulusal ve evrensel değerler doğrultusunda çok iyi yetiştirmek. Zamanımın tama yakınını bu yolda kullanıyorum.

Öğrencilerin, okudukları ilk ve ortaokullarda hangi değerlerle donanarak ya da donanamayarak geldiklerini; okulun, öğretmenlerin düşlediğim nitelikte bir eğitim vermeye hazır olup olmadığını bilmemekle birlikte, bütün bu paydaşların en iyi bir eğitim vermeye istekli ve yetenekli olduğu varsayımı ile sarılıyorum işime.

Ne ki ancak iki ay kadar birlikte çalışabildiğimiz Adnan Binyazar dışında hiçbir öğretmenin elinde ders kitabı dışında ne bir kitap ne bir dergi ne de bir gazete görüyorum. Binyazar'ın ayrıca sürekli, Varlık'a göndereceği bir yazı üzerinde çalıştığına tanık oluyorum.

Bu öğretmenler, bir köy enstitüsünde okumuş olsalardı, bu kurumda beş yıl içinde en az 120 kitap okumuş, bunun etkisiyle okumayı bir alışkanlık durumuna getirmiş olacaklardı. Bunun sonucu olarak da olay ve olguları değerlendirirken onlara at gözlüğü ile bakmaktan kendilerini kurtarmış olacaklardı. Çünkü o okumalarla Batı'nın ve Doğu'nun klasiklerinin ışıklarıyla apaydınlık bir beyne sahip olacaklardı. O zaman, yaptıkları bu eşsiz göreve bir para kazanma aracı olarak değil; bir ülkenin geleceğini kuracak kuşakları yetiştirme gibi yüce bir görev olarak bakacaklardı.

Müdür Yardımcılığı Önerisi ve Grup Öğretmenliğim

Çorum İlk Öğretmen Okulu, ikinci bir laboratuvar görevi yapıyor, benim için. İlkokulda yaptığım yanlışlardan ya da çözemediğim sorunlardan anlıyorum ki Cılavuz'da eğitimin ancak a'sını, b'sini öğrenebilmişim. Yedi yıllık ilkokul öğretmenliğimden sonra gittiğim İstanbul Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü öğrenciliğimle edebiyat öğrenciliğim, eğitimi bütün ayrıntılarıyla öğrenme isteğimi büsbütün kamçılıyor. Eğitimin gerçekten "uzun süre isteyen güç ve karmaşık bir süreç" olduğunun; öyle birtakım kuralları, ilkeleri akılda tutmakla üstesinden gelinemeyeceğinin bilincine varıyorum. Bu konuda kendimi iyi donatmam; ortaya konulmuş olan bilimsel çalışma verilerini iyi kavrayıp onların gereğini yapabilme becerisini gösterebilmem gerektiğini anlıyorum.

Burada eğitim öğretim dışında bir kaygım olmadan çalışmayı düşlerken, açık olan müdür yardımcılığı önerisini alıyorum. Yöneticilik, baştan beri sevmediğim

halde ilkokul öğretmenliğim boyunca yakamı kurtaramadığım bir iş. O nedenle kabul etmiyorum. Israrını geri çevirince Müdür Bey, "Biz sizinle çalışmak istiyoruz; ama siz bunu geri çeviriyorsunuz." diye sitem ediyor.

Bir de boş grup öğretmenliğinin olduğunu duyuyorum. "*Onu verirseniz, grup öğretmeni olarak çalışırım.*" deyince, Müdür Bey, onun ayrı bir konu olduğunu söylüyor. Onu vermeye yanaşmıyor. Grup öğretmenliği, sevdiğim bir iş. Ayrıca bir de 109 Tl.'lik ücreti var. Para gereksinimim de yoğun.

Bu konuyu Günhan Bey'e açıyorum. Onun aracılığı ile bu görevi vermek zorunda kalıyor Müdür Bey. Çünkü Günhan Bey'e kolay kolay hayır diyemiyor. Yönetimi neredeyse tek başına yürütüyor Günhan Bey. Okulun her işine en önce o koşuyor. Su tesisatında bir arıza olsa, onu bile anında yapıveriyor. Günhan Bey, Ziraat Bankası Müdürünün damadı. Üç yönetici de Çorumlu. Eğitim şefi, yapması zorunlu işleri yürüten, müdürün her dediğini yerine getirmeye her an hazır bir kişi. Öğrencilerle sıcak bir ilişki kurmak gibi bir derdi de yok. Öğrencilerle oldukça mesafeli.

Yakın Arkadaşlarım

İlk tanıştığım ve aramızda oluşan dostluğumuzun yaşam boyu sürdüğünü yukarıda anlattığım Günhan Özkan'dan sonra orada birkaç arkadaşla daha aramızda yakın dostluklar oluşuyor. Bunlardan biri Cılavuz'dan sınıf arkadaşım olan Fen Bilgisi öğretmeni **Adil Akyol** oluyor. Bana oldukça yakın ve sıcak davranıyor.

Adil, benim Emekli Sandığı'nda biriken paramı çekerek öğrenciliğimde harçlık yaptığımı, yedi yıllık çalışmamın emekliliğime sayılması için o parayı ödemem gerektiğini duyunca bana, bankada parası olduğunu, orada duracağına çekip bana borç vermeyi ve sandığa olan borcumu ödememi öneriyor. Onun verdiği para ile borcumu kapatıyor, ona olan borcumu da taksit taksit ödüyorum. Adil de başka bekâr öğretmenlerle birlikte okulun üst katında kendilerine ayrılan bir odada yatıp kalktığı için kira ödemiyor.

Adil, branşında çok iyi; ancak öğrencilere hem somut hem de psikolojik baskı yapan, bu nedenle de gerginliğe yol açan bir öğretmen. O yıllarda okullarda dayak yaygın. Bense öğrencileri tir tir titreten, sürekli geren tutum yerine, öğretmen-öğrenci arasında bulunması gereken saygı çerçevesi içinde sıcak, içten bir ilişkinin kurulmasından yanayım ve bu nitelikte bir iletişim kurmaya çalışıyorum öğrencilerle. Bu düşüncemi zaman zaman Adil'le de paylaşıyorum. Ancak Adil'in söz konusu tutumunu değiştirmesi olası görülmüyor. Adil'in son sınıftaki bir kız öğrenciye âşık olduğu söylentisi de Adil'le öğrenciler arasında bir başka gerginliğe yol açıyor.

Adil Akyol bir gün, öğrencilere sınav sorularını yazdırdıktan sonra sınıf başkanından dersin sonunda yazılı kâğıtlarını toplayıp öğretmen odasına getirmesini istiyor. Öğretmen odasında dersi olmayanlar, dersinin olup olmadığını soranlara öğrencilerin sınıfta sınav sorularını yanıtlamakta olduklarını söylüyor. Öğrencilerin kopya çekebileceklerini söyleyen öğretmene, "*Ben sınıfta olmasam bile kimse kopya çekemez*." biçiminde bir yanıt veriyor. Ne ki sınav, Adil'in beklediği gibi bitmiyor. Dersin sonunda toplanan sınav kâğıtlarını öğrencilerden biri sınıf başkanının elinden alarak yanmakta olan sobanın içine atıyor. Bunun üzerine Adil, o çocuğu fena halde dövüyor.

Bu son olay, bardağı taşıran damla işlevi görüyor ve öğrenciler, bu öğretmenleri okulda olduğu sürece okula gelmeyeceklerini bildirerek boykota başlıyorlar. Adil, okuldan ayırılıyor.

Yıllar geçecek, ben Erzurum Kâzım Karabekir Eğitim Enstitüsü'ne atandığımda Adil Akyol, orada diş hekimi olarak beni bulacak. Akyol, Çorum'dan ayrıldıktan sonra Dişçilik Fakültesi'ni bitiriyor, bir ilkokul öğretmeni ile evleniyor. Orada ailecek görüşüyoruz.

Yine yıllar geçecek, Adil Akyol beni bu kez Foça'da bulacak. Doçent olan kızı ve eşiyle Foça'ya ziyaretime gelecek. Ben de ona o günlerde çıkmış olan *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*mü imzalayacağım.

Genç kimya öğretmeni **Mehmet Özdemirci** de bana yakınlık gösteren, benim de yakınlık duyduğum arkadaşlar arasında yer alıyor. Onunla da sıcak iletişimimiz başlıyor. Mehmet Bey, dingin, alçak gönüllü, hoşgörülü, kendisiyle barışık bir arkadaş. O da Adil gibi branşını iyi bilen bir öğretmen. Öğrencilerle ilişkileri içten. Günhan Beyler gibi onlarla da ailece görüşmeye başlıyoruz. Özdemirci ile dostluğum da Günhan Bey gibi emeklilikte de sürecek. Ne yazık ki kendisinin, bir süre sonra da eşinin ölüm haberini alacak ve çok üzüleceğiz.

Çorum'da, yaşam boyu sürecek bir dostluk da **Mustafa Ayaz**'la başlıyor. Ayaz'la da aramızda kısa sürede güvenli, içten bir yakınlık kuruyor ve ailece gidip gelmeleri başlatıyoruz. Ayaz, yetkin bir resim öğretmeni. Etliye sütlüye karışmadan sürekli resim üretiyor. İyi bir ressam olma yolunda. İkide bir dişlerini gıcırdatarak "Beş para etmeyen resimler yapanların adı ünlü ressama çıkıyor; ama bizimkileri gören yok!" anlamında sözlerle yakınıp duruyor.

En derin dostluğumuz, Ayaz'la gelişiyor. Onunla birbirimize çok güveniyoruz. Birbirimizle özelimizi rahatlıkla konuşabiliyoruz. İlk yılımın sonunda Ayaz, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Resim Bölümü asistanlığını kazanıyor ve Çorum'dan ayrılıyor.

Yıllar geçecek 1978'de ben de Gazi eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü öğretmeni ve müdür yardımcısı olduğumda, müdür yardımcılığı odamın Ayaz'ın resim atölyesinin bulunduğu Ana Binada oluşu nedeniyle sık sık Ayaz'ın atölyesine uğrayacak durmadan ürettiği resimlerini izleme olanağını bulacağım. Bu dostluğumuzun, onu yitirişime dek nasıl caandan sürdüğünü, daha sonra ayrıntılı olarak anlatacağım.

Yakın bir dostluk kurduğum arkadaşlarımdan biri de yine Resim Öğretmeni **Veli Sapaz** oluyor. Sapaz da Çorum'un Gökçek köyünden. İçi dışı bir, kendisiyle barışık, içtenlikli ve çevresine olumlu duygu yayan uyumlu bir arkadaş. İşini çok seviyor. Öğrencilerle diyaloğu çok iyi.

Çok geçmeden aramızda ailece görüşecek kadar bir yakınlık oluşuyor. Bu yakınlık, gittikçe gelişecek ve yeni yerleşkemizdeki yıllarda TÖS etkinliklerinde ortaklaşa girişimler boyutunda sürecek. Sapaz'la dostluğumuz burada da kalmayacak, yıllar sonra Marmara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olduğunda İstanbul'da da aynı sıcak ilgisiyle karşılaşacak ve konuğu olacağım. Sonra Ankara'da resim sergisi açacağı haberini verecek ve en son da o sergide aynı sıcaklığı yaşayacağız.

Bir süre sonra, yakın arkadaşlarım arasına bir de Çorum'un bir köyünden, müzik öğretmeni **Rüştü Aksoy** katılıyor. Aksoy'la da habersiz kapısını çalabileceğim; onun da habersiz kapımı çalabileceği kadar yakınlık kuruyoruz. Daha sonra müdür yardımcılığına getirilen Aksoy, benim ayrılmamdan sonra eğitim şefi, ondan sonra da Bakanlık müfettişi olacak.

Aradan yıllar geçecek, benim sürüldüğün yılın yaz ayında dönemin ilginç Milli Eğitim Bakanı, bütün müfettişleri iki ay Ankara'da tutarak kendilerinden ders kitapları yazmalarını isteyecek. Rüştü Aksoy da onların arasında yer alacak. Gazi'nin iyi günlerinde beni Enstitümüzün müdürü aracılığı ile telefonda arayıp yakın arkadaşı olduğumu, benimle görüşmek istediğini söyleyerek benimle yüz yüze görüşmek isteyen; ev adresimi alarak bir pazar günü Demetevler'deki evime gelen bu yakın arkadaşım, benim Gazi'den ayırıldığım yılın yazında iki ay boyunca Ankara'da olduğu halde beni bir kez bile aramayacak.

Aradan zaman geçecek, Rüştü Aksoy, Artvin'e teftişe gidecek. Gecenin bir saatinde duygulanarak, Artvinli arkadaşına duygu dolu bir mektup yazacak. İkinci mektubuna yazdığım yanıtta, Gaziden ayırıldığımda beni hiç aramadığı için; bir yaz boyu Ankara'da kaldığı halde bir kez bile beni aramadığı için mektubumu geciktirmediğimi; işlerimin çokluğu yüzünden mektubunu yanıtlayamadığımı yazacağım.

2000 yılının Eylül'ünde Foça'ya yerleştiğimde Rüştü Aksoy'un yazları İzmir Karaburun'daki yazlığında geçirmekte olduğunu öğreneceğim. Kendisine sürpriz yapmak için uygun bir zamanı kollarken, acı haberini alacağım, Rüştü Aksoy'un ve çok üzüleceğim.

Yaşantılar Duvar Gazetesini Çıkarmaya Başlıyoruz

Öğrencisi olduğum Cılavuz'da beni etkileyen etkinliklerin başında gelen okuma yazmayı burada da sürdürdüğüm gibi bunu öğrencilerime de aşılamak istiyorum. Okuma alışkanlığını onların da edinmesini ve onlardan yetenekli olanların yazmaya yönelmesine çaba gösteriyorum. Bu amaçla ilk yılda, kimsenin yanaşmadığı kültür edebiyat ve yayın kolu gözetici öğretmenliğini üstleniyorum. Öğrencilerle yaptığımız ilk kol toplantıda duvar gazetemiz için önerdiğim ***Yaşantılar*** adı kabul görüyor.

Kol başkanı ve okuma yazmaya ilgi duyan öbür öğrencilerin duvar gazetesi için yazdığı düzyazıları, şiirleri, yaptıkları resim ve karikatürleri kılı kırk yararcasına inceliyor, gerekirse yeniden yazdırıyor ve ürünlerini olabildiğince yetkinliğe yaklaştırmaya çalışıyorum. Öğrencileri, iyi yazı yazmanın birincil koşulu olan okumaya yöneltiyorum. Çocukların bu yolda gelişim gösterdiklerini gördükçe çok seviniyorum.

Eski okul yapısında eğitsel kolların çalışabilecekleri bir oda yok. İki yönetici odası, sınıflar, bir de bekâr öğretmenlerin kaldıkları yer var. Yatılı öğrencilerin yatakhaneleri ve yemekhaneleri de baraka olarak yapılmış, bahçenin bir köşesine. Bir sınıf için de bir baraka yapılmış bahçeye. Kol yöneticisi öğrenciler, ders dışı zamanlarda sınıflarda sürdürüyor çalışmalarını. Duvar gazetesi de oralarda hazırlanıyor.

Bu kol, her yıl üzerimde kalıyor. Öğrenciler arasında okumaya yazmaya eğilimliler yıldan yıla çoğalıyor ve kimi öğrenciler, başarılı yazılar, şiirler yazmaya başlıyor. **Şükrü Gümüş**'ün Kültür Edebiyat ve Yayın Kolu Başkanı olmasıyla kol etkinlikleri ve onun yayın organı olan Yaşantılar duvar gazetesi, önemli atılım yapıyor. Şükrü Gümüş, başta kendisi olmak üzere, yazmaya hevesli öğrencilerden de yazılar, şiirler topluyor. Toplantı gündemlerini ve toplantılarda alınan kararları, memurların uygun oldukları zamanlarda onlardan aldığı daktiloda yazıp kol dosyasına koyuyor.

On beş günde bir, iki büyük karton alt alta yapıştırılarak gazetenin adından, her sütuna yazılan yazı, şiir ve karikatürlere dek her şey, özenle bu kartona yazılıyor, kartonun çevresine de bir çerçeve yapılarak binanın girişindeki duvara asılıyor. Zamanla bu gazete öylesine ilgi odağı oluyor ki bir önceki gazete duvardan

indirildiğinde meraklıları, yeni gazetenin duvara asılmasını dört gözle bekler oluyorlar, kimlerin yazı ve şiirleri çıkacak diye.

Yazı ve şiirlerin, ilk yıldan başlayarak öğrencilere benimsetmeye başladığım öz Türkçe ile yazılması da duvar gazetesinin okur sayısının artmasında önemli bir etken oluyor. Bu gelişmeden büyük bir mutluluk duyuyorum.

Sahneye Koyduğum Oyunlar

Grup öğretmeni olduğum sınıfların öğrencileriyle ilk yıl *Akıl Taciri*'ni sahneye koyuyorum. Öğrenciler ve veliler, büyük bir hayranlıkla izliyorlar bu oyunu. İkinci yıl da *Vatandaşlık Oyunu*'nu sahneye koyuyorum. Ancak oyun, Müdür engeline takılıyor. Oyun metninin eğitim şefinin onayından geçmesi gerekiyor. Metni okuması ve uygun görüp görmediğini bildirmesi için Eğitim Şefi **Tevfik Akın**'a veriyorum. Okuyup okumadığını bilmiyorum; ancak ertesi gün *"Tamam arkadaş!"* diyerek kitabı bana veriyor.

Rol dağılımından sonra iki ay kadar çalışıyor ve bu toplumsal eleştiri yanı ağır basan komediyi seyirciye sunulacak duruma getiriyoruz. Son provaya müdürü ve eğitim şefini çağırıyorum. Çocuklar sahnede gayet başarılı biçimde rollerini oynarlarken ben, kimi yerde hâlâ gülmemek için kendimi zor tutarken Müdür Bey'in yüzü gittikçe asılıyor. Çünkü oyunda, örneğin bir oyuncu *"Bu evin tuvaleti yok!"* diye yakınırken öbürü *"Ev buldun da tuvaletini arıyorsun!"*; biri *"Bu otobüste oturacak yer yok."* derken, öbürü *"Otobüs buldun da oturacak yer arıyorsun!"* gibi tümceler geçiyor.

Oyun bitince Müdür Bey, *"Benim odaya gidelim."* diyor aynı asık yüzle. Oraya gittiğimizde, *"Çok güzel çalışmışsınız; ancak bu oyunu halka gösteremeyiz. Bu oyun başımızı ağrıtır."* diyor Müdür Bey. *"İyi de oyunu ben Tevfik Bey'e verdim. Okudu ve tamam, dedi. Biz ondan sonra çalışmaya başladık ve iki ay emek verdik."* diyorum. Tevfik Bey, *"Evet, ben okudum ve tamam dedim. Bence bu oyunun oynanmasında bir sakınca yoktur."* diyerek kendini savunma gereğini duyuyor.

Müdür Bey, Tevfik Bey'in sözünü duymazlıktan geliyor. Tevfik Bey'in bilerek yaş tahtaya ayak basmayacak bir kişi olduğunu, bu oyunu iyi değerlendiremediğini düşünüyor olmalı. O nedenle beni ikna etmeye çalışıyor. *"İyi de şimdi ben bu çocuklara ne diyeceğim? İki aydır, becerilerini velilerine göstermek hevesiyle çalıştılar."* deyince, *"Öğrencilere bunun nedenini kendilerine benim açıklayacağımı söyleyin."* diyor. Bu sözün de beni ikna etmediğini görünce *"Oyunu bir akşam yalnızca bizim öğrencilere gösteririz."* diyor. Ben, hâlâ burnumdan soluyorum. Bu olay nedeniyle Müdür Bey'le aram bir kez daha limonileşiyor.

Birkaç ay sonra Vatandaşlık Oyununun Güneydoğu Anadolu'daki illerden birinde valilikçe yasaklandığını gazeteler yazınca, Müdür Bey bana bu haberden söz ederek üstü kapalı, haklı olduğunu iletiyor.

İlk Yılki Yaşantılarımdan Günlüklerime Yansıyanlar

9 Eylül 1965

Şu kadar gündür bulunduğum Çorum'da henüz kendimi toparlayıp işe veremiyorum kendimi. Duygudurumum altüst. Duygularıma söz geçirip istencimi yeterince devindiremiyorum. Eksiklik ve aksaklıklarımın, eşimin ve iki çocuğumun sıkıntısı omuzlarımda. Her şeye karsın yaşamı kendim için anlamlı kılmaya çalışıyorum.

Sarılabileceğim tek kurtarıcım, okuma, bilinçlenme yoluyla kendimi güçlü kılma. Bu yolla özgüvenimi güçlendirme. Yapıtlarıyla yaşayanların yapıtlarıyla yaşamımı diri tutmaya, ileride de bir şeyler yazmaya hazırlamak istiyorum kendimi. Yapıtlarıyla ölümlülüğe meydan okuyanlar, gözümde gittikçe daha da büyüyor.

Okunmayı bekleyen, okumak istediğim birçok kitabım var. Onlardan önceliğim biriyle başlamalıyım okumaya. Bilinçli bir tutumla zamanımı iyi değerlendirmeye girişmeliyim. Verimsiz oyalanmalarımdan kurtulmalıyım. Ham madde biçimindeki şiirlerim üzerinde Necatigil öğretmenimin önerileri doğrultusunda çalışmalar yapmalıyım.

Kimi zaman aklıma takılan "dün yoktum, yarın da yok olacağım. Öyleyse her şeyi bu kadar dert etmek niye?" biçimindeki karamsar düşünceleri söküp atmalıyım kafamdan.

12 Eylül 1965

Kafamın içinde dönüp duran sıkıntılarımı ancak okuma ile yatıştırabiliyorum. Okumanın ardından da olabildiğince iyi yazı yazmaya hazırlamalıyım kendimi. Önümde Adnan Binyazar gibi somut, canlı bir örnek var. Varlık dergisinde yazılarını okuduğum bu yazarla burada aynı okuldayım şimdi. İyi ki ona rastladım. Yaşamını okuma ve yazma ile güçlendirdiği, kitaplarla, Varlık'a yazdığı denemelerle yaşamını yaşanılası kıldığı okunuyor, her söz ve davranışından.

30 Ekim 1965

Gündemimdeki en güçlü istek, okumak, okumak. İyi bir öğretmen olmak da güçlü isteklerim arasında. Çözmekte zorlandığım sorunlar karşısında beynimde dolaşan "yaşamın anlamsızlığı" düşüncesini oradan söküp atarak bunları konuşlandırıyorum, onun yerine. Zamanımın tümünü bunları başarmada kullanıp bilincimi ve benliğimi güçlendirmeye ve yaşamı kendim için anlamlı kılmaya çalışıyorum. Yeterince okumalarımla, giderek yazma gücümü de artırmayı amaçlıyorum.

20 Mart 1966

Günlerden Pazar. Pazar günleri, geç düzene sokuyorum kendimi. Bu tutumumla öbür telaşlı günlerin yorgunluğunu, gerginliğini üzerimden atıyor olmalıyım. Sıkışıklık içinde geçiyor aylar. Birden çok dürtünün etkisi altındayım.

Doğa, bütün güzelliklerini kuşanmaya hazırlanıyor kırlarda. Yalnızca onları düşünmek, onlarla olmak istiyor insan. Ne ki kitaplarım, evde, okulda yapılmayı bekleyen birçok işim var. Kafamda bu düşünceler dolaşırken, yarınki derslerimle ilgili üç kitapla geliyorum, çalışma masamın başına. Yarınki derslere hazırlanmalıyım önce. Ondan sonra yer açmalıyım gönlümün çektiklerine. İki gün önce aldığım Varlık'ı da tam olarak okuyamadım daha. Yalnızca şiirleri ve Oktay Akbal'ı okuyabildim. Bu sayıda, kitaplar üstüne yazdığı günlükleri yer alıyor, Akbal'ın. Birden fazla kitabı birden okumaktan söz ediyor, günlüklerinin bir yerinde.

Tam ders hazırlığına başlıyorum ki ***Nevin*** *gelip sokuluyor yanıma. Söze tutmaya çalışıyor beni. İşimden alıkoymasının yarattığı gerginliğimi bastırmaya çalışıyorum. Benimle olmak isteyen yavrumun benden uzaklaşmasını istemem, daha da geriyor beni.*

26 Mart 1966

Sıkıntılı günlerimden birini daha yaşıyorum. İç sıkıntısı değil yalnızca; iş sıkıntısı bir de. Bir türlü okuyamadığım yazılılar… Onları yarın bitirmem gerekiyor. Bunun yanında Psikolojiye Giriş, Eğitim Psikolojisi, Rehberlik derslerinin hazırlığı var. Sonra da okumak istediğim yapıtlar. Cilt cilt kitaplar dizili kitap dolabımım rafına. Hepsi okunmayı bekliyor. Bir de yanıt bekleyen mektuplar var. Yanıtlanmaları gecikince küsmeler darılmalar olabiliyor.

11 Nisan 1966

Çok yorgunum. Neredeyse düşünemiyorum, yorgunluk nedeniyle. Akşam ikide yattım. Bir türlü tam olarak işe koşamıyorum, kendimi. Zamanımı hesapsız kullanmamın önünü kesemiyorum; çoğu kez, heder ediyorum zamanımın önemli bir bölümünü. Günün yorgunlukları beni benden alıyor. Kimileyin kendi elimle zehir katıyorum günlerime.

3 Mayıs 1966

Kişisel gelişimimi, istediğim ölçüde bir türlü gerçekleştiremiyorum. Bunun ayrımında olsam da başkalarının bana yönelik yanlış davranışlarını hoş karşılayamıyorum. Ben, başkalarının algıladığı gibi bir kişi olmadığıma göre, onların yanlış değerlendirmelerinden bu denli etkilenmemeliyim. Onlar, yalnızca başkalarının görüş ve düşünceleri.

Çevremdeki kimi kişiler, doğru bir tutum ve davranışla uyum sağlama yeterliliğinden yoksun görünüyorlar. Başkalarına saldırarak, onları inciterek kendilerini rahatlatıyorlar. Başkalarının benimsemiş olduğu değerleri hırpaladıkları ölçüde mutlu oluyorlar. Bunların

erdem algıları, erdemsizlikleri düzeyinde. ***Erdemli olmak,*** *güçlü bir süreçte güçlü bir çaba gerektiriyor.*

Erdemden yoksun bırakılanlar, bulundukları yerin istenilir bir yer olmadığını bilemiyorlar. İnsanı insanlaştıran bu niteliği kazanamayanlar, başkalarını ezmeye, üzmeye yönelik davranışlarıyla bu eksiklerinin üstünü örtmeye çalışıyorlar. Bu tutumlarıyla, insanlaşamadıklarını ortaya koyduklarını ayrımsayamıyorlar.

İyinin, doğrunun, güzelin, gerçeğin savunucuları, güçlerini çevresindekileri kendi bulundukları yere doğru çekme yolunda kullanırken, bu değerlerin semtine uğrayamamış olanlar, bu soy çabalara dudak büküp onlara çelme takmaya, ilkel açlıklarını bu yolla gidermeye çalışıyorlar. Bencil duygular, bunların insanlaşmalarının önüne, boylarını aşan yükseklikte bir duvar ördükleri için bu davranışlarından kurtulmayı bir türlü düşünemiyorlar. Karnın tokluğunun, sırtın pekliğinin insan olmak için yetmediğini ayrımsayamıyorlar.

İnsan olmak, çok ayrıcalıklı, üstün değerleri içselleştirip yaşamayı gerektiriyor. Kendine, başkalarına saygıyı, yardımlaşmayı, dayanışmayı, güç birliği yapabilmeyi, sevebilmeyi, eşitliği, özgür düşünebilmeyi, özgürlüğü, bağımsızlığı savunmayı, sorun çözme becerisini, yaratıcılığı, kendisi için istediklerini başkaları için de istemeyi gerektiriyor.

Bu yeterlikleri kazanamayanlar, bunlara sahip olanlara çelme takmanın, onları tökezletmenin yollarını arıyorlar. Bunları en çok aydınlık korkutuyor. Çünkü aydınlık, onları yok ediyor.

11 Mayıs 1966

Gönlümün çektiklerini yapmama, kimi gücüm kimi de zamanım yetmiyor. Belki de işimi zamana sığdırma konusunda yetersizliklerim var. Zamanımın çoğunu istesem de istemesem de okula, okulla ilgili işlere ayırmak zorundayım. O nedenle en çok, gönlümün çektiği işleri ertelemek ve ötelemek zorunda kalıyorum. Ancak istencimi daha başarılı biçimde kullanabilsem, gönlümü hoş etmeye de zaman ayırabileceğimi düşünüyorum.

31 Mayıs 1966

Tedirginim yine. Gerçekte çok az, tedirgin olmadığım zamanım. Meslek dersleri öğretmeni olarak bir öğretim yılını bitirmiş bulunuyorum. Yılbaşındaki tedirginliğim, yıl boyunca da sürüyor. Bu ilk yılımın çok iyi geçtiğini söyleyemiyorum. Türlü kişisel sıkıntıların sarsıntısını yaşarken sınıfa huzurla girmek çok zor. Bu zorluğu çoğu kez aşmakla birlikte, bu durum bazen öğrencilere olumsuz davranmama neden olabiliyor. Yanlış olduğunu bile bile onları gereksiz yere azarlamama, onları incitmeme yol açabiliyor. Çevremdekilerin olumsuz tutumlarının etkisinden sıyrılarak benimsemiş olduğum tutarlı ilkeler doğrultusunda davranmak kolay olmuyor. Dayanılmaz ilkelliklerin etkisi, tutarlı

ilkelerimi gölgeleyebiliyor, o zaman. Kimilerinin de ilk zamanlar gösterdikleri yakınlığı koz olarak kullanıp ilkelerimden ödün vermemi beklediklerini seziyorum. Oysa ben, başkalarının istedikleri gibi değil; benimsemiş olduğum, kendi doğrularım yönünde davranmakta kararlıyım. Bu konudaki güçsüzlüklerimin de bilincindeyim. Özellikle ekonomik güçsüzlüğüm, beni olduğundan çok yıpratıyor. Bu durumun yarattığı sıkıntı, en çok baş ağrıtan etken oluyor. Sıfırdan ev kurmak, geçim sağlamak, arkadaş çevresi içinde ayakta durabilmek, kolay olmuyor.

Tüm bu sıkıntılarıma karşın olumlu tutum ve davranışlarım, geliştirmiş olduğum anlatım gücüm ve genel kültürümle kendimi çevreme kabul ettirdiğimi görüyor ve üzüntülerimi bir ölçüde azaltıyorum. Örneğin hiçbir arkadaşımda olmadığı kadar zengin bir kitaplığım var. Binyazar dışındakilerinin tümünden daha çok kitap okumuş bulunuyorum. Öz Türkçemi iyi bir düzeye eriştirdim. Kendimi aştıkça başkalarını da aşmış oluyorum. Bu gelişmişliğimin özgüvenim üzerindeki olumlu etkisinin ayrımındayım.

Mademki bu duygulardan kurtulmak, onurumla yaşamak olanaklı, öyleyse önce içinde bulunduğum gerçekleri olduğu gibi kabul etmem; sonra da devinim alanı kazanmak için beni daraltan duvarları yıkmam gerekiyor. Boş lafla öldürülen ortamlardan, sağlam düşünce ve görüşlerin paylaşıldığı ortamlara doğru yol almak, en doğru seçim olmalı benim için. Ekonomik sıkıntılarım, dişimi sıkarak üstesinden gelebileceğim bir konu. Ayağımı yorganıma göre uzatmayı yerleşik davranış durumuna getirmek, ilk adım olmalı bu konuda.

Bugünden sonra, daha güçlü bir özgüvenle başlamalıyım yaşamaya. Beni köşeye sıkıştıran duygularımı aklımın, düşünme yeteneğimin gücüyle yöneterek gereksiz mutsuzluklarıma son vermeliyim.

Babamın Kayseri'deki Yakınlarını Buluyorum

Kayseri Pınarbaşı ceza ve tevkif evinde gardiyanlık yapmakta olan **İsmail (Demirezen) Amca,** Cılavuz'un ikinci sınıfında iken benim adresimi buluyor ve bana mektup yazıyor. O yıllarda sık sık mektuplaşıyoruz İsmail Amca ile. Onun üzerine Çorum ilköğretmen Okulu tatile girer girmez, Konya'ya doğru yola çıkıyoruz. Bir hafta orada kaldıktan sonra babamın çocukluk ve delikanlılık dönemini geçirdiği, bakırcılık öğrendiği Kayseri'nin yolunu tutuyoruz. Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde oturmakta olan İsmail Amca'nın, eşi ve oğlu **Yaşar** ile kalmakta olduğu Pınarbaşı vadisinin kuzey yamacındaki evinde kalıyoruz, bir hafta kadar. Aynı ilçede petrol istasyonu işleten **Mehmet Amca**'ya uğruyoruz. Kendisi ve eşi değilse de üç kızı, çok yakınlık gösteriyorlar. Pınarbaşı'nda kaldığımız süre içinde Pınarbaşı'nın güneyine düşen yeşil yamacın tepesine yakın yerdeki gür pınarın yakınında yemyeşil otların üzerine uzanarak yanımda getirdiğim kitapları okumanın tadını çıkarıyorum, zaman zaman. Oradan Pınarbaşı da ayaklarımın altına seriliyor.

Bir günlüğüne de Gülabi köyünde oturan **Şükrü Amca**'ya gidiyoruz. Hayli yaşlı olan ve bir başına orada yaşamakta olan Şükrü Amca, sıcak bir insan olduğunu duyumsatıyor bize. Sonra da Kayserinin içinde oturan **Bibi**mize (Halamıza) uğruyoruz. Oğlu **saatçi** ile görüşüyoruz. Bibide de kalıyoruz iki akşam. Ancak Bibimde oğlu da soğuk. Sonra Artvin'e, memlekete doğru yola çıkıyoruz. Künye'deki kayınpederlere, Ardanuç'taki tanıdıklara uğrama derken, Aşağı Irmaklar'daki evimizde ancak dört gün kalabiliyoruz. Çünkü bir aylık iznimiz bitti, bitiyor.

Kendimle Hesaplaşıyorum

18 Ağustos 1966

Eskiden daha sıklıkla yazıyordum günlüklerimi. Şimdilerde başka bir boyuta evriliyor, bu konudaki düşüncem. "Önemli olan yazmak değil; iyi, güzel yazmak gerekir." yargısında karar kılıyorum. Biraz da bu yargım yüzünden azaltmış olmalıyım günlük yazmayı. En güzeli, yalnızca gerekenleri ve etkili bir biçimde yazabilmek.

17 Ekim 1966

Bütün güçsüzlüklerime başkaldırmak geçiyor içimden. Onları söküp atabilsem yaşamımdan, dünyalar benim olacak "En edilgin kişilerin yaptığından daha fazla ne yaptın, şimdiye dek?" diye abartılı bir soru soruyorum kendime. Ardından şunları ekliyorum bu soruma: "Masanın başına geçerek kişisel sorunlarından yakınan günlükler yazmanın dışında ne yaptın, onların çözümü konusunda? İçini kemiren sorunları satırlara dökerek avutup durdun kendini! Oysa eyleme dönüştürülmeyen, uygulanmayan hiçbir düş, fazla bir değer taşımıyor. Yetmez mi bu denli geç kalmaların? Paydos deme zamanı gelmedi mi bu denli uzayan edilginliklerine? Dişe dokunur bir şeyler yapma zamanı, artık! Yalnızca tasarlayıp durduklarınla değil; yapıp ettiklerinle övünme zamanı!

Gör artık, güçlü atılımlardan yoksun bıraktıklarını! Gör de tekdüze yaşantılarını birbirine eklemekten kurtar kendini! Böyle giderse, geçmişine bakanlar, orada bir işe yarayan bir şey göremeyecekler. Yaşantı zincirin, senden kendisine güçlü halkalar eklemeni bekliyor. Baş rol oyuncusundan yoksun bir oyunu sahneye koymaktan vaz geç! Bütün oyuncuları, izleyicileri baştan sona coşturan, coştururken de düşündüren ve devindiren oyunları sahneye koy ki saygıyla selamlayayım seni! Bunu yap da sevinç sarmalı sarsın dört yanımı. Işık olmalı, aydınlatmalısın, önce kendi yaşamını, sonra da çevreni. Sevinci de övüncü de işte o zaman hak edersin!

Öğrenci Başkanının Oyla Seçilmesini Öneriyorum

Okulda köy enstitüsünün benimsetmiş olduğu ve devamındaki ilköğretmen okullarında da varlığını sürdüren kimi demokratik adımlar da yerlerini ağır ağır geleneksel eğitim öğretimin sıradanlıklarına bırakmış. Bunda, bu kurumlarda

görev alan öğretmen ve yöneticilerin önemli payı olmalı. Eskiden bu okulların müdürleri ve eğitim şefleri mutlaka eğitim bölümü mezunlarına verilirken, bu yaklaşım, uygulamadan kaldırılmış. Dolayısıyla o görevlilerin sürdürdüğü ileri eğitim anlayışı da yok olmuş. Tek başına girişimlerle, etkili olan bir şeylerin yaşama geçirilemeyeceği gerçeğini düşünmeden, bende yaşamakta olan o değerlerden hangilerinin burada uygulanma olanağı varsa onların uygulanmasının sağlanması için fırsat kolluyorum. İkinci yılın öğretmenler kurulu toplantısı gündem maddelerinin birinden yararlanarak şu önerimi öne sürüyorum:

Söz alarak diyorum ki "*Öğrenci başkanlarını son sınıflara sırayla yaptıracağımıza, eskiden olduğu gibi öğrencilere seçtirelim. Eğitim şefi, bayrak töreninden sonra seçim yaptırsın. Başkan olmak isteyenleri öne çıkarsın. Kendilerine birkaç dakika, seçildikleri takdirde neler yapacaklarına ilişkin propaganda yapmaları için birkaç dakika söz versin. Ondan sonra adayların öğrencilere sırtlarını çevirmesini söylesin ve onları tek tek öğrencilerin oyuna sunsun. En çok oy alan, öğrenci başkanı olsun. Seçimle gelen başkan, daha yüksek bir sorumluluk ve bilinçle çalışır. Bir de öğrenciler seçme ve seçilmenin anlamını ve önemini kavramış olurlar.*

Önerime sıcak bakanlar oluyor. Ancak matematik öğretmeni **Günaydın Çetiner**, bunun laubaliliklere yol açacağını; öğrencilerin, iş olsun diye gidip sınıfın en maskarası olan filanı seçeceklerini söylüyor. Bunun üzerine söz alıyor ve "*Günaydın Bey! 'Öğrenciler bu işi hafife alır ve filanı seçer, diye küçümsediğiniz o öğrencimiz, sınıfını geçerse o da bir yere öğretmen olarak atanmayacak mı? Varsın, onu seçsinler, o da bir sorumluluğu yerine getirmeyi denemiş olsun. Nöbetçi öğretmenlerin gözetiminde o da başkanlık deneyimi kazansın. Ancak ben, öğrencilerin bu seçimi ciddiye biçimde yapacaklarını düşünüyorum.*" deyince Günaydın Bey susuyor.

Birkaç arkadaş daha olumlu görüş belirttikten sonra Müdür Bey, "*Konu üzerinde yeterince konuşuldu. Şimdi bir sonraki gündem maddesine geçiyorum.*" diyerek konuyu geçiştirmeye kalkınca, "*Müdür Bey! Usul hakkında konuşmak istiyorum!*" diyerek söz alıyor ve konuyu oylamadıklarını söylüyorum. Müdür, bunun üzerine, istemeyerek de olsa konuyu oylamak zorunda kalıyor. Oy çokluğu ile öğrenci başkanının seçimle belirlenmesi kabul ediliyor.

Belli ki müdür de bu seçimin kargaşaya yol açabileceği kanısında ya da bir işin daha çıkmasını istememekte ki bozuntuya vermeden, "*O zaman ilk seçimi siz yaptıracaksınız.*" diyor. "*Memnuniyetle!*" diyorum. Çünkü ben, okuduğum okulda bu seçimleri izlemiş, bir kez de seçilerek öğrenci başkanlığı yapmış kişiyim.

Cumartesi günü törenden sonra öğrencilerin karşısına bir masa getirtiyorum. Bununla, herhangi bir karışıklığı anında önlemek için bütün öğrencileri görmeyi amaçlıyorum. Masanın üzerine çıkarak öğretmenler kurulu kararı gereği o günden

sonra öğrenci başkanının seçimle belirleneceğini ve bunun yararlarını açıkladıktan sonra başkan olmak isteyenlerin öne çıkmalarını söylüyorum. Üç kişi masanın önüne geliyor. Onların seçilirlerse nasıl bir çalışma yapacaklarını birkaç cümle ile söylemelerini istiyorum. Ardından sırtlarını öğrencilere çevirmelerini istiyor ve tek tek oylayarak en çok oy alanı duyurarak başkanı belirliyorum. Ve seçileni alkışlatıyorum.

Bu, öğrencilerde seçme ve seçilme bilincinin gelişimine önemli katkı sağlayan uygulamayı müdür, ertesi yıl, sessiz sedasın uygulamadan kaldırıyor. Çünkü o, yalnızca çok zorunlu çalışmaların iyi kötü sürdürülmesinden yana bir yapıda. Çocuklar demokrasiyi öğrenecekmiş, öğrenmeyecekmiş, böyle şeyleri fazla önemsemiyor. Ben ise köy enstitüsünün ilerici atılımlarından hangileri bu okulda da uygulanabilirse, onların uygulanması düşünü kuruyorum.

İlk ve Son Kez Disipline Verdiğim Öğrenciler

Öğretmenler kurulu bir toplantısında cumartesi akşamı öğrencilere saat 1 00'a dek çarşı izninin fazla olduğuna, bunun saat 24 00' çekilmesine karar veriyor. Bu karar, cumartesi günü bayrak töreninde öğrencilere duyuruluyor. O akşam ve ertesi günün nöbeti bana rastlıyor. Gece saat 24 00'da yatakhanede aldığım yoklamada dört kişinin gelmediğini saptıyor ve pazar günü kahvaltıdan sonra onları çağırarak yoklamada niçin bulunmadıklarını soruyorum. Okulda öğrenci önderi konumunda olan öğrenci, "*İdarenin bu kararını doğru bulmadığımızı başka nasıl gösterebilirdik?"* biçiminde bir yanıt verince öbürlerini dinlememe gerek kalmıyor. Kendilerine "*Mademki bu davranışınızla, idarenin kararına karşı olduğunuz için bu yola başvurmuşsunuz, o zaman sizi disiplin kuruluna göndereyim, bu tepkinizi orada anlatarak bu kararı değiştirin."* diyor, ilk ve son kez, bu öğrencileri disipline veriyorum.

16 Şubat 1967

Stajdan dönen öğrencilerle dersler başlıyor bugün. VI-C ile staj izlenimlerini, Öğretim Metodu derslerinde V. sınıflarla da dereden tepeden konuşuyoruz, ilk derste. Bugün bir de mektup alıyorum, Ayaz'dan. İlgiyle okuyorum Ayaz'ın mektubunu. İç dünyasından, yaşam görüşünden kimi ipuçları yakalıyorum mektubunda. Mektubunun bir yerinde sözü, ona yazdığım mektuba getirerek "Neden hep toplumsal sorunlara değiniyor, neden kişisel sorunlarından hiç söz etmiyorsun?" diye soruyor. Ardından bunun nedenini kendisinin kişisel sorunlarının çoğaldığı bir ortamda bulunduğunu; bizim ise böyle bir ortamdan uzak oluşumuza bağlıyor. Doğru mu bu yorum? Doğruluğuna inanmış olmalı ki bunu yazmış.

*Ayaz'a anlatıldığına göre, bu yıl ben çok değişmişim. Okulda bazı olaylar olmuş. Çocuklar bana karşı gelmişler. Daha doğrusu izinsiz sinemaya gitmişler. Bu öğrencileri disipline vermişim. Bu olayın başının çekeni, bu yıl Gazi'de öğrenci. "**Rasim Bey,** bu yıl çok değişti. Geçen yılki Rasim Bey değil." demiş. Bu konularda açıklama istiyor, Ayaz*

benden. Geçen yılki ben olmadığım doğru. Geçen yıl, öğrencilerin tümüne yabancı idim. Rasim, bir yıl içinde öğrenci, öğretmen topluluğunu, yöneticileri tanıdı, bir ölçüde. Bir de bu konularda kendisinin benimsemiş olduğu tutum ve davranışları vardı. Okulun işleyişi konusunda kendi doğrularıyla uyumlu olanlara göre bir yer aldı.

Eğitim öğretim anlayışımda bir değişiklik olmadığına göre yukarıdaki yargı, gerçeği anlatabilir mi? Yaşanan o olay, bir yıl önce yaşansaydı, ben yine bu davranışı gösterirdim. Bunu ne o öğrenci düşünebilmiş ne de Ayaz. Olay doğru anlatılmamış.

Yine bugün bir öğretmenin şu yakınmasını işitiyor ve derin bir üzüntü duyuyorum. Aynı öğretmen Edebiyat dersinde, söylediklerine karşı bir düşünce ortaya koyan bir öğrenciden söz ederken "Köylü! Köylü! Tıpkı kaba köylü! Konuşmasını bile bilmiyor, ders beğenmiyor!" diyor.

Aynı öğretmen, geldiği ilk günlerde kendisine verilmek istenmeyen bir dersten söz ederken "Söylemek icap etmez; ama arkadaş okutabiliyor da ben niçin okutamayacakmışım? Ben, yüksek okul mezunuyum. Ondan daha iyi okuturum.

Bu öğretmen, ilk günlerde öğrencilerden, ders kitaplarının yetersizliğinden de yakınıyor. Çok sürmüyor bu yakınma. Ara sıra öğrencilerden yakınması sürse de hepimiz gibi, kitapları beğenmemesi son buluyor. Kimi günler onu akşamdan hazırlamayı yetiştiremediği ders konusunu, ders öncesinde büyük bir telaşla okurken görüyorum.

Aynı kişiyle dil konusunda tartışmalarımız oluyor. Bu arkadaş, Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı sözlüğün iyi bir sözlük olmadığından; hocası ***Mehmet Kaplan****'ın, İstanbul Üniversitesi öğrencisi iken kendilerine o sözlüğün iyi bir sözlük olmadığı konusunda anlattıklarını yineliyor bana. Ben de kendisine, "Hocanızın hazırladığı bir sözlük var mı? Bunu beğenmiyorsa, bunun yerine kullanılabilecek bir sözlük hazırlamış olmalı." deyince genç öğretmen susuyor.*

Bu beğenmemenin altında, öz Türkçe sözcüklere karşı olduğunun yattığı anlaşılıyor, kısa sürede. Bizim çocuklar, kullanmaya özen gösterdiğin öz Türkçeyi benimsemiş oldukları için bu öğretmenin kullandığı eski sözcüklere tepki gösterdikleri, sorunun kaynağında bunun yattığı anlaşılıyor.

Liseden sonra Edebiyat Fakültesi öğrencisi olan bu arkadaşın, öğretmenlik formasyon derslerini de özümleyerek değil; ezberleyerek aldığı anlaşılıyor. Çünkü öğretmenliği, yalnızca ders konusunu anlatıp sınıftan çıkmak, sonra da o konulardan öğrencileri sınav yapmak olarak algılıyor. Köye Atatürk Aydınlanmacılığını götürerek köyü canlandırması beklenen öğretmenleri yetiştirmekle görevli bir okulda öğretmen olduğu düşüncesinin çok uzağında bir yerde, bu öğretmen. Görevinin, Mehmet Kaplan'ın tutucu dil ve edebiyat anlayışını çocuklara sunmaktan ibaret sanıyor öğretmenliği.

Çocuklara edebiyat sevgisini benimsetmekle görevli olan bu öğretmenin, üniversite sıralarında okuduğu eski metinler dışında tek bir kitap okumadığı, yeni Türk Edebiyatından haberinin bile olmadığı görülüyor. Cumhuriyet Edebiyatıyla ilgilenmediğini söylüyor ve XX. yy. Türk Edebiyatını okutuyor. İşte okulumuzdaki edebiyat öğretiminin görünen yüzü!

Öğretmen çoğunluğu, dar bir bakış açısıyla ele geçirdiği öğretmenlik aracılığı ile maaşını alma derdinde. Teneffüslerde konuşmalarının konuları anlatılsa, bu çoğunluğun öğretmenliğe yalnızca bir geçim kapısı olarak baktıkları görülecektir. Bu kişilerin çok şey öğrenmeleri, dağın önü gibi ardını da görebilecek biçimde yetiştirilmeleri gereken öğretmen adaylarına ne verecekleri konusu, derin derin düşündürüyor insanı.

18 Mart 1967

Karmaşık duygular, düşünceler dolaşıyor zihnimde. İsteyip de yapamadığım gerçekleştiremediklerim kişisel ve toplumsal boyutlu düşler, düşünceler… Sonu yok oluşsa, varoluşu en iyi biçimde değerlendirmek gerekmez mi? Bunu yapmadıkça, yapamadıkça, yaşadıklarımıza yaşamak denebilir mi? Yenilmişliği sürdürmek, sonra da yaşadım demek! İstemediklerini yaşamak zorunda kalmak, yaşamaktan sayılır mı? Yaşama yenilmek değil de nedir bu?

Çoğu kez, bunu koşullara bağlayarak savaşımdan geri çekilmiş mi oluyoruz yoksa? Oysa her zorluğu aşmak, savaşımla gerçekleşebiliyor. Yiğitlik, neden bulmaya, suçu başkasına sırtına yüklemeye yönelmeden, soruna odaklanıp savaşıma girişme yoluyla isteneni elde edebilmek.

Okulda, benimsediğim eğitim anlayışına ters düşen uygulamalara tanıklıklarım, bir başka sıkıntı kaynağım. Bir beden eğitimi öğretmeni, okulu hastalıklı tutkuları doğrultusunda davranmaya zorluyor ve bunu başarıyor. Okulun en üst yetkilisi olan okul müdürü, onun isteklerine adeta teslim oluyor; onların karşısında gerekli tutumu alamıyor. Benin gibi düşünen bir azınlık da bu uygulamadan yakınmakla yetinebiliyor, ancak.

Milli Eğitim müdürünün yeğeni olan bu öğretmen, giriş sınavlarında sporcuların mutlaka kazandırılmaları gerektiğini öne sürüyor; bunun okulun şerefi için gerekli olduğunu savunuyor. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için komisyondan soru isteme cesaretini bile gösteriyor ve soruları alıyor. Okul müdürü bu duruma ses çıkar(a)mıyor.

Bu öğretmen, birçok kez öğrencilere sahada top oynamalarını söyleyerek öğretmenler odasında oturuyor. Zil çalınca ders defterini orada imzalıyor. Spor karşılaşmalarında görev alan öğrencileri çevresinde topluyor, onlarla öğretmen-öğrenci ayrımını yok sayan sohbetler ediyor. Öğretmenlerin birbiriyle bile konuşamayacak konuları onlarla rahatlıkla konuşabiliyor. Bu öğrencilerle öğretmenleri eleştirebiliyor.

Bu öğrenciler, bu tür ilişki ve ödünlerin sonucu olarak sınıf ve okul disiplinini, öğretmenleri umursamama davranışları gösterebiliyorlar. Bu öğrencilerden birini disipline veren bir öğretmen karşısında bu öğretmen, o öğrenciyi savunmakla kalmıyor, bu amaçla okul müdürüne, disiplin kuruluna baskı yapmaya kalkışabiliyor. Bu kişi, okuldan sürülen bir öğrenciye öğretmen okullarının kuruluş yıldönümü töreninde basketbol oynatabiliyor. Kavga eden öğrencilerden ikisinin ifadesini alan eğitim şefinin daktiloya geçirmiş olduğu soru kâğıdını şefin inisiyatifsizliğinden yararlanarak öğrencilerin yanında çekip yırtabiliyor.

Okul müdürü, bu gibi davranışları önleyeceğine, bir törendeki başarısı dolayısıyla bu kişiye teşekkür ediyor. Müdürün, başyardımcının, eğitim şefinin suskunlukla geçiştirdiği bu olaylar karşısında, benim gibi bu tutumdan rahatsız olan bir avuç öğretmen de bu duruma yalnızca içten içe öfkeleniyor.

Köy enstitülerinde ve onun devamı olan İlköğretmen okullarının ilk yıllarında, bu derece rahatsız edici yönetim durumları hayal biler edilemezdi.

23 Mart 1967

Bu akşam, ileri derecede bir nezleli olarak bitiriyorum Martin Eden'i. Yapıt beni çok etkiliyor. Ünlü bir yazar olma yolunda, benzer çileleri çekerek yetkin bir yazar olmayı ne kadar çok isterdim!.. Ruth, tüm soyluluğunu yitiriyor. Önceki yüce Ruth, eriyip gidiyor, sonunda. Martin Eden'in burjuvadan nefreti; kendi kişiliğine değil, edindiği şöhrete ve parasına gösterilen saygıdan nefreti, ne kadar anlamlı bir nefret! Ama sonunda denizin derinliklerinde ölümü seçmesi, canımı sıkıyor. Yeni, sağlıklı atılımlara girişmek varken ölüm niçin seçilsin? Amerikan toplumu, burjuvaziye yenilmek zorunda mıdır? Eden hakkında bir yazı yazmayı düşünüyorum.

25 Mart 1967

Dün, TÖS'ün bölge toplantısı yapıldı Çorum'da. Talip Apaydın'ı, Dursun Akçam'ı dinledim ve tanıştım, konuştum kendileriyle. Büyük bir mutluluk yaşadım, bu buluşmayla. İçimde tükenmeyecek gibi bir gücün biriktiğini duyumsadım. TÖS'ün amacının bir partinin yanında değil; tüm partilerin önünde ve halkın yanında olduğu vurgulandı. Bugüne dek halktan nasıl koptuğumuza, koparıldığımıza değinildi. Köy enstitülerinin nasıl yıkıldığı, okuyan çocuğun, ana babasının nasıl karşısına çıkarıldığı; bu sonuca ulaştırılan eğitimin tükenmişliği anlatıldı.

Okulumuz Teftiş Geçiriyor

Çorum İlköğretmen Okulu, 1967-1968 öğretim yılı başlarında teftiş geçiriyor. Yaşlı bir başmüfettişle birkaç müfettiş, bir hafta süre boyunca bizim okulun teftişini yapıyorlar. Hepimiz teyakkuzdayız. Çünkü hangi müfettişin, ne zaman, hangi dersimize gireceğini bilmiyoruz.

Ahşap yapının üst katındaki taban tahtaları gıcırdayan dersliklerin birinde 5-B sınıfıyla yapacağım Genel Öğretim Bilgisi dersine girmek üzere zilin çalmasını beklerken müfettişin dersime gireceği haberi geliyor. Müdür Bey'in odasına giderek oradaki başmüfettişe "Buyurun!" diyorum ve birlikte sınıfa gidiyoruz. Sınıfa girince öğrenciler ayağa kalkıyor, onlara "Günaydın!" dedikten sonra oturuyorlar. Dersime giren başmüfettiş, sol arka sıradaki öğrencinin yanına oturuyor. Her öğretmen gibi ben de iyi bir ders yapmayı amaçlıyorum. Ancak dersin iyi olması, en az benim kadar da öğrencilerimin gösterecekleri başarıya bağlı. Derslerimde olabildiğince öğrenci katılımını sağlamaya önem veren bir öğretmen olarak bu dersi de öğrencilerin katılımı ile sürdürmek istiyorum.

Dersimizin konusunu söyledikten sonra tahtaya her zamanki gibi işleyeceğim konunun kısa bir planını yazıyorum. Ardından konu ile ilgili açıklamalar yapıyor ve öğrencilere sorular soruyorum. Onlardan her zaman istediğim ön hazırlığı, müfettişlerin okulda olduğunu bildiklerinden olmalı, tama yakınının iyi bir ön hazırlık yaptıklarını görüyorum. Çünkü her soruma neredeyse bütün sınıf parmak kaldırıyor, söz verdiğim her öğrenciye adıyla sesleniyorum. Söz alan her öğrenci, çok dikkatli ve ölçülü yanıtlar veriyor. Ardından da ben gerekli açıklamalarla konunun o bölümünü bitiriyor ve tahtadaki planda sırası gelen bölümle ilgili soruyu yöneltiyorum. İlgili ve çalışkan olan bu sınıfın, bu teftiş dersinde, neredeyse olağanüstü bir ilgi ile derse katıldıklarını memnuniyetle görüyorum.

Zaman su gibi akıyor ve konunun işlenişini bitirdiğimde çıkış zili çalıyor. Müfettiş, yerinden kalkarak yazı tahtasının önüne geliyor, ceketini ilikleyerek sınıfı başıyla selamlıyor ve "*Bana güzel bir ders dinlettiniz; teşekkür ederim."* diyerek kapıya yöneliyor. Tam kapıdan çıkacakken unuttuğu bir şeyi anımsayarak geri dönüyor ve elimi sıkarak "*Size de teşekkür ederim."* diyor ve dalgınlığını bağışlatmak istercesine koluma giriyor, öylece yürüyoruz koridor boyunca. Müdür odasına indiğimizde ders zili çalana dek orada sıcak bir söyleşi sürüyor.

İkinci saatte sınıfa girdiğimde, öğrencilerimin ağızları kulaklarında, "*Nasıldık Hocam?"* diyen gözlerini bana diktiklerini görüyorum. Onlara "Çok iyiydiniz; aferin!" diyorum.

Kültür Edebiyat ve Yayın Kolunun Teftişi

Dürüstlüğü, çalışkanlığı, şair ve yazarlığı ile çok beğendiğim **Şükrü Gümüş**'ün kültür edebiyat ve yayın kolu başkanı olduğu yıllarda duvar gazetesi çalışmaları yepyeni bir hız ve nitelik kazanıyor. Bu yıl son sınıf öğrencisi olan Şükrü, Kültür ve Edebiyat Kolunun her etkinliğine birincil işi gibi gönül veriyor; bu kol etkinliklerini sürdürmekten büyük bir mutluluk duyduğu anlaşılıyor. Şükrü, sessiz sedasız; ama başarılı işler ortaya koymasını bilen bir öğrenci. Okuma ve yazmaya

özel bir ilgisi var ve bu yönde gözle görülür bir gelişim gösteriyor. Hem şiir hem de öykü ve deneme türünde başarılı ürünler ortaya çıkarıyor.

Duvar gazetesini çok önemsiyor, benim gibi. Her gazetenin başlığı, resim yeteneği güçlü olan öğrencilerce yağlı boya ile yazdırılıyor. Her kol toplantı tutanağını boş zamanlarında okulun memurlarından aldığı daktiloda temize çekerek dosyasına koyuyor.

Ben de kolun gözetici öğretmeni olarak ulusal günlerde ve 16 Mart kutlamalarında öğrencilerin yapacakları konuşmalar ve okuyacakları şiirler için onlara defalarca prova yaptırıyor, bunların en iyi biçimde sunumuna çalışıyorum. Gerek öğrencilerin gerekse Çorum halkının bu konulardaki en iyi örnekleri görmesini, işitmesini istiyorum.

Bu çabalar sonucu, okuma ve yazma konusunda başka birçok öğrencinin daha, verimli, başarılı çalışmalar yapmaya yöneldiğini görüyorum. **Mahmur Bayatlı**, **Cemal Türkmen** de Şükrü Gümüş gibi şiirde ve düzyazıda öne çıkıyorlar. Onların yazdıkları, arkadaşları arasında en çok okunan, konuşulan ve beğenilen ürünler oluyor.

Her müfettiş, dersine girdiği öğretmenin gözetici olduğu kolun teftişini de yapıyor. Bir gün, öğretmenler odasının boş olduğu bir saatte, benim ders teftişimi yapan Baş Müfettiş, Kültür Edebiyat ve Yayın Kolu Başkanı ile birlikte beni öğretmenler odasına çağırarak, kolun teftişini gerçekleştiriyor.

Şükrü, kol çalışma izlencesini ve o izlence doğrultusunda, kol üyeleriyle birlikte yaptığı çalışmaları, okulun memurlarından rica ile aldığı daktiloda yazarak özenle sıraladığı kol dosyası ile geliyor. Baş Müfettiş, Şükrü'nün, önüne koyduğu dosyadaki belgeleri ağır ağır gözden geçirirken arada sorduğu soruları ben yanıtlamak istediğimde, soruları, Başkanın yanıtlamasını istediği konusunda beni uyarıyor. Belki de dosyada gördüklerinin "teftiş fırçası" olarak hazırlanıp hazırlanmadığını anlamak istiyor. Ben susuyorum. Şükrü, her soruya doyurucu yanıtlar veriyor. Şükrü'yü dinledikçe, Müfettişin yüzündeki kuşkuların dağıldığını görüyorum.

Sıra, kolun çıkarmakta olduğu ve son sayısını kendisin de duvarda gördüğü gazeteye gelince, onun da bir "teftiş fırçası" olarak çıkarılıp çıkarılmadığını anlamak için olmalı, "*Çıkan eski gazetelerden birini görebilir miyim?"* deyince ben, söze girmek gereğini duyuyorum. "*Efendim,* diyorum. *Bizim, gördüğünüz gibi kolumuzun çalışabileceği bir odamız yok. O nedenle onları saklama olanağımız bulunmuyor."* Bunu der demez Şükrü o ağır tutumuyla söze giriyor ve eski sayıları, çay ocağı dolabının arkasında sakladığını söylüyor ve *"Getirebilir miyim?"* deyince Müfettiş, "*Getir bakalım*." diyor.

Şükrü, az sonra, Mustafa Ayaz'ın yetiştirdiği iyi resim yapan, güzel yazı yazan öğrencilerine "Yaşantılar" adını yağlı boya ile yazdırmış olduğu gazete rulolarını getirip büyük masanın üzerine yayıyor. Önceki gazetelerin de duvarda gördüğü gazete gibi özenle düzenlenmiş olduğunu görmenin yarattığı hoş duygu okunuyor, müfettişin yüzünden. Her gazetede Şükrü'nün ya bir şiiri ya da bir düzyazısı var. Müfettiş, gazetelerden birindeki yazılardan birini göstererek "*Şunu oku!"* diyor Şükrü'ye. Ben, "*Efendim! O gazetede Şükrü'nün kendi yazısı var. İsterseniz o yazıyı okusun."* diyorum. "*Tamam. Kendi yazımı oku!"* diyor müfettiş. İç Anadolu'da geçen bir olayı anlatan çok güzel bir öyküdür bu. Müfettiş, "*Çok güzel!"* demekten kendini alamıyor. Şükrü, o kendine özgü özgüveniyle gazeteleri kaldırırken müfettişin çok memnun kaldığı anlaşılıyor.

Öz Türkçe severliğimin sonucu olarak birçok öğrencim de öz Türkçe sever oluyor. İki yıldır dersine girdiğim Şükrü, bunların önde gelenlerinden biri durumunda. Duvar gazetelerindeki öz Türkçe ile yazılan yazı ve şiirler yer alıyor.

Bir süre sonra duvar gazetesi yerine Yaşantılar dergisini çıkarma kararı alınıyor. Yazılar, teksir makinasında çoğaltılarak karton kapak içinde dergi olarak çıkarılmaya başlanıyor. Bu dergilerin kapağında ve iç sayfalarında Resim öğretmeni Veli Sapaz ile onun öğrencilerinin siyah-beyaz baskı resimleri, karikatürler yer salıyor.

O zamanlar, okulu bitirenlerden atanmak istedikleri üç ili bildirme hakları vardır. Şükrü Gümüş, üç il yerine üç kez Hakkâri yazıyor. Yönetim kendisini çağırarak ikinci ve üçüncü yer olarak başka illeri yazmasını öneriyorsa da o, bu isteğinde ısrar ediyor ve Şükrü, Hakkâri'ye atanıyor.

Şükrü, ertesi yıl, Hakkâri'den dönüşünde **Rasim** öğretmenini derecesiz mutlu eden bir yapıtla dönecektir Çorum'a Bunun ve daha sonrasının öyküsünü sonraki bölümlerde ayrıntılarıyla anlatacağım.

Ertesi yılın başında, Baş Hademe Zeynel Efendi yanıma gelerek her zamanki sevecen sesiyle "*Hocam sizi Müdür Bey çağırıyor."* diyor. Odasına girince Müdür Bey, koltuğu gösterip "*Buyur!*" diyor, ardından Zeynel Efendiye iki çay söylüyor. Tayyar Bey, size yer gösterip çay söylediyse bu, konuşulacak uzunca bir konunun olduğunun habercisidir. Oturup ne diyeceğini beklerken Tayyar Bey'in yüzünde iyi saatlerindeki zarif gülümsemesini yakalamamın ardından bir yazı uzatıyor bana. Yazıya göz atınca yazının bana yazılmış olduğunu görüyorum. Kısa bir gerginlikten sonra devamını okuduğumda rahatlıyorum. Yazıda şunları okuyorum:

Teftişten Teşekkür Alıyorum

1967-1968 Öğretim Yılında okulumuzun eğitim-öğretim çalışmalarında örnek bir başarı gösterdiğiniz için Bakanlık tarafından gönderilen teşekkür yazısının sureti ilişiktedir. Tebrik eder, başarılarınızın devamını dilerim. İmza. Tayyar Kerman Müdür"

Tayyar Bey, bu duyurusundan sonra da her zamanki aşırı temkinliliğini gösteriyor. Başarımdan dolayı beni kutladıktan sonra okulumuzdan iki kişiye daha teşekkür yazısı geldiğini, teşekkür aldığımı kimseye söylemezsem memnun olacağını sözüne ekliyor. Bu isteğine bir türlü anlam veremiyorum. Bu teşekkürleri gizli tutacağına, daha da ileri giderek öğretmenler toplantısında herkesin karşısında teşekkür alanları kutlamasının ve herkesin böyle teşekkürler, hatta takdirnameler almasını dilediğini belirtmesinin gerektiğini düşünüyorum.

Tayyar Bey, sağ duyu sahibi, ileri görüşlü bir kişi olmasına karşın okulda, yalnızca yapılması zorunlu işlerin sürdürülmesinden yana. Onlara bir yeniliğin katılmasından neredeyse ödü kopuyor. Çevresindeki yöneticileri, bu eğilimi dışında bir istek ya da girişimde bulunmaktan uzak olmaları, yalnızca zorunlu işleri, kendisinin beklentileri doğrultusunda yapmaya teşne oluşlarından dolayı da onlardan çok memnun görünüyor.

Zoraki Müdür Yardımcılığım ve Sonrası

Bir müdür yardımcılığı daha açıldığında Müdür Bey, yine yakama yapışıyor. Ben yine istemediğimi söylüyorum. O günlerin birinde **Zeynel Efendi**, "*Hocam, sizi Müdür Bey çağırıyor*." diye bir haber iletiyor. Odasına girdiğimde Müdür Bey, "*Sizi Milli Eğitim Müdürü arıyor."* der demez, "*Müdür Bey, bunu yapmamalıydınız*!" diyorum. Müdür Bey, *"Benim niçin aradığı konusunda bir bilgim yok.""* biçimindeki ani tepkisinden, yapılmak isteneni açık seçik anlıyorum.

Milli eğitim müdürü, İlçemize komşu olan Şavşat ilçesinden ve kendisiyle tanışmışız, evlerine gitmişiz, evimize gelmişler. Milli eğitim müdürü, "*Buyurun Müdür Bey!"* der demez, "*Rasim Bey, Müdür Bey'i niçin üzüyorsunuz? Sizin müdür yardımcısı olmanızı istiyormuş, siz ise kabul etmiyormuşsunuz. Müdür Bey'i üzmeyin!"* diyor.

Oturuyor ve *"Öngörüm doğru imiş."* demem üzerine Müdür Bey, gülümseyerek "*Ben amacıma ulaşmak için her çareye başvururum."* diyor. Müdür Bey, çay söylüyor ve ne yazık ki o arada da müdür yardımcılığı işlemimi gerçekleştiriyor.

Ertesi yıl Günhan Bey, Demirci İlköğretmen Okulu müdürlüğüne atanınca Tevfik Bey müdür başyardımcılığına getiriliyor. Açılan eğitim şefliğine de benim geleceğime kesin gözüyle bakılıyor, meslek dersleri öğretmeni olmam dolayısıyla. Başta müdür yardımcısı **Seyhan Eralp** olmak üzere herkes, eğitim şefliğine benim

atanacağımı duyduğunu söylüyor. Ben de o görevin bana verileceğini düşünüyorum. Ayrıca yöneticilikte yalnızca o görevi seviyor ve önemsiyorum. O duyguyla o göreve getirilmeyi beklerken, rüzgâr tersine esiyor.

Eğitim şefliğine Yusuf Güneş getiriliyor. Fısıltı gazetesinin haberine göre, Yusuf Güneş'in eşi Müdür Beylere gidiyor ve eşinin yönetici olarak gecesini gündüzüne katarak çalıştığını o nedenle eğitim şefliğine eşinin getirilmesini istiyor, ağlayarak. Bana birçok nedenle zaten çok sıcak bakmayan Müdür Bey de Yusuf Bey'in eğitim şefliğinde karar kılıyor.

Bunun üzerine Müdür Bey'e müdür yardımcılığından ayrılmak istediğimi bildiriyorum. Müdür Bey, Tevfik Bey'in de benim eğitim şefi olmamı istemediğinden söz ediyor. Ben de o zaman yönetimden tümüyle çekilmek istediğimi ve o günden sonra bana evrak havale etmemesini istiyorum. Müdür Bey, yakında yeni binaya taşınacağımızı, orada her katta her müdür yardımcısının özel odası olacağını; o güne dek benimle ilgili evrakları kendisinin yapacağını ve beni müdür yardımcılığından ayırmayacağını bildiriyor. Edilgin direnişimi sürdürüyorum. Gerçekten Müdür Bey, yeni okula taşınıncaya dek bana evrak havale etmiyor. Ben de Müdür yardımcılarının odasına uğramıyor, ders dışı zamanlarımda öğretmenler odasında oturuyorum.

Müdür Bey,in benimle ilgili ilk taş koyuşu olmayacak, ileride ortaya çıkacak başka olayların da etkisiyle daha büyük taşlar da koyacak.

1968 Yılından Günlüklerime Yansıyanlar

4 Ocak 1968

Varlık'ta Oktay Akbal'ın Günlerde'sini okudum az önce. Akbal'ın dünyası, gittikçe daha çok sarıyor beni. Akbal, duygu ve düşüncelerini yalın bir dille ortaya koyuyor. Kendimi buluyorum, onun yazdıklarında.

Julian Green'in, kırk yıllık güncesi olan bir yazar olduğunu belirtiyor Akbal. Green, her gün en az bir sayfa günce yazıyormuş. Buradan yola çıkarak yazamadığı yıllar için hayıflanıyor. Sözü, bizden kopup giden anılara getiriyor. Hayıflanma sırası bana geçiyor bu kez. Yaşanan nice olayları, durumları sıcağı sıcağına yazmadığıma hayıflanıyorum. Akıp giden zamanın yok ettiği yaşanmışlıklarımdan yalnızca yazdıklarımı kurtarabildiğimin bilincindeyim.

Yaşantılar'ın Tevfik Fikret'le ilgili yılbaşı sayısına koymak üzere hazırlattığım yazıda A. Kadir'in görüşlerinin izleri var, diye o yazıyı Müdür Bey, dergiye koydurmuyor. Öküzün altında buzağı arıyorlar, gerekçesiyle yazının edebi kişiliği anlatan bölümünün konulmamasını istiyor. Bu müdahaleye bozuluyorum. "Müdür Bey! Bu bölüm, Tevfik Fikret'in edebi kişiliğini anlatmıyor mu?" deyince, doğru söylediğimi belirtiyor. "Öyleyse

niçin çıkaralım, bu bölümü?" deyince Müdür Bey, öküzün altında buzağı arandığından söz ediyor.

Müdür Bey'in en küçük bir ileri adım karşısında ödü koptuğunu, sürekli yoğurda üflediğini biliyorum. Ancak ta Osmanlı döneminde düşüncelerini yüreklice şiirleştirmiş, Türk Edebiyatında yerini almış bir şairimizle ilgili bu karşı çıkışı, canımı sıkıyor. Ne var var ki daha ileri gidecek gücüm yok. İleri gitmiyor kalkışsam, hiçbir şey başarmayacağım gibi, olan yalnızca bana olacak.

En iyisi, olabildiğince daha iyi yazabilmek için çaba göstermek. Ancak bu, çok okumayı ve denemeler yapmayı gerektiriyor. O da bol zaman istiyor. Olabildiğince bu olanağı yaratmalı; Gazetelere, dergilere şiirler, yazılar yazmayı denemeliyim, bu yapılanlara öfkelenme yerine.

12 Ocak 1968

Yine beni bunaltan, öfkelendiren konuların kökenini kavrama amaçlı düşüncelere dalıyorum. Şunu görüyorum orada: Çocukluk yaşantılarımın neden olduğu çekingenlik, iç dünyamda bir yerlerde öylesine yerleşmiş ki oradan bir türlü söküp atamıyorum onu. O yüzden hiç istemediğim zamanlarda önümü kesecek, cesaretimi kıracak kadar bunaltıyor beni bu duygu. Oysa ben, daha iyi olmak değil; çok iyi olmak gibi bir isteğin taşıyıcısıyım. Yeterince çaba gösterebildiğimde bu isteğimi gerçekleştirdiğimi görüyorum. Ancak görüyorum ki bunu başarabilmeme uygun ortam ve o ortamda beni isteğim doğrultusunda gelişim göstermeye özendiriciler gerekiyor.

İlkokulda annem, Üstündağ öğretmenim; Cılavuz'da Dündar, Bahadınlı, Sertöz, Kelekçi, Göğsal öğretmenlerimin; İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde de Necatigil, Ediskun, Ökmen, Varış, Günışık öğretmenlerimin özendirmeleriyle gücümü devindirerek, bu okulları pekiyi ile bitirmeyi başarıyorum. Bu başarılarımda bu kişilerin yanı sıra duyduğum eksiklik duygusuna da borçlu olduğumun bilincindeyim. O da iyi bir kamçı oluyor benim için. Bugünkü çabalarımda olduğu gibi gelecekte de hep duyumsayacağım, onun yararlı etkisini.

Ne ki bu duygu, bende kimi zaman yoğun bir kaygıya da neden oluyor. Örneğin, topluluk karşısında, özellikle de tanımadıklarımdan oluşan bir topluluk karşısında konuşurken aşırı denecek denli heyecanlanıyorum. Öyle görüyorum ki bu duygumu alt etmemin tek çaresi, yetkinlik çizgimi olabildiğince yükseklere taşımaktır. Topluluk karşısında konuşacağım anda duyduğum aşırı kaygı, doğal düşünme ve düşündüklerimi belli bir düzen içinde ortaya koyma gücümü alt üst ediyor. Birçok kişiden daha iyi bildiğim zaman bile başarımı engelleyen, beni tedirgin edip duran bu duygumu bastırabilme dönemim de çok gerilerde kaldı.

Ders içi ve ders dışı başarılarım, önde gelenler düzeyinde olmasına karşın, İlköğretmen Okulu öğretmenliğimin bu üçüncü yılında bile ne zaman, niçin ve nasıl oluştuğunu tam olarak bilmediğim bir sıkılganlık, özgüvensizlik duygusu, topluluk karşısında beni, topluluk, bütün eksik, yetersiz yanlarımla görüyorlarmış gibi bir duygu ile kendimi çaresiz duyumsuyorum. Yokluğunu, yoksulluğunu duyduğum ne varsa, onların tümünün eksikliği ile topluluk karşısındaymışım gibi ağır bir yük biniyor omuzlarıma. Beynimde duyduğum o, olmaz olası duygu yüzünden yoğun bir rahatsızlığı yaşamaya başlıyorum

Bu duyguya karşı açtığım savaşı, iyi bir hazırlık yapa yapa hayli azalttığımı görüyorum. Konuşmaya başlama öncesinde beni hayli sarsan bu duygu, koşuşmaya y sönümleniyor, çoğu kez. Bir de tanımadığım, güçlü olduklarını sandığım kişilerden oluşan topluluk karşısında aşırı bir heyecanlandığımı ve o heyecanımı denetlemekte zorlandığımı anlıyorum. Özgüvenimi artırma çabamı sürdürüyorum. Anlıyorum ki yeterli bir ön hazırlık yaptığım derste ya da bir konuşma sırasında daha az heyecanlanıyor, daha özgüvenle yapıyorum sunumumu

Mübeccel İzmirli ile Afet Muhteremoğlu'nun yaptığı konuşmaları okudum biraz önce. Fazla tanımıyorum, İzmirli'yi. İç dünyasını yansıtıyor İzmirli, sanat görüşünü açıklarken. Sanatı yapıtlarının sıra üstü özgün bir örüntü ile okuyan ya da izleyen üzerinde yoğun duygu ve düşünceler yaratan, ona ayrıcalıklı duygular yaşatan, onu daha önce tanışmadığı duygularla buluşturan ürünler olduğunu anlıyorum, bu alanda kendilerini kabul ettirmiş olanların yapıtlarını okudukça, inceledikçe ve izledikçe.

15 Mart 1968

Birçok sorunun varlığı beni tedirgin ediyor. Bir bölüğü kişisel, öbürleri de öğretmenlikle, toplumla ilgili, bunların. Çevremdeki insanlarla ilgili kimileri de. Gerçeklerin gölgelenmek istendiğini, doğruları cesurca ortaya koyanlar için kazılan kuyuları görünce rahatsız olmamak olası değil. Gerçeklere, çözüm bekleyen sorunlara sırt çevirerek, keyif çatanlar, neden bu denli rahatsız ediyor beni? Ortak bir görüşle sürdürmek durumunda olduğumuz işler; ortak sorumluluklarımız var. Onları konuşmak, onlar üzerinde sesli düşünmek, neden rahatsız ediyor, yetkilileri?

Birçok arkadaş gibi susamıyorum, yanlış işler ve haksızlıklar karşısında. Yalnızca kendimi düşünmekle yetinemiyorum. Evimde ayrı bir çalışma odam bile yok. Dayanıksızlığımı, can sıkıntımı tetikleyen önemli bir neden de bu olsa gerek. Oysa birçok kitap, okunmayı bekliyor. Yazma yeterliliğimi geliştirmek istiyorum, bu olanaksızlıklar içinde. En az bunlar kadar da öğretmen yetiştiren bir kurumda olmasını çok istediğim olanakların yaratılmasının umursanmaması üzüyor beni.

Bildiklerimle yapabildiklerimi karşılaştırdığımda, yaptıklarımın azlığını görünce, bildiklerim başkaldırıyor. Bir de bilmediklerim ve öğrenmek zorunda olduklarım var. Onları öğrenmeye zaman ayıramamam da canımı sıkan etkenler arasında.

3 Mayıs 1968

Asıl yapmayı, başarmayı istediklerimin önünü kesen zorunlu uğraşlar, soluğumu kesiyor. Onlar yüzünden okunacak kitaplarımı okuyamıyor, yazmak istediklerimi yazmaya yeterince zaman ayıramıyorum. İstediğim düzeye ulaştıramadığım yazma yeteneğimi geliştirmeye, kitap tasarılarıma yaşam kazandırmaya zaman ayıramıyorum. Okuma ve yazmayı dar zamanlara sıkıştırmak zorunda kalmam, var olan sıkıntılarımı daha da yoğunlaştırıyor. Zorunlu işler yüzünden, uzun süredir, yaşadıklarımdan önemli gördüklerimi yazmaya bile zaman bulamayınca varoluş kazanamadı onlar. Ben, dişe dokunur bir şeyler yapmak için gerekli ortamı ne zaman bulacağım?

8 Mayıs 1968

Bugün, yaşamı güler yüzle karşılama, gülme, eğlenme, dinlenme ve verimli çalışmalar yapma; yalnızca çalışmaya yer vermenin sakatlığı düşüncesi gelip oturuyor, içime. Önce, yoruldukça dinlenme, olabildiğince iyi beslenme, uyuma, sağlığı koruma, gezintilere çıkma, temiz hava alma, eş dostla görüşme, onlarla birlikte de okuma, yazma, çalışma ve kendini gerçekleştirme gerekiyor. Bilinçdışından kaynaklı kaygıları dindirme çarelerinden biri de kendini gerçekleştirme.

19 Mayıs 1968

Oktay Akbal'ın Günlerde'sini okuyunca günlük yazma isteği geçiyor içimden. Başka birçok konu da var, yazmak istediğim. Ancak kimilerini önemsiz gördüğüm için; kimilerini de sayfalar tanık olmasın, diye vazgeçiyorum yazmaktan. Geride kalan yıllarda uykularımı kaçıran sorunlar yaşadım; ancak çözmek yerine elim kolum bağlı olarak katlandım onlara. Onları çözmek için önüme çıkan olanakları göz göre göre kullanmayarak görünmez bir gücün gelip onları çözmesini bekledim adeta.

Okuma yazma isteğim konusunda da daha dirençli bir çaba gösterdiğimi söyleyemem. İstediğim düzeyde bir okur olmayı da başarabilmiş değilim. Kitaplığımı da istediğim zenginliğe kavuşturamadım daha. Bir yanda bu özlemlerim, bir yanda çok çeşitli dersler, ödevler, yazılılar ve yönetim işleri.

16 Haziran 1968

Hep gürültüden uzak bir çalışma odam olsun istedim. Böyle bir odam olsa daha verimli işler çıkarabileceğimi düşünüyorum. Yoksa deden mi uyduruyorum, istediğim verimi elde edemememe? Öyle de olsa gürültülü yerde okuduğumu anlamakta, düşündüklerimi yazıya dökmekte zorlandığım, gerçek. Evet! bir çalışma odam, odamın bir duvarındaki dolapta kitaplarım olmalı. Masamda çalışırken gerek duyduğum kitabı kitaplık rafımda bulmalıyım. Masamın bir köşesindeki dosyama, üzerinde çalıştığım yazıları koymalı, zaman buldukça açıp üzerinde çalışmalıyım. Kitaplığımın bir rafında dergilerimi, saklamak istediğim gazete kesiklerinden oluşturduğum dosyaları bulundurmalıyım.

Yoksa düş mü görüyorum. Parasızlıktan kaynaklı onca sorunlarla boğuşurken, masamda verimli çalışmalar yapmam olası mı? Yaşamsal gereksinimlerimizi karşılayamazken, istediğim kitapları nasıl alabilirim? Yoksa bu durumda da şimdikinden çok şeyler yapabilir miyim?

20 Haziran 1968

Bugün TÖS şubemizin olağanüstü toplantısı varı. Kimi iyi kimi kötü konuşmalar yapıldı. Ben de iki kez söz aldım. Çok beğenmedim konuşmalarımı. Daha özgüvenli, daha iyi konuşmalıydım. Önderlik yeteneğimin eksikliğinin bilincindeyim. Ancak bir başka alanda, örneğin ilgi alanlarımda başarılı olma yolunda kullanabilirim var olan gücümü. Herkes, hangi alanda daha başarılı olabiliyorsa o alanda kullanmalı zamanının ve gücünün çoğunu. Ben de öyle yapmalıyım.

İçimde duyumsadığım gerginliğimin temel kaynağı, bu olmalı; olmak istediğim kendim durumuna bir türlü gelememem. Sanırım, ondan başka nedenleri de var, bu duygumun. Mehmet Seyda, yazı yazmasaydım, başkalarına zarar veren birisi olup çıkma olasılığım vardı." biçiminde bir açıklama yapmıştı, bir soru üzerine. Yazma, iyi bir kurtarıcı olmalı, insan için.

30 Haziran 1968

Dün akşam nöbetçiydim. O nedenle uykusuz ve yorgunum bu mezunlar gününde. Okulumuzda eksik ve yanlış öğretmen ve yönetici tutumları yüzünden, insanı insan kılan görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi yüzünden, öğretmen niteliği kazandırılamayan kişilere çocukların yazgısı ile oynama yetkisi veriliyor.

Yirmi altı yaşına dek oradan oraya sürülüp durmuş, hemen hiçbir insanlık değerini benimsememiş biri okula kaydediliyor. Enine boyuna düşünülmeden okulumuza alınan bir öğrenci, bu. Müdür Bey'in kıramadığı bir tanıdığının hatırına okula alınan bir öğrenci, bu. Hangi nedenle olduğunu bilmiyorum; o sırada ben de Müdür odasında bulunuyorum.

Müdür Bey, bu öğrencinin kişilik yapısını yüz anlatımından okumuşçasına yüzüne karşı "Bu adam, başımıza işler çıkarır. Birçok okul, bunu almamış. Biz de alamayız. Bunun yaratacağı birçok olayı elimizle hazırlamış oluruz." diyor. O öğrenci, kapının yanında uslu öğrenci görünümünde sessizce bekliyor. Ricacı, tüm sorumluluğu kendisinin üstlendiğini belirtiyor, ısrarla. Sonuçta bu kişi okula kaydediliyor ve benim uygulama sınıfımda öğrenci oluyor.

Rica ile kaydı yapılan bu öğrencinin köy stajına iki gün geç gittiğini öğreniyoruz. Belli ki haftada bir uğrayabildiğimiz bu dönemde bu kişi sorun üstüne sorun yaratacak. Uygulama günü gittiğimiz yaptığımız eleştiriler için "Bunları, sık sık gelerek söyleseydiniz de biz de bunları yapmasaydık." gibi pervasızca konuşuyor.

Daha sonra, hemen her gece içki içtiği, içki parası bulamadığında, içki almaları için arkadaşlarına baskı yaptığı haberi geliyor. Disiplin kurulu daha sonra bu olayı inceliyor ve bu öğrenciye 15 gün okuldan uzaklaştırma cezası veriyor. Ardından, bu cezayı alırsa devamsızlıktan sınıfta kalacağı anlaşılınca, uzun tartışmalardan sonra ceza 10 güne indiriliyor.

Mezuniyet töreninin sonunda her öğrenci, gelerek kendisine armağan edilen Nutuk'ları alacak. Nutuk almak üzere sahne arkasında bekleyen uygulama sınıfı öğrencilerimin arasından geçerken, o kişinin, bir arkadaşından ceket alıp giymekte olduğunu görüyorum. Biraz geçince tıraşsız ve hayasız suratıyla bana seslenerek "Ne bakıyorsunuz? Beğenmediniz mi?" diyor. Dönüp yanına giderek "ne dedin?" diye soruyorum. Aynı yüzsüzlükle "Beğenmediniz mi yaptığımı?" diye yineliyor.

Belki de haklıydı bu öğrenci. Herkes onu tehlike olarak görmüş, gerektiğinde hep ceza silahı çevrilmişti kendisine. Hemen hepimiz onun karşı tepkisini pekiştirmiştik iyice. O nedenle önüne gelene sataşma yoluyla kendini korumaya yöneliyor. Onun özel durumunu bildiğim için onu tahrik edici davranışlardan uzak durdum her zaman. Ancak, belki arkadaşları da öyle düşündükleri için yarattığı olaylar nedeniyle uygulamadan kendisini kesinlikle bıraktığımı düşünüyor olmalı ki beni tahrik etmek ve olay çıkarmak isteyen bir tutum içine giriyor. Ancak ona bu fırsatı vermiyorum.

Ben. Uygulama dersinden kimseyi bütünlemeye bırakmıyorum. Çünkü yeterli öğretmenliğin sınırlı uygulamalarla öğrenilemeyeceğini; öğretmenliğin uzun süre içinde öğrenileceğini düşündüğüm için öğrencilerin başarılarını 10'dan 5'e dek sıralayarak herkese geçer not veriyorum. Bunu öğrenciler ve bu öğrenci bilmediği için kendisinin kesin kaldığı kuşkusunu geliştiriyor, bu kişi.

Hemen her söze ters tepki veren bu öğrenci, aynı zamanda pehlivan. Okullar arası yarışmalarda dereceler almış. Kimi sporculara taş çıkaracak bir yetenek. En son okuduğu okulda öğretmenler kurulu kararıyla sınıfta kalmış.

Bizde bu yıl içinde ufak nedenlerle iki bayan öğretmenin dersinde olay çıkarıyor, bu öğretmenlere karşı geliyor.

14 Temmuz 1968

Artık karar günü gelmiş olmalı. Arayıp da bulamadıklarıma ilişkin hayıflanmalarla değil; arayarak ele geçirebileceğim konularla uğraşmaya yönelmeliyim. Zorunlu gereksinimlerimi karşılayabilecek olanak diye bakmalıyım çevreme. Yıllar yılı hapishanelerde yatıp gücünü yitirmeyenleri düşünmeliyim. Kendilerine yapıtlarıyla kurtuluşun kapısını açanları anımsamalıyım, sıkıntılı anlarımda. Çalışmalı, deliler gibi çalışmalıyım. Bundan daha güçlü bir kurtarıcının olmadığını düşünüyorum, şu aşamada.

1 Eylül 1968

Bir hafta önce ilginç bir düş gördüm: Önümde üst yanı daha önde, alt yanı daha geride, yüzeyi dalgalı bir kayanın önünde duruyorum. Bu yüzeye Ay'ın büyütülmüş resimleri; onların arasına da irili ufaklı taşlar yapıştırılmış. Yüzey, tatlı bir mavi renkte ve parlak bir Ay ışığı ile aydınlanmış. Kaya yüzeyi, alttan yukarıya gidildikçe öne doğru eğik olduğu için yerle birleştiği çizgiye yaklaşıldıkça renk daha koyulaşıyor. Bir yerinden tırmanarak kayanın tepesine çıkmak zorundayım. Beyaza yakın mavi renkte olan yerden tırmanmaya başlıyorum. Bu zorlu tırmanışta kaya üzerindeki katı pürtüklere tutunuyorum. Bir yandan da sonuna dek tırmanamayıp dönmek zorunda kalırsam, başıma gelecekleri düşünüyorum. Pürtüklere parmaklarımı iyice geçirerek gövdemi yukarıya doğru çekiyorum. Bu pürtüklerden biri kopsa, kendimi o koyu mavi kısmım önünde bulacağım. Bu korku ile ağır ağır tırmanıyorum, dik yamacı. Tırmanışı bitiremeden uyanıyorum.

22 Eylül 1968

Max Jacop'un yazdığı, Salah Birsel'in çevirdiği Genç Bir Şaire Öğütler adlı 52 sayfalık yapıtı ancak bugün bitirebiliyorum. Bal tadında bir kitap, bu. Yalnızca genç şaire öğütler yok, içinde. Tüm yazarlara, okurlara da ışık tutan sözler söylüyor Jacop. Birçok kez çantamda gezdirdiğim, bir türlü okuma fırsatı bulamadığım bir kitap, bu. Devrimci Eğitim Şurası'na giderken bile benimle birlikte oluyor, 4-8 Eylül arası.

Az yapıtta rastladığım, yoğunlaştırılıp özleştirilmiş anlatılar var bu kitapta. En çok beğendiğim sözlerin altını çiziyorum. İnsanı iyi tanıyor Jacop. 65 yaşına dek insanı, onun gerçeklerini merak konusu ettiği anlaşılıyor. Bunları 1941'de 18 yaşındaki tıp öğrencisi J. E.'ye yazdığını öğreniyoruz.

Şu tümceleri çok beğeniyorum:

"Dış dünyadan gelen şeyleri uzun zaman biriktirin; hemen tepki göstermeyin onlara."

"Bir hekimi ya da şairi büyük yapan, okudukları kitapların sayısı değil; dünyalarının zenginliği, bilgileri öğütme, inceleme biçimidir."

"Ivır zıvır şeyleri okumayın; büyük sanatçıların eserlerini okuyun, onlarla boy ölçüşün ya da kendi kendinizi yetiştirmeye bakın, anımsama gücünüzü eğitin."

"Sözcükleri sevin."

"Bütün iş, bayağı ve kötü olanlara arka çevirebilmekte."

"Yazmadan önce kendinizi yetiştirmeye bakın."

"Çalışmak! Söylemesi kolay."

"Her gün not tutun, açık, okunaklı. Tarih atmayı unutmayın."

"Yüksek tabakaya elinizden geldiği kadar az karışın. Orada herkesin yüzünde bir maske vardır. Yüksek tabakanın içinde insanın öğrenebileceği bir şey yoktur."

"Şu sözü hiç mi hiç unutmayın: Her mesleğin başlangıcında bir çalışma mucizesi vardır. Çalışma da yalnızlık demektir. Bol bol okuyun; yavaş yavaş, üstelik de not alarak okuyun."

28 Eylül 1968

Dünkü öğretmenler kurulunda savunduğum görüşlerin, öğretmen arkadaşların çoğunluğunca benimsendiğini; başyardımcı Tevfik Akın'ın bir başkasını önermesine karşın disiplin kurulu üyeliğine oy çokluğu ile beni seçiyorlar. Disiplin kurulu başkanı, belli ki benimle çalışmak istemiyor kurulda. Öğretmen çoğunluğunun gönlünde yer etmiş olmak, mutlu ediyor beni.

24 Ekim 1968

İki gün önce, yılın ilk eğitim yanlışını yapıyorum. 6-B'de dayağı hak eden iki kişiye tokat atıyorum. Daha sonra derin bir pişmanlık duyuyorum. Dayağı hak edecek kadar büyük yanlış yapsa da öğrenciye tokat atmanın yanlışlığını düşündüğüm halde öfkeme yenildiğim için iyiden iyiye rahatsızım. İnsanın dayakla değil, yanlışının bilincine vardırılarak eğitileceğini düşünen birisi olarak bu yanlışım nedeniyle kendimi bağışlamıyorum.

31 Aralık 1968

Yılın son gününün son saatlerinde, evdeyim. Rüştü Apaydın, yılbaşı gecesi, "Gazinoya gelin siz de" diye öneriyor, gündüzden. "Gelemeyeceğiz." diyorum.

Nevin, kaç gündür hazırlık yapıyor. Banimle çarşıya çıkıyor, annesine, Nesrin'e ve Esin'e yeni yıl armağanları almak için. Bugün de bana armağan almak üzere çarşıya giderken karşılaşıyorum onunla. Bu akşam için kuru yemiş filan da alıyor. Sonra bilmece, şiir, masal hazırladığını söylüyor.

Akşam yemeğinden sonra "Tek mi çift mi?" oynuyoruz Nevin ve Nesrin'le. Sonra da yüzük oyununa geçiyoruz. Şu anda da Türk müziği özel programını dinliyoruz, radyodan.

Her hüzünlü zamanımı, kalın bir şalla örtmeye çalışıyorum. Kimi susturuyorum, kimi ise başarısız oluyorum, hüznümü susturmakta. Bu akşamki başarımı beğeniyorum. Üç kızımla da bol bol şakalaşıyorum. Birlikte gülüyor, oynuyoruz. Sevgi, sevecenlik, en güçlü bağın oluşturucusu. İnsanlar, özellikle de çocuklarla anne baba arasında. Bir de katıksız ise bu sevgi ve sevecenlik!..

Okumak, yazmak, gittikçe tutkuya dönüşüyor bende. Apaydın'ın da zorlamasıyla şiirin içine de girmek üzereyim. Geçmişte sayfalar doldurarak yazdıklarımın şiir olmadıklarını

anlayacak kadar ilerlediğimi seziyorum, şiirde. Bu amaçla da olabildiğince çok şiir okuyorum. Yazma ile okumanın ilintisini daha çok ayırt ediyorum. İki büyük kurtarıcım olma yolunda benim, okuma ve yazma.

Yeni yıl için sağlam bir plan yapmalıyım. Lets Learn English'i bahara dek bitirmeliyim. Dışardan bitirenlere kılavuz hazırlamalıyım. Apaydın'la yazmayı kararlaştırdığımız Şair Öğretmenler Antolojisini tamamlamalıyız. Şiir, öykü, makale yazmayı sürdürmeliyim. Yazmayı düşündüğüm Öğrencileri Tanıma Teknikleri kitabı ile ilgili çalışmalarımı ilerletmeliyim.

Yaşantılar Basımevinde Basılıyor

Yaşantılar'ı bir süre sonra teksirle çoğaltılmış dergiye dönüştürdüğümüzü gören Müdürümüz, bir gün bana "*Mademki siz bu işi bu denli önemsiyorsunuz, yıl sonu dergisini Aydın Bey'in matbaasında bastırayım.*" diyor. Çorum gazetesinin sahibi Aydın Bey, Müdür Bey'in yakın arkadaşı. Bunu üzerine daha kapsamlı ve daha nitelikli bir dergi için hazırlığa girişiyoruz. Okul yıllığı olarak çıkan yıl sonu sayısında öğretmenlerin, yöneticilerin ve mezun olan öğrencilerin fotoğraflarına da yer veriliyor. Böylece dergi, ileriye doğru bir adım daha atmış oluyor. Bu, müdürün kafasındaki dengeyi bozacak bir yanı olmadığı; gazete sahibi Aydın Bey'le de arası iyi olduğu, derginin içine kimseleri rahatsız edecek yazıların konulmasının da önünü kestiği için müdür, bu girişimi korkusuzca gerçekleştiriyor.

Çorum Gazetesinde Köşe Yazarlığıma Yol Açan Etkinlik

Okulda benim öz Türkçenin benimsenmesi doğrultusundaki çabam, öğrenciler arasında önemli derecede ilgi görüyor. Tayyar Bey, bu çabamı sakıncalı bulmuyor. O yıl okulumuza atanan Çorumlu **Nesrin Kıhtır** da okuduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öz Türkçeye soğuk bakan hocası **Mehmet Kaplan** ve öbür hocaları gibi öz Türkçeye karşı. Kimi zaman öğretmenler odasında bundan söz açıldığında, hocası Kaplan'ın Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nün iyi bir sözlük olmadığını belirttiğinden söz açıyor. Ben ise tam tersini savunuyorum. Kurumun çıkardığı Türk Dili dergisini de severek okuduğumdan söz ediyorum.

Dersine girdiği öğrencilerimin, uygun biçimde Nesrin Hanım' a zaman zaman kimi yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıklarını sorduklarını ve onun da bunları bilemediğini kendinden öğreniyorum.

Bir gün Nesrin Hanım, mosmor çıkıyor, son sınıfların dersinden. Öğretmenler odasında "***Rasim Bey**! çocuklar, metodun Türkçe karşılığının ne olduğunu sordular, bilemedim."* diyor. Ben de "yöntem" olduğunu sandığımı; ancak "*Emin olmak için en iyisi Türkçe Sözlük'e bakalım.*" diyor ve bakıyorum. "*Doğru söylemişim. Metodun Türkçe karşılığı yöntemmiş."* Diyorum

Tayyar Bey, okulunda eski ve yeni dil konusunun zaman zaman tartışmalara yol açtığını görüyor. Buna genç Edebiyat öğretmenimizin yeni dil karşısında bir tutum takınmasının yol açtığını anlıyor. Bunun üzerine bir gün bana dil konusunda bir açık oturum düzenlememizi öneriyor. "*Orada siz, ben ve Nesrin Hanım dil görüşlerimizi savunalım. Oturumu da gazeteci **Aydın Bey**'i çağırırım, o yönetir.*" diyor. Bu öneri beni çok sevindiriyor. Bir çarşamba günü öğleden sonra okulun salonunda öğrencilerin karşısına çıkıyoruz. Nesrin Hanım, Eski dili; ben, öz Türkçeyi, Müdür Bey de ikisinin ortası bir anlayışı savunuyor. Öğrencilerin coşkun alkışları ile karşılaşıyorum.

Oturum bittiğinde Aydın Bey, gazetesinde yayımlamak için konuşmamın metnini istiyor. Ben de yazımı, gazetede yayımlanacak biçimde düzenleyip kendisine götürmeyi öneriyorum. Konuşma metnim, Yeni Gün gazetesinde "***Eğitim***" genel başlığı altında, 3 Nisan 1967 Tarihinden başlayarak "Önce Dil" adıyla aşağıdaki gibi art arda dört gün yayımlanıyor. Ondan sonra, Aydın Bey'in isteği üzerine gazetede haftada bir yazmayı, Çorum'dan ayrılana dek altı yıl boyunca sürdürüyorum. 18 Eylül 1969'da genel başlığı **"Mektup"** olarak değiştiriyorum. Genel başlığı, 20 Temmuz 1972 de de "**Arı Dilim, Duru Dilim, Türkçem**"e çeviriyorum, Gazetede yayımlanan dört yazım şunlar:

Önce Dil 1

R. Bakırcıoğlu

Konfüçyüs'e sordular:

-Bir memleketi yönetmeye çağrılsaydınız yapacağınız ilk iş ne olurdu?

Büyük filozof yanıt verdi:

-Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başlardım.

Dinleyenlerin şaşkın bakışları karşısında sözlerini sürdürdü:

-Dil kusurlu olursa sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilmez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey, dil kadar önemli değildir.

(**Ömer Asım Aksoy**)

*Ünlü düşünür **Descartes**, "**Düşünüyorum, öyleyse varım.**" demiş. Varoluşunun nedenini düşünmeye bağlamış. Dil olmadan düşünmek ise olanaksızdır. Diller bu*

gereksinimden doğuyor. Türkler de Türk dilini oluşturup geliştiriyorlar. Dilimizin geçmişine baktığımızda, şunları görüyoruz, ana çizgileriyle:

Türkler İslamlığı kabul ettikten sonra, çok sayıda, Arap kültürünün bir öğesi ve aynı zamanda taşıyıcısı olan Arapça; ardından da Farsça sözcük ve tamlamalar girmeye başlamış. Giderek Osmanlıca denen halktan kopuk, yapay bir dil oluşmuş. Seçkinler, bilimci ve sanatçılar, bu dili kullanmaya başlamış. Anadilimiz, halkın ve halk ozanlarının konuşma dilinde yaşamını sürdürebilmiş.

Tanzimat'tan sonra, Türkçeden yana, Osmanlıcaya karşı bireysel çıkışlar olagelmişse de ilk bilinçli ve köklü tepki, Cumhuriyet döneminde başlamış ve dil devrimiyle Türkçenin kendi benliğine kavuşturulması çabası, devlet katında başlatılmış.

Önce Dil 2

R. Bakırcıoğlu

Neden Öz Türkçe?

Bu soruya yanıt vermek için devrimler bütünü içinde ilkeli ve bilimsel yaklaşımlarla gerçekleştirilen dil devrimini anımsamak gerekiyor. Kurtarıcı ve kurucumuz olan Atatürk, ulusumuzun ileri ve güçlü bir toplum olması için önce dünya tarihindeki önemli yerini belirlemesi, kendi kültürünün ve çağdaş uygarlığın gereklerine uygun biçimde gelişmesi gerektiğine inanıyor. Bu amaçla Türk ulusunun binlerce yıllık geçmişi bilimsel yöntemlerle ortaya çıkarılmaya başlanıyor.

Bu yolla kültür değerlerimizden biri ve o değerlerin taşıyıcısı olan dilimizin söz varlığını ortaya çıkarmak amacıyla dil devrimi başlatılıyor. Bu çalışmalar sonucunda Türkçenin, çağdaş bir bilim ve sanat dili olmaya elverişli bir yapıda olduğu anlaşılıyor. Dilimiz, bir yandan yabancı sözcüklerden arındırılıp özleştirilerek arı, duru bir dil yapılmaya; bir yandan da unutulan sözcüklerin dile kazandırılması için derleme ve tarama çalışmaları ve yeni sözcükler üretilmeye başlanıyor.

*1930'da "**Ülkesini ve yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır**." diyen Atatürk, dil çalışmalarına doğrudan katılıyor. Dil bağımsızlığını, ulusal bağımsızlığın gereği olarak görüyor. Dilimizi özleştirme atılımını başlattığı günlerde de "**Kesin olarak bilinmelidir ki Türk ulusunun ulusal dili ve ulusal benliği, bütün yaşamında baş ilke kalacaktır.**" diyerek ulusal dille ulusal benliğin iç içe olduğunu vurguluyor.*

Dilimizin ulusal benliğine kavuşması, ileri b ir uygarlık dili durumuna gelmesi, amacıyla Atatürk şu adımları atıyor:

1. *Dilimizi her alanda yeterli bir dil durumuna getirmek için onu kendi benliğine kavuşturmak için gereken adımların atılmasını sağlıyor.*

2. *Buna temel oluşturacak harf devrimini gerçekleştiriyor.*
3. *Türk Dil Kurumunu kurarak bu kurumun sürekli olarak dil çalışmaları yapmasının önünü açıyor.*
4. *Tüm devlet örgütünün öz dilimizin geliştirilmesine destek olmasını istiyor.*
5. *Dil devrimini bilimsel çalışma ve araştırmalarla desteklemek üzere Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni kuruyor.*
6. *Kendisi bir dilci gibi çalışmalar yapıyor. Örneğin bütün geometri terimlerini Türkçeleştiriyor ve onları bir kitap olarak yayımlıyor. Bugün geometride kullanılan açı, üçgen, dörtgen, beşgen, altıgen, kare, dikdörtgen bibi terimlerin tümünü Atatürk türetiyor.*
7. *Sağlığında dil çalışmaları giderlerinin devletçe karşılanmasını sağlıyor. Vasiyetinde de Türk Dil Kurumu'nun yaşaması ve gerekli çalışmaları sürdürmesi için para bırakıyor.*

Önce Dil 3

R. Bakırcıoğlu

Dile "Müdahale" Zorunluluğu

Dil devrimi gereksinimi duyulmuşsa "müdahale" zorunlu demektir. Devrim, müdahaleyi içerir. Dilimizi yaban otları gibi saran, ekine, köküne yabancı olduğumuz sözcükleri dilimizden atıp onların yerine Türkçe olanları kullanma bilincini yaymaktan daha doğal ne olabilir?

Dilde özleşmenin karşısında olup dilin evrim yasalarına göre gelişmesi gerektiğini öne sürenler, önemli bir noktayı gözden kaçırıyorlar. Bir dönem, dilimiz, önemli ölçüde Arapça ve Farsçanın etkisi altında kaldı. Bu, Türkçeye düpedüz müdahaledir. Dil devrimiyle yapılan, bu müdahaleyi püskürtme girişimidir. Ayrıca insanımızı Orta Çağ karanlığından kurtularak çağdaşlaşmak isteyen bir toplum, kavuşacağı yeni yaşamın gerektirdiği yeni kavramları dile getiren sözcükleri de türetme gereksinimi duyacaktır. Bu gereksinim nedeniyle dilini bir yandan özleştirirken bir yandan da zenginleştirmeye çalışmak zorundadır.

Dil devrimi, yüz güldürücü sonuçlar ortaya koymuş olsa da çevremize kulak verdiğimizde, açık seçik Türkçe karşılıkları varken örneğin ***adab-ı muaşeret, aklı selim, fevkalade, bariz, malûm aliniz, ekseriyet, ehemmiyet, izah etmek, mesuliyet*** *gibi yabancı sözcüklerin kullanıldığını duyabiliyoruz. Dil bilinci geliştirenler, bu sözcükleri asla dillerine dolamayacak; bunların yerine* ***görgü, sağduyu, olağanüstü, belirgin, bildiğiniz gibi, çoğunluk, önem, açıklamak, sorumluluk*** *sözcüklerini kullanacaklardır. Demek ki*

tüm devrimler gibi dil devrimi atılımını da kesintisiz sürdürmek zorundayız. Arapça ya da başka bir dilin sözcüğü mü geldi dilimizin ucuna, onu bir yana iterek onun güzelim Türkçe karşılığını buyur etmeliyiz.

Bir toplum, duygu ve düşüncelerini en iyi biçimde kendi anadiliyle anlatabiliyor ve kendi anadiliyle anlatılanları en iyi anlayabiliyor. O nedenle dilimizi olabildiğince arı, duru duruma getirmeye çalışmamız gerekiyor. Halkın yaygın olarak kullandığı öz dili geliştirip zenginleştirmeyi ulusal bir görev bilmeliyiz.

Önce Dil 4

R. Bakırcıoğlu

Dilimizin Bugünkü Kıvanç Verici Durumu

Dilimiz bugün, göz kamaştırıcı bir düzeye ulaşmıştır. Sanatçılarımız, roman, öykü, deneme vb. yazanlarımız, şair ve bilimcilerimiz arı bir dille en güzel yapıtlar ortaya koyuyorlar. Gazete ve dergilerde de sevinçle görebiliyoruz bunu. Konuşma dilinde de görüyoruz, aynı değişimi. Gençler ve özleşmeden yana olan aydınların konuşma diline en çok Türkçe konuşma yakışıyor.

Bu gelişimler, dil devriminin amacına çok yaklaştığının kanıtlarıdır. Dil devrimi, özleşme akımı ulusça benimsenmiştir. Dilde yeniliğe karşı olanlar bile Türkçe sözcükleri kullanmak zorunda kalıyorlar. Örneğin ***meşhur, hürmet, sual, lisan, muhterem, hususi, vasıf, hakiki, kıymetli, mevzu, alaka, kudret, alim*** *gibi sözcükler yerlerini hızla* ***ünlü, saygı, soru, dil, sayın, özel, nitelik, gerçek, konu, ilgi, güç, bilgin*** *sözcüklerine bırakıyorlar. Konuşanlar ve yazdıklarının yarınlara kalmasını isteyen şair ve yazarlar için en çıkar yol, anadilini iyi kullanma yoludur. Yazarlarımızın öz Türkçe ile yazmaya özen göstermeleri hem kendileri hem de Türkçemiz açısından çok önemli bir güvencedir. Bir dilin anlatım gücü en iyi, o dille yapıt veren yazarlarca geliştirilmektedir.*

Yaşamsal bir gereksinimi karşılayan dil devrimimiz, tarihin akışının bir gereği olarak gerçekleştirilmiştir. Öz Türkçe sözcüklere sataşanlar, dil konusuna gösterdikleri bu tutumlarını dikkatle gözden geçirmeli ve bu yanlıştan dönmelidirler.

Çorum Gazetesinde Ayda Bir Sanat Eki Çıkarıyoruz.

Bu başlangıç aracılığı ile gazetede sürekli yazı yazan ilköğretim müfettişi **Ali Dündar**'la sıcak bir dostluk oluşuyor aramızda. Bir gün gazetede bir ***Sanat Eki*** çıkarma konuşuluyor. O ekte, okulumda kendilerini geliştirmiş öğrencilerimin de yazı ve şiirleriyle yer alabileceklerini söylüyorum. Ayda bir olmak üzere dört sayı yayımlayabildiğimiz bu sanat ekinde **Mahmut Bayatlı** ve **Cemal Türkmen**'in yazı ve şiirleri de yer alıyor.

Bir sonraki yazım: Yeni Yerleşkeye Taşınıyoruz

Uygarlık Tarihinden Ders

İkram Çınar

İslam Dünyası'nda bilimde yükseliş 8. yüzyılda başlamıştı. Ortadoğu'nun barbarları tarafından bastırılıp çökertildi. Kalanlar Endülüs'e sığınmıştı. Uygarlık bu kez de Batılı barbarların saldırısına uğradı; 1482'de Endülüs de imha edildi.

Osmanlı, 1482'de gemiler göndererek Endülüs Yahudilerini katliamdan kurtardı ve İstanbul'a taşıdı. Safarad Yahudileri. Bunlar İstanbul'a geldiklerinde matbaaları olan çağın ilerisinde, gayet uygar insanlardı. Osmanlı'ya önemli katkıları oldu.

Sonra huzur dindeymiş deyip dinlerini yaşamaya başladılar. Bilimden koptular. Matbaaları sustu… Okul, eğitim, bilim kültürleri çöktü. Yabancı dil öğrenmeye, okulda bilimsel eğitime, sıra, masa ve soba kullanmaya bile karşı çıkan, her yeni şeye "gavur icadı" diyen yoz-yobaz bir anlayışa teslim oldular. 1800'lerin başında Osmanlı'daki en cahil, en yobaz, en alt sınıfı temsil eden bir kitleye dönüştüler.

Bu durum dünyanın diğer yerlerindeki Museviler için de geçerliydi. Fransa'da bir avukat dünya Yahudiliğini ayağa kaldırmak için Alyans İsraelit Universal adlı bir örgüt kurdu. Amaç Yahudileri bulundukları ülkelerde insanca yaşayabilir ve toplumun üst konumlarına yükselebilir hale getirmekti. Bunun tek yolu da bilimsel eğitimdi. ("Laik" deme gereği duymuyorum. Laik olmayan eğitim bilimsel olamaz. Bilimsel eğitim de laik olan eğitimdir.) Bu laik eğitimi Musevi din adamları da destekledi!

Alyans mektepleri açıldı. En çok da Osmanlı memleketinde. Çünkü dünyadaki Yahudilerin çoğu Osmanlı'da yaşıyordu! Sonra ABD'ye taşındılar. Bilimsel eğitim alan Yahudiler bir kuşak içinde dipten zirveye çıktılar!

***

Kemalistler, Cumhuriyeti kurduklarında son elli yılını savaşla geçirmiş, harap bir ülke devralmışlardı. Abece değişmeden bir yıl önce 1927'deki nüfus sayımında % 8 okuryazarı olduğu belirlenen bir ülke. Lise ve üstü eğitimli insan sayısını söylemeye gerek yok, çünkü bir avuç! Meslekler bitmiş, yolsuz, okulsuz ve perişan bir ülke! Bilimi ve bilimsel bilgi kullanmayı önceleyen Atatürk'ün sağlığında gerçekten büyük bir atılım yapılmıştır. Nankörlüğe gerek yoktur. Bugün varolan birikim onun ve onun yolunu her şeye rağmen izleyenlerin sayesindedir. Atatürk'ten sonra kötü yönetim ve 1950'den sonra bilim yerine orta çağ rivayetleriyle yaşamayı erdem sayan zihniyet yüzünden Türkiye olması gereken yere, bilim toplumu düzeyine ulaşamamıştır. Yine, büyük ölçüde bu zihniyetin yol açtığı iç çatışmalardan ötürü kalkınmak için kullanılabilecek enerji didişmekle kaybedilmiştir.

***

Çin, 1950'de devrim yaptığında birçok kalkınmışlık göstergesi bakımından Türkiye'nin gerisindeydi. Nüfusunun % 75'inin afyonkeş olduğu söyleniyordu. Bütün kaynaklarını bilimsel eğitime yatırdılar. Fabrika yerine okul ve yol yaptılar. Batılılar 80'li yıllarda "Bu çocuklar nerede çalışacak?" diye soruyor, onlar da "Eğitimli insan kendine iş bulabilir." diyordu. Çin son yıllarda matematik ve fen eğitimine ağırlık veriyor. Bilişim Toplumu'nun temel dinamiği olan YA (yapay anlak) konusunda dünyanın en gelişmiş merkezleriyle başa baş rekabet ediyor.

Çin şimdi ABD'nin karşısında yeni bir kutup başı olarak Yeni Soğuk Savaş'ı başlatıyor.

***

Soğuk Savaş sırasında ABD'nin SSCB ile yarışı nasıl kazandığını aşağıda kapağı görünen kitabımdan aktarıyorum (s. 43-44):

İkinci Dünya Savaşından sonra başlayan Soğuk Savaşın cephelerinden biri de uzaydı. Soğuk Savaşta ABD ve Sovyet Rusya uzayda yarışmaya başladı; ilkleri kim gerçekleştirecek, büyük adımları kim atacaktı? Büyük haber 4 Ekim 1957'de geldi. Sovyetler Birliği, ilk insan yapımı uydu olan Sputnik'i yörüngeye yerleştirmeyi başarmıştı. Sovyetlerin başarısı, Amerikalıların yörüngeye ilk insan yapımı uydu yerleştirme projesinin başarısız olmasının da etkisiyle ABD'de büyük bir şoka ve endişeye neden oldu. Sovyetler Birliği uzaya Layka adlı köpeği göndererek ilk canlıyı uzaya taşımanın ötesinde, Dünya'nın yörüngesinde uzay aracıyla tur atıp gelen kozmonot Yuri Gagarin, ilk kadın kozmonotu gönderen ülke olma, ilk uzay yürüyüşünü yapma ve Ay'a inen Sovyet uydusu *Luna 9* ve o günden bugüne uzaya insan ve malzeme taşıyan Soyuz sistemi… Bu gelişmeler ABD için yenilgi anlamına geliyordu.

Dönemin ABD Başkanı Kenedi öfkesinden çılgına dönmüştü. Senato ve Temsilciler Meclisi'nin bütün üyelerini ortak genel kurulda toplayan Kenedi, ABD'nin 1960'lar bitmeden Ay'a ayak basması gerektiğini ilan etti. ABD, nitelikli bilimsel eğitime daha fazla vurgu yapmaya başladı. Eğitim ve bilime yatırım yaptılar. Eğitim sistemine dört yılda milyarlarca dolar akıtacak bir yasa acilen Amerikan Meclisinde kabul edildi. Fen Liseleri açıldı ve üniversitelerde fen alanlarına büyük yatırımlar yapıldı. Sputnik'ten sekiz ay sonra ise ABD Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) kuruldu. Apollo projesine 2010 yılı değeriyle 150 milyar dolar harcandı. Bu para, atom bombasının icat edildiği Manhattan Projesine harcanan paranın 5, Panama Kanalı'nın inşasına harcanan paranın 10 katıydı. Uzay yarışının zirve noktasına, 20 Temmuz 1969 günü ABD astronotlarının Ay'a ayak basmasıyla ulaşıldı. Başarı, ABD'nin, bilimin ve bilimsel eğitimin hanesine yazıldı.

Gelişmek ve kalkınmak isteyen ülkeler Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Mühendislik, Felsefe gibi bilimlere ve bilim kültürüne yatırım yapıyor. Türkiye, 2000'li yıllarını bilimsel eğitimden çok inanca dayalı eğitime yatırım yapmayı tercih ediyor.

***

Türk eğitim sistemi "makbul" okullarda, Arap etnopedagojisine göre insan yetiştiriliyor. Bu okullarda Türk çocuklarına "Araplar orta çağda sorunlarını nasıl çözüyordu?" sorusunun yanıtı öğretiliyor.

Yetiştirdiğimiz çocuklar, yetişkinliklerinde Çinli, ABD'li, Yahudi, Alman, Rus, Arap, Fransız, İngiliz çocuklarıyla bilişim toplumunda rekabet edebilecek mi?

Mankurtlaştırma!

NEDEN VE NASIL
MANKURTLAŞTIRILIYORUZ
İKRAM ÇINAR
DR.İKRAM ÇINAR
2.
IQ

23 Nisan'ın Egemenlik Anlayışı

Prof. Dr. İbrahim Ortaş

23 Nisan'ın Egemenlik Anlayışı Felsefesinin Temelleri ve Toplum Sözleşmenin Günümüzdeki Anlamı

Egemenliğin Kaynağı: Toplumun İradesidir

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, yalnızca bir milli bayram değil, aynı zamanda insanlığın barış, eşitlik ve özgürlük ideallerini simgeleyen evrensel bir ütopyanın da ifadesidir. Kimsenin kimseye egemen olmadığı, işgalin ve savaşın olmadığı, dayanışmanın hâkim olduğu bir dünya tasavvuru, Mustafa Kemal Atatürk'ün "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesiyle somutlaşan siyasi felsefesinin de özünü oluşturur. Atatürk'ün siyasi düşüncesinin temelinde, egemenliğin ilahi ya da monarşik bir kaynaktan değil, doğrudan halkın iradesinden doğduğu fikri yatar. Bu anlayış, Jean-Jacques Rousseau'nun "toplum sözleşmesi" kavramıyla paralellik gösterir. Rousseau'ya göre, "bireyler özgürlüklerinin bir kısmını, ortak iradeyi temsil eden bir yapıya devrederek daha büyük bir toplumsal düzen sağlarlar". Atatürk de en çok etkilendiği batı felsefesinin öncülerinden Rousseau'nun bireylerin egemenlik felsefeden hareketle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) milletin ortak iradesinin temsil edildiği yer olarak merkezi Ankara olan yerde kurmuştur.

Atatürk'ün parlamenter demokrasiye verdiği önem, toplumsal sözleşme teorisiyle uyumlu bir şekilde, halkın kendi kaderini belirleme hakkını merkeze alan bütünlüklü bir anlayıştır. Cumhuriyeti kuran iradenin öncüsü Mustafa Kemal'in egemenlik anlayışının dayandığı felsefi temelleri ve bu anlayışın modern bir toplum inşasındaki rolünü yalnızca Türkiye değil diğer mazlum milletlerde model olmuştur.

Parlamenter demokrasi 20 yy.'ın en önemli toplumsal sözleşme ve düzenidir

İnsanın insan olarak yer yüzeyindeki son bilinen 10 bin küsur yıllık birlikte toplum olarak yaşmak için geliştirdiği en uygun yönetim modeli bireylerin kendi iradeleri kısmı süre ile temsilcileri üzerinden kural belirleme şeklidir. 2500 yıl önce İtalya-Roma ve Antik Yunan halk meclisleri kulmuş ve belirli sınıflara sağlayan temsiliyet Sanayi Devrimi sonrası reşit olan herkesin temsil edildiği bir konuma

dönüştürmüştür. Osmanlı İmparatorluğunu kaçırdığı Sanayi Devrimi ve onun alt ve üst yapı organları Halk iradesi TBMM ve Cumhuriyet ile tamamlanarak milletin iradesinin hâkim kılındığı bir toplumsal sözleşmedir. Nihayetinde her askeri darbeler sonrası değiştirilen anayasalar şekilsel de olsa yine de toplumun oluruna sunulmuştur. En son 1981 yılında yapılan ve o dönemde açıktan olmasa da el altında dönemin askeri yönetimi tarafından herkesin onaylanmasının istendiği anayasa % 91'nın üzerinde evet, 8-9 ret oyu ile kabul edilmiş oldu.

Atatürk'ün 1920 yıların birinci Dünya savaşı ve paylaşım sürecinde topluma sunduğu parlamenter sistem hamlesiyle, Osmanlı'nın tebaa anlayışını yıkarak, yurttaşlık bilincine dayalı çağının ilerisinde muasır medeniyetler seviyesinde modern bir siyasi sistemin temellerini atması büyük bir zekâ ve stratejisidir. Egemenliğin millete ait olması, aynı zamanda bireylerin yönetime katılma hakkını da beraberinde getiriyordu.

Bundan 105 yıl önce 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması, saltanatın ve hilafetin devreden çıkarılarak milli iradenin üstünlüğünün tesis edilmesi anlamına gelen monarşik bir ailenin babadan oğula geçen yönetim şekli yerine toplumun oy kullanarak kendi yönetimlerini belirlediği bir anlayışa geçildi. Okuma yazması çoğunlukla olmayan, mili irade nedir tam bilmeyen, dünyadaki gelişmelerden çok haberdar olmayan toplumun önüne altın tepsiden sunulan bu özgür birey, özgür toplum, Anayasal yaşam, güvence, hukuk devleti, hesap verilebilir ve sorulabilir anlayış çok önemliydi. Halen Asya'nın ve Afrika'nın bazı ülkelerinde halen bireylerin-toplumun iradesi yönetimlere yansıtılmamaktadır.

Son 100 yılda çok ciddi çekişmeler ile geçen ülkemizin siyasi yaşamı içinde 1950'li yılarda serbest seçimlere geçilmiş olması ile günümüze kadar geçen süreç, toplumun iradesine bağlı olarak oluşacak bir parlamenter yapıyı önemsediği ve bu yönde güçlü irade beyan ettiği görülmektedir. Toplumun benimsemiş oluğu ve iradesine sahip çıkmaya çalışması ayrıca bütün siyasi oluşumların geçekleri açısından da önemsenmesi gerekir. Daha iyi bir yönetim anlayışı oluşana kadar halkın bilinç ve bilgi ile çıkarsız ve beklentisiz irade niyeti önemsenmeli.

Parlamenter Sistem ve Toplumsal Sözleşme

Atatürk'ün öngördüğü sistem, yurttaşların temsili demokrasiye dayanıyordu. Halkın seçtiği temsilciler aracılığıyla yönetimin şekillenmesi, toplumsal sözleşmenin pratikteki en uygun yansımasıydı. Bu modelde, bireyler yalnızca kanunlara uymakla kalmaz, aynı zamanda o kanunların yapım sürecine de dolaylı olarak temsilcileri üzerinden katılırlar. Atatürk, bu katılımı sağlamak için çok partili hayata geçiş denemeleri yapmış, basın özgürlüğünü desteklemiş ve eğitimli bir toplumun demokrasinin temeli olduğunu vurgulamıştır. Bunun için önce askere alınan

farkındalığı yüksek zeki gençleri eğitmişler, sonra köylere eğitimi götürmek için Köy Enstitüleri kurmuşlar, Üniversitelerin özerkliğinin sağlanması için İstanbul Üniversitesi, sonra Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Yüksek Ziraat enstitüsü ve nihayetinde Ankara Üniversitesi kurularak toplumun demokrasi bilinci yükseltilmeye çalışılıyor.

Parlamenter sistemin en önemli işlevlerinden biri farklı görüşlerin ve kültürlerin uzlaşmasını sağlamaktır. Üzerinde yaşadığımız dünyada 7300 kadar farklı dilin, farklı dinlerin ve inançların ve kültürlerin kendiliğinden geliştiği doğal olarak farklılıklar oluşmuştur. Her kültürü ve farklılığı karşıt olarak görmek veya İspanyolların, İngiliz ve Fransızların yaptığı gibi dillerini, inançlarını ve kültürlerini değiştirmek yerine, farklılıkları zenginlik görüp birlikte yaşamak için mekanizma kurmak gerekiyor. Bugün birçok ülkede insan sosyolojisindeki farklılıkların temeli ve ekolojisi anlaşılmadığı için insanlar birbirlerine ciddi baskılar uyguladıklarını kan ve göz yaşı içinde izliyoruz. En barizi güneyimizde Filistinlilerin yaşadıkları, Suriye ve Irakta yaşanan kültürel, inançsal ve etnikte temeli çatışmalardır. Aslında inşaların birbirleri kendilerine benzetmek için değişime zorlamak yerine bir arada nasıl gelişiriz benimsese belki daha çabuk gelişilecektir.

Bu bağlamda insanlık tarihinde önümüze koyulduğu bütün farklılıkları Atatürk tarafından fark edildiği ve bu bağlamda Meclis'teki muhalefetin varlığını, sağlıklı bir demokrasi için gerekli gördüğünü düşünüyorum. Nitekim 1924 Anayasası'nda, kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenerek, keyfi yönetimin önüne geçilmek için anayasal ve ekler arasında denge ve denetimi sağlayan mekanizmalar önermiştir. Bu durum, toplumsal sözleşmenin "ortak irade" oluşturma amacıyla çok örtüşmektedir.

Modern Türkiye'nin Kuruluş Felsefesi ve Toplumsal Sözleşme

Atatürk'ün gözünde egemenlik anlayışı, yalnızca siyasi bir sistem değil, aynı zamanda aydınlanmacı bir toplum projesidir. Bu bağlamda eğitime verine önemi onun öğretmene ve bilime verdiği önem ile biliyoruz. Medeni kanunun kabulü, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi temel kırılmalar feodal bir toplum için kolay kabul edilir görüşler değildir. Halen kırsalda kız çocuklarına miras vermeyen kardeşlerin kanla biten miras kavgaların yaşayanınca konun önemi daha iyi anlaşılıyor. Osmanlının hakimiyetinde üç semavi din, çok sayıda farklı mezhep, tarikat ve kültürlerin olduğu gibi kabulü ve TBMM çatısı altında temsili anlamına gelen laiklik ve herkese bütünlüklü bilimsel eğitim sistemine geçiş gibi reformlar modern toplumsal sözleşme projesinin bir parçası gibi geliyor. Bu reformların amacı, bireyi padişaha kul olmaktan çıkarıp özgür ve sorumlu bir yurttaş olarak kendi kaderini kendisi belirleyen birey haline getirmektir.

Toplumsal sözleşme teorisinde olduğu gibi, Atatürk'ün vizyonunda da hukuk, toplumun ortak iradesini yansıtan bir araçtır. Kanunların üstünlüğü, keyfi yönetimi engelleyerek, bireylerin haklarını güvence altına alır. Bu nedenle, hukuk devleti ilkesi, herkesin kanunlar karşısında eşit olduğu ilkesi Atatürk'ün siyasi mirasının temel taşlarından biridir.

23 Nisan'ın Günümüz İçin Önemi Çağdaş Yorumu

Atatürk'ün 23 Nisan'ı çocuklara armağan etmesi, yalnızca sembolik bir jest ve arzu değil, aynı zamanda geleceğin inşasına dair derin bir vizyonun ve misyon aktarımıdır. Onun gözünde çocuklar, saf ve temiz bir dünyanın temsilcileri aynı zamanda yarının büyükleri olarak egemenliğin eğitim yolu ile aktarılmasını istemesidir. Bugünün çocuklarının yarının yurttaşları olacağı düşüncesiyle, eğitim sistemini laik (bütün inanç ve görülerin olduğu gibi kabul görüldüğü ancak sisteme yansıtılamadığı yönetim), bilimsel ve çağdaş değerler üzerine yurttaşlık bilinci ile inşa etti. Geçmişte liyakatin işletildiği dönemde okumanın, çabalamanın, başarının ve zekanın önemi kurumlardaki temsilcilerde görülürdü. İnsanları devlete ve geleceğe olan inancı ancak bilen ile bilmeyenin ayırt edilmesi ile sağlanır.

Atatürk'ün 23 Nisan'ı "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak ilan etmesi, yalnızca tarihsel bir olayın kutlanması değil, aynı zamanda insanlığın evrensel değerlerine yapılan bir vurgudur. Egemenliğin millete ait olması, parlamenter demokrasi, eğitimli ve özgür bireylerden oluşan bir toplum ideali, bugün yaşanan birçok olay nedeniyle geçerliliğini daha çok hissettirmektedir.

Bugün dünyada süren anlamsız savaşlar, eşitsizlikler ve otoriter rejimler karşısında, Atatürk'ün "egemenlik" anlayışı birçok alternatif sunmaktadır: Barış içinde bir arada yaşamanın yolu, halkın kendi kaderini belirleme hakkının kendi özgür iradesi ile seçtiği vekilleri üzerinden temsiliyetinin bugünden çocukların saf bilinçlerine işleyerek yarınla umut bakmalarını sağlamaktır.

Cumhuriyeti biz kurduk siz yaşatacaksınız ifadesi ile Atatürk emanetini çocuklar ve gençlere bırakmıştır. Onun için gençleri kötülemek değil, iradelerini kırmak değil, iradelerini geliştirerek yaratıcılarını geliştirerek ülkenin gelişimine katkı koyması istenmeli. Bugün irade sergileyen gençler aslında zinde ve sorumluluk duyan gençlerdir. Bunun önemini birazda ülkenin geçeceğine katkı olarak görelim.

Çocuklara verilen değer, Atatürk'ün barışçıl ve insan merkezli bir toplum idealini de yansıtmaktadır. "Yurtta sulh, cihanda sulh" sözüyle ifade ettiği bu ideal, egemenliğin sadece iç politikada değil, uluslararası ilişkilerde de adil ve eşitlikçi bir temelde kullanılması gerektiğini vurgular. "Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir" ifadesi ile bu karakter, ancak milletin egemenliğiyle beslenebilir. 23 Nisan, işte bu bilincin bayramıdır. Bu bağlamda, çocuk bayramlarında dünyadaki

çocukların sembolik olarak davetlerinin arkasında 23 Nisan'ın evrensel bir barış mesajı taşıması da tesadüf değildir.

23 Nisan Adana

Posof Kent Müzesi

İsmet İpek*

Benim ailem Acaristan Bako Köyü'ndendir. 93 harbinden sonra göç edip Osmaniye'ye gelmiş, Osmaniye'deki Ahıskalılarla birlikte Osmaniye Merkez/Küllü Köyü'ne yerleşmiştir.

17–20 Ağustos 2014 tarihleri arasında gittiğimiz Posof ve ata toprakları Ahıska, zengin halk kültürü ile dikkatimizi çekmiştir.

Bu bağlamda Posof ve Ahıska halk kültürünün Kent Müzesi konseptinde sergilenmesi önerilmiş, hazırlanan ön hazırlık raporu 7 Eylül 2014 günü bir elektronik posta ile merhum Yunus Zeyrek'e gönderilmiştir.

Ahıska davasına gönül vermiş merhum Yunus Zeyrek'in konuyla ilgilenmesi, düşüncelerini söylemesi; benim için çok anlamlı, Posof için tavsiye, belki de son istek kabul edilmiştir.

"Çok Değerli İsmet Bey,

Bu kadar zahmet vererek ve kafa yorarak hazırlamış olduğunuz taslağı (haddim olmayarak) inceledim. Çok teşekkürler.

Bazı yerlerine dokundum, belki işe yarar diye.

Tabii ki daha üzerinde düşünülecek, çeşitlendirilecektir herhalde.

Ama ilk akla gelmesi gereken ve olmazsa olmazlarını yansıtan bu raporun başarıya ulaşmasını dilerim.

Yalnız başta naçiz şahsım olmak üzere isimlendirmelere dikkat etmeli diye düşünürüm. Zira biz faniyiz. Bugün adı öne çıkan bir şahıstan, öldüğü zaman bir şey kalmayacaksa onun adını böyle önemli yerlere vermek yarın başka sıkıntılara sebep olur. Siz de bilirsiniz Belediyelerin isimlendirmelerini!

Yani demem o ki moda değil, herkesin ittifak edeceği, itirazı olmayacağı isim gerekli. Öyle adamlar var ki zamanında pek anlaşılmamış olsa da öldükten sonra geride kalan bir tek eseri bile onu ebedi kılmaktadır.

Raporunuza -yine haddim olmayarak- kırmızıyla bazı notlar düştüm. Son değerlendirmenizi yaparak gönderirsiniz.

Bilvesile selâm ve saygı tabiidir."

Kent Müzeciliği

Müzeler, insanlık tarihine ait her türlü objenin, bilimsel kurallar içinde sergilendiği yerlerdir.

Müzeler, halkın kültürel kimliğinin gösterildiği, araştırmacıların çalışmalarını desteklediği ve tarihi verilerin gelecek kuşaklara nakledildiği yerlerdir.

Kent müzeciliği, yaşanılan kentin yerel kültürüne ve tarihine ait objelerin sergilendiği özel müzelerdir.

Kent müzeciliğinin gayesi, değişen sosyal hayata bağlı olarak yaşanan kentleşme olgusu içinde kaybolmaya başlayan yerel kültürün korunması isteğidir.

Kentin somut veya soyut kültür varlıklarının korunmasının yanı sıra, kentte yaşayan veya iz bırakan insan kaynaklarının hatıralarının yaşatılması da kent müzeciliği içindedir.

Kent müzeleri kentin belleğidir. Kentin turizm ve tanıtım merkezleridir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin, vakıfların özel müze açmalarına yasa ile izin verilmiştir.

Özel müze açma isteği 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda incelenmektedir.

Özel müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirtilen taşınır kültür varlıklarını bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzelerde taşınır kültür varlıklarının korunması devlet müzelerindeki usul gibidir.

Özel müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı/Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı Müze Müdürlüklerinin sürekli denetimine tabidir.

Bugün ülkemizde; sosyal destekler ve teşvikler sebebiyle özel müzeler, devlet müzelerinin sayısını geçmiştir. Özellikle kent müzeciliği hem yaygın hale gelmiş, hem de teşhir-tanzimde sanatın ve teknolojinin sınırsız imkânlarından yararlanıldığı için Türk müzeciliğini çeşitlendirmiştir.

Ülkemizdeki kent müzeleri içinde Bursa Kent Müzesi UNESCO ödülü almış örnek bir müzedir.

Panoramik müzeler içinde İstanbul 1453 Fetih Müzesi, başarılı savaş sahneleri sebebiyle de Ankara Anıtkabir Müzesi ziyaretçilerin çok ilgisini çekmiştir.

Posof Kent Müzesi Nasıl Olmalıdır?

Posof mütevazı bir ilçedir. Ama tarihiyle ve kültürüyle zengin bir bölgenin merkezidir.

Türkgözü Sınır Kapısı sebebiyle Türkiye'nin Kafkasya'ya açılan kapısı, Gürcistan'a ve Acaristan'a sınır olduğu için serhat ilçedir.

Şimdi Gürcistan sınırında kalmış olan kadim Ahıska'nın dünyaya açılan penceresidir.

Mütevazı bir ilçe olsa da Posof konumu sebebiyle, Türkiye'nin ve dünyanın dört bir tarafına dağılmış olan Ahıskalıların iletişim merkezi olmak gibi önemli bir konuma ve sorumluluğa sahiptir.

Bu sebeplerden dolayı Belediye bünyesinde açılacak olan Posof Kent Müzesi'nin en büyük paydaşının Posof Kaymakamlığı olması gerekir. Başta Dünya Ahıskalılar Birliği (DATÜB) olmak üzere Ahıska ve Kıpçak Türkleri ile ilgilenen, Ahıska'yı sevda haline getiren her kişi ve kuruluş da Posof Kent Müzesi'nin paydaşı kabul edilmelidir.

Müzecilik bir idari iştir.

Açılmak istenen Posof Kent Müzesi için öncelikle ilgili ve güvenilir bir personel görevlendirilmeli, vakit kaybetmeden eser toplamak ve bağış kampanyaları açmak için harekete geçilmelidir.

Kent Müzesi'ne eserler; bağış ya da satın alma yoluyla gelir.

Hangi yolla gelirse gelsin Müze personeline teslim edilen her eser **"hesap verilebilir"** bir titizlikle muhafaza edilmeli, Teslim Tesellüm Belgesi ile kayda geçirilmelidir. Asıl ve kopya olmak üzere iki nüshadan oluşan Teslim ve Tesellüm Belgesi'nde; Eserin Adı, Fotoğrafı, Cinsi/Malzemesi, Tanıtımı (tam, sağlam, kırık olup olmadığı) bilgileri açık ve net olarak belirtilmeli, Teslim Eden Kişi ve Teslim Alan Müze Personeli tarafından karşılıklı imza edilmelidir.

Teslim ve Tesellüm Belgesi'nin bir nüshası koçanında muhafaza edilmeli, bir nüshası da eserin sahibine verilmelidir.

a-Kent Müzesi Binası

Posof Kent Müzesi binası geniş bir bahçe içinde olmalıdır. Müzeye ilçe ve köylerden gelecek öğrenciler ile gruplar halinde gelecek yerli ve yabancı ziyaretçiler için böyle bir ortama ihtiyaç vardır.

Kent Müzesi tarihi bir bina olmalı veya milli mimarlık tarzında yeni bir bina yapılmalıdır.

Mesela müze binasının ön cephesi Şehit Yüzbaşı Esfel Bey çeşmesi veya merhum Kaymakam Önal Öztaş çeşmesi gibi silmeleri, yalancı sütunları ve sütunceleriyle milli mimarlık tarzımızı yansıtmalıdır.

Müze girişi mukarnaslı kavsaraları ile bir Selçuklu portalini (Giriş Kapısını) andırmalıdır.

Kapının iki tarafına konacak olan Sultan Alparslan ve Selçuklu Kartalı kabartmaları ile cepheye ihtişam kazandırılmalıdır.

Giriş kapısının önündeki merdivenler ziyaretçilerin toplu hatıra fotoğrafı çektirmeleri için birkaç basamaklı yapılmalıdır.

Ziyaretçilerin teşhir edilen eserlere odaklanabilmesi için salonlara pencere açılmamalı, standlar özel ışıklarla aydınlatılmalıdır.

b-Teşhir ve Tanzim Projesi Taslağı

Posof Kent Müzesi, salonlar, gişe ve idari odalardan oluşmalıdır.

Müzeyi ziyaret edecek olan yaşlılar ve engelliler için bir asansör bulunmalıdır.

Ziyaretçilerin müze salonlarını bir düzen ve disiplin içinde gezmesi sağlanmalıdır.

1-Kent Kültürü Salonu

Giriş kattadır.

Gişenin ve üst kata çıkılan merdivenin yanındadır.

Kent Kültürü Salonu'nda, bir galeri (koridor) düzeni içinde, tarihi çarşılar düzeninde Posof'un maddi kültür ürünlerinin yer aldığı odalarda, Posof'un insan hazineleri; ustalar, zanaatkârlar tematik olarak canlandırılmalıdır.

Standlarda: harman, yayık yayma, peynir yapanlar, ev ortamı, mutfak ve yiyecekler, dokuma tezgâhları (şal, halı, kilim, keçe vs), ağaç, deri, taş ve maden işçiliği, sosyal hayat, düğün, oyun ve çalgılar vs. yer almalıdır.

Bu bölümde eski tarım aletleri de düşünülmelidir. Mesela eskiden Ahıska müzesinin önündeki çift sürme aracı (cılga) gibi objeler olmalıdır.

Eskiden yegâne ulaşım aracı olan at ve donanımı; taşıma araçları olan kağnı, kızak bulunmalıdır.

2- Yunus Zeyrek Okuma Salonu

Giriş kattadır.

Posof ve Ahıska bölgesiyle ilgili kitaplar ve süreli yayınlar burada bulunmalıdır.

Ziyaretçilere Posof tarihi ile ilgili seminer ve bilgi vermek, film ve belgesel göstermek için ihtiyaçtır.

3-Kent Tarihi Salonu (Ahıska Salonu)

Üst kattadır.

Bu bölüm Sergi Salonu halinde düzenlenmelidir. Duvarlarda, vitrinlerde, panolarda Posof'un tarihine dair objeler; fotoğraflar, fermanlar, haritalar vs. yer almalıdır.

Kıpçak Türklüğü ve Ahıska tarihi anlatılmalıdır.

Ayrıca bu vitrinlerde Posof'un fauna ve florası ile yer altı ve yer üstü zenginlikleri de yer almalıdır.

4-Ahıska Sürgünleri Salonu

Kent Tarihi Salonu'nun devamında, İstanbul 1453 Fetih Müzesi'nden esinlenerek yarım veya çeyrek panoramik salon olmalıdır.

Özel ışık ve efektlerle hazırlanmış olan Ahıska salonunda filmler ve belgesellerle sürgünler anlatılmalıdır.

5-Posoflu Âşıklar Salonu

Elinde sazı ile Âşık Müdâmî başta olmak üzere Âşık Zülâlî, Âşık Şenlik ve Âşık Sümmânî gibi çağının önde gelen âşıklarının ve Ahıskalı aydınların mumdan heykelleri sergilenmelidir.

Bu salonda ayrıca meşhur halk hikâyecisi Cafer Usta ile ilgili yayınlar, ailelerinden temin edilecek hatıra eşyaları vs.yer alabilir.

Eski kadın ve erkek kıyafetleri, davul, zurna, tef, ney, saz, tulum vs. gibi müzik aletleri de olabilir.

Posof yöresinin somut olmayan kültürü; atasözleri, deyimler, dualar, beddualar, maniler, tekerlemeler, türküler, fıkralar vs. de bu salonda tanıtılabilir.

Posof Kent Müzesi'nin bir gün gerçekleşmesini ümit ve temenni ederim.

**İsmet İPEK,* *Sanat Tarihçi, Emekli Adana Müze Müdürü.*

Yaşayan Toprak Laboratuvarı

Prof. Dr. İbrahim Ortaş

Türkiye'de İlk Yaşayan Toprak Laboratuvarını Kuruldu ve I. Çalıştay Yapıldı

Yaşımın Dengesi ve Gıda Güvencesi İçin Toprağın Önemi Daha Çok Anlaşılmaktadır

Avrupa Birliği Araştırma ve Yenilik Programı (2021-2027) Horizon Europe kapsamında Avrupa Komisyonu, 2030 yılına kadar sağlıklı topraklara geçişi sağlamak amacıyla Avrupa bölgesinde 100 Yaşayan Laboratuvar ve Deniz Feneri kurmayı amaçlayan 'Avrupa için "Bir Toprak Anlaşması" Misyonu'nu başlattı. Toprak Misyonun (Mission Soil) temel amacı başta toprak biyoçeşitliliğinin önemini anlaşılır kılmak istemektedir. Toprak misyonu liderliğindeki girişimlerin, toprak biyoçeşitliliği hakkındaki anlayışı nasıl aktif olarak somut sonuçlara dönüştürebileceğini ve sürdürülebilir bir gelecek için daha sağlıklı topraklara nasıl kavuşacağımızı yerinde paydaşlar ile göstererek ve anlatarak sağlamak istemektedir.

AB'nin oluşturduğu "Toprak Misyonu" kapsamında Yaşayan Laboratuvarlar ve Deniz Fenerlerine yönelik ulusal farkındalık ve destek eylemleri içeren bir dizi projeler geliştirmiştir. Toprak misyonu hakkında ulusal ve bölgesel düzeyde farkındalığı artırmak, kapasite geliştirmeye yönelik araçlara erişim sağlama, yaşayan laboratuvarlar yoluyla bölgesel toprak ihtiyaçlarının ele alınması ve iş birliğini teşvik etmek gibi amaçları için oluşturmuştur.

Sağlığı ve Sürdürülebilir Yönetim İçin Bir Adım Daha Çukurova Üniversitesinde Atıldı

Yaşayan laboratuvar kavramı, yeni bir sorunu çözme mekanizması olarak; toprakla ilgili sorunları tanımlama, planlama, uygulama, denetleme ve sorumluluk alarak yeniden planlama aşamalarını içermektedir. Bu süreç, deniz feneri oluşturarak yararlı modellerin oluşturulmasını da kapsar. Yaşayan Toprak Laboratuvarı, "kullanıcı odaklı, çok yönlü yenilikler içeren bir sorun çözme platformu" yaklaşımıyla toprağın yerinde korunmasını, sürdürülebilirliğini ve üretkenliğinin sağlanmasında yeni yaklaşımlar veya hizmetlerin, çiftçiler, kamu, sivil toplum, üniversite ve araştırma paydaşlarıyla birlikte oluşturulmasına imkân tanıyan gerçek yaşam ortamlarıdır.

Yüzey ve yüzey altı toprak sağlığını korumayı ve sürdürülebilirliğini hedefleyen Yaşayan Laboratuvarlar, özellikle yüzey topraklarının çoğunlukla bozunuma uğradığı günümüzde, yüzey altı toprağının fonksiyonlarını kaybetmemesi için alınacak önlemleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

Yaşayan laboratuvarlar kavramı, Avrupa Birliği tarafından özellikle toprak ve alt toprak katmanlarıyla ilgili bilgi edinmeyi ve bu bilgiyi ilgili paydaşlarla paylaşmayı amaçlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu proje çerçevesinde 100 yeni yaşayan laboratuvar ve deniz feneri oluşturulmaktadır. Bu laboratuvarlardan 15'inin kurulması planlanmakta olup, bunlardan biri de ilk kez ülkemizdeki bir üniversitede hayata geçirilmiştir.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği tarafından desteklenen **SUS-SOIL AB-HORIZON MISS-2023** çerçevesinde, 2024-2028 yılları arasında yürütülecek olan **HORIZON-MISS-2023-SOIL-01** ve **101157560** numaralı "Agroekolojik Arazi Kullanımı ve Yönetimi Uygulayıp, Sürdürülebilir Toprak ve Toprak Sağlığının Geliştirilmesi ile Topluma Ekosistem Hizmetlerinin Sunulmasını Geliştirmek" başlıklı proje çerçevesinde başlatılan Yaşayan Toprak Laboratuvarı kurulum ve çalıştayı, **28 Şubat 2025** tarihinde gerçekleşti. Çalıştaya akademi, kamu, sivil toplum, teknik ve çiftçilerden oluşan farklı paydaşlar katıldı. Çalıştaya 56 gönüllü katılımcı iştirak etti. Çalıştaya katılmadan önce, çiftçiler, sivil toplum, kamu ve üniversitelerden toplam 62 kişiyle doğrudan iletişime geçilerek davet mektupları, taahhütler ve programlar iletildi.

Çalıştaya, Doğu Akdeniz Araştırma Enstitüsü Müdürü, Doğu Akdeniz Ormancılık Enstitüsü Müdürü, Ziraat Mühendisleri ve Peyzaj Mimarları Odası yöneticileri, ilgili ziraat odaları ve çiftçi örgütlerinin temsilcileri katılım gösterdi. Çalıştayın açılışında Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nazan Koluman ve Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü Başkanı Prof. Dr. Selim Eker katılımcılara hitap ettiler. Prof. Dr. Koluman, Ziraat Fakültesi'nin faaliyetleri kapsamında alınan Avrupa Birliği projeleri ve Yaşayan Laboratuvar desteklerinin önemini vurguladı. Prof. Dr. Eker ise Yaşayan Laboratuvarın toprak bilimi açısından önemini anlattı.

Açılış konuşmalarının ardından proje yürütücüsü olarak projenin ana teması olan yüzey toprağı ve alt toprak sağlığı ile kalitesi konularını detaylı olarak projenin önemi ve çıktılarının nihai hedefi hakkında bilgi sunmaya çalıştım. Ayrıca öğlen yemek sonrası Yaşayan laboratuvarların amaç ve işleyişi ve nasıl yönetileceğini anlatım.

Gün boyu katılımcıların ve paydaşların konuya yönelik kendi bakış açıları ve alt toprak kavramının önemi ve geleceğe yönelik sorunlar ve beklentilerini tartışmış olmalarından da çok yararlandık. Her zaman sorunu yaşayanların gözlem, deneyim ve taleplerini dinlemeyi çok önemserim. Asıl bilgi ve sorunları anlamak onların deneyimlerinden öğrenilir.

Yaşayan Laboratuvar çerçevesinde alt toprak katmanının daha iyi anlaşılabilmesi için toprak örnekleme yöntemleri ve farklı arazi kullanımlarına dayalı olarak yapılacak toprak örneklemeleri konuları Doç. Dr. Mahmut Dingil hocam örnekleme stratejisi konusunda bilgiler sundular.

Öğleden sonra, üniversite yerleşkesinde açılan bir toprak profilinde katılımcılara üst toprak ve alt toprak katmanlarının yapıları sahada gösterildi. Çiftçiler ve sivil toplum katılımcılarının alt toprak katmanına ilişkin soru ve önerileri görüşüldü. Konunun önemi, bir kez daha sahada, profil başında toprak fonksiyonları ve ekosistem hizmetlerine olası katkıları tartışıldı. Alt toprak katmanının toprak fiziksel ve biyolojik verimliliğinin geliştirilmesinin önemini anlatmaya çalıştık.

Son olarak, Yaşayan Laboratuvar'ın işlevselleştirilmesi ve yönetim mekanizmaları üzerinde duruldu. Yürütülecek araştırmalar için, Doğu Akdeniz Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Doğu Akdeniz Ormancılık Enstitüsü Müdürlüğü ve Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü'nün araştırma alanları ile üç çiftçinin açık alanlarında çalışmalar yapılacağı belirtildi. Ayrıca çalıştaya katılan her sektörden ikişer veya üçer kişiden oluşan bir yönetim ekibi oluşturulmasına karar verildi. Bu ekip, katılımcı demokratik yönetim anlayışıyla toprağın yaşanan sorunlarının yerinde tartışarak çözüme kavuşturacağını düşünüyoruz.

Projede ayrıca, üç çalıştayın daha düzenlenmesi planlanmakta oluğumuzu paylaştık. Bu bağlamda bölgedeki tarım kuruluşları, sivil toplum ve belediye yöneticileri ile görüşmeler yapılarak, toprağın ekosistem hizmetlerindeki önemi her düzeyde anlatmaya devam edeceğiz. Ayrıca, toprak sağlığı ve verimliliğinin korunması konusunda eğitim ve uygulamalı tarla denemeleri kurarak ve örnek çalışmaları çiftçilere ve ilgililere yerinde göstermeye çalışacağız.

Açılışta SUS-SOIL ve Shering-MeD projeleri hakkında görsel-afiş ve sözlü olarak ilgilenenlere bilgiler verildi. Katılımcıların konuya dair ön bilgi düzeyleri ve beklentileri anketler aracılığıyla belirlenmeye çalışıldı. Çalıştay, beklenenden daha yüksek bir katılım ve ilgiyle takip edilmiştir.

Yaşayan Laboratuvar çalıştayı toplantısının sonunda, geleceğe yönelik olarak paydaşların birlikte çalışarak toprak sağlığı ve toprak kalitesinin iyileştirilmesi ile verimliliğinin artırılması konusunda kararlar alınması teyit edilmiştir.

Konu ülkemizde yeni oluğu için doğal olarak ilgi çekiyor. Üniversitemiz tarafından basına yansına verilen kısa bilginin yaklaşık 17 haber sitesi tarafından duyurulmuş olmasından memnun olduk. Üniversitemiz basın birimine teşekkür ederim.

Toprağın önemini hisseden ve toprağın ekosistem için önemi konusunda farkındalık yaratmak isteyen duyarlı toprak dostlarımızı bizim ile iletişime geçmesini bekliyoruz.

O Çocuk Bizim Değil

Gülsen Dede

Yıl, 9 Kasım 1916

Anadolu'da, Bitlis'te tam anlamıyla ana baba günü yaşanıyordu.

Yollarda düşman işgalinden kaçan insanlarımız, evlerini, topraklarını, vatanlarını terk ederek canlarını kurtarma derdindelerdi.

Dört-beş yaşlarında bir çocuk da korkunun, hüznün, felaketin yollarında yapayalnızdı. Ailesi var mı, yok mu belli değildi.

Can havliyle önünden akıp giden insanların arkasına takılmış koşuyor, çaresiz bir şekilde ağlıyordu.

Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı sırasında Muş'ta ve Bitlis'te Ruslara karşı çarpışırken, 9 Kasım 1916 tarihli hatıra defterine şu satırları yazar:

"Yollarda birçok muhacir gördük. Bitlis'e dönüyorlar. Cümlesi aç, sefil, ölüme mahkûm bir halde. 4-5 yaşlarında bir çocuğu ebeveyni yol üzerinde terk etmiş, bu da bir karı kocanın peşine takılmış, onları ağlayarak 100 metreden takip ediyor. Kendilerini, çocuğu almadıkları için azarladım. 'Bizim evladımız değildir' dediler !.." (Şükrü Tezer, Atatürk'ün Hatıra Defteri, s.66).

Bu yanıt Mustafa Kemal'i derinden yaralamıştı.

O kıyamet gününden üç yıl sonra, emperyalistlerin "Hasta Adam" olarak niteledikleri memleketimiz, bambaşka inanışla ayağa kalktı.

O çocuk ve milyonlarca insanımız yurdun dört bir yanı işgal altındayken sönen umutlarını, Samsun'a doğru yelken açan Bandırma Vapuru'nda tutuşan meşalenin ışığında yeniden uyandırdılar.

Esarete, işgale, yalana, talana dur demek için bütün halkımız tıpkı kınalı serçe gibi yüreklerini ortaya koyarak mücadele etmişti.

Nihat Behram'ın bir yapıtında bahsettiği göğsü kınalı serçe gök gürleyince yere yatar da ayaklarını havaya kaldırırmış. "Neden böyle yapıyorsun?" diye soranlara. "Olur da gök yıkılıverirse, dayanak olmak için ayaklarımı kaldırıyorum." demesi gibi savaş yorgunu, yokluk, açlık, hastalıklarla mücadele eden halk küçücük serçe gibi yurdun üstüne çöken karabulutları dağıtmak için yeniden ayaklanmıştı.

Mustafa Kemal ve arkadaşları gibi bağımsızlığın tek kurtuluş yolu olduğuna inanan yurtseverlerin inancının dalga dalga bütün memlekete yayılması ve harekete geçilmesiyle istiklâl mücadelesi başlamıştır.

Bu yüce ulus, yeniden varolmanın hevesiyle 19 Mayıs 1919'da doğan güneşe,

Amasya'da, Erzurum'da, Sivas'ta alevlenen yüreklere

Ankara'da bozkırın ortasından bütün işgalcilere duyurulan kararlı duruş ve inancın

"Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir" diyen seslenişine sarıldılar.

Şöyle bir bakın Atatürk'ün fotoğraflarına. Yanında bir çocuk varsa o da çocuk gibi bakar etrafına. 23 Nisan'ı çocuklara armağan etmesi boşuna değildir. Belki de Bitlis yolunda yalnız başına koşan sahipsiz çocuğu gördükten sonra bu kararı vermiş olabilir. Tıpkı Erzurum Kongresi sonrasında Mazhar Müfit Kansu'ya, "Zaferden sonra hükümet biçimi Cumhuriyet olacaktır." demesi gibi ülkemizi ve kaderini nasıl değiştireceğini planlanmıştı.

Bir çocuk dostuydu Atamız. Çocuklara güvenir, geleceğin ışığı, teminatı olarak görürdü onları.

Bir gün Bursa'da kendisini karşılayan çocuklara:

"Sizler hepiniz geleceğin bir gülü, yıldızı ve ikbal ışığısınız" dedi.

Sonra ekledi:

"Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli, değerli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şey bekliyoruz" dedi.

'Çocuk' diye hitap ederdi büyük küçük herkese

O'na göre çocuk sevgi demekti.

O'na göre çocuk saflığı temsil ederdi.

'Bugünün küçükleri, yarının büyükleridir' derdi.

İşte bu değer, kocaman emanet olarak çocuklara verildi…

Yıl 23 Nisan 1920

'Ulusal Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir 'denilerek millet iradesine duyulan inanç ve saygı bu ifade ile onaylanmış oldu.

Aynı zamanda istikbalin ışığı çocuklara bugün, çocuk bayramı olarak ilan edildi. Dünya ülkeleri arasında çocuklara bayram armağan eden başka lider ve ülke de yoktur.

Çocuklara verilen bu değer, aynı zamanda sevgiye, ışığa, aydınlık geleceğe tertemiz bir dünyaya kucak açmanın da yolunu açar.

Bu aydınlık gelecek, Atalarının bıraktığı mirasın yegâne koruyucuları olacak, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinde belirttiği uyarıları dikkate alarak onun ışığında yön bulacaklardır.

Yarının büyükleri ve sahipleri olan evlatlarımız şunu asla unutmayacaktır:

Kurtuluş Savaşı'nda ve sonrasında memleketimiz sadece düşman işgalinden kurtarılmamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra cehaletle, açlıkla, hastalıklarla ve yokluklarla da mücadele edilerek ideal yaşam koşullarının sağlanması için büyük özveriyle çalışılmıştır.

Unutmayalım ki sadece büyük bir lider geleceği küçük kalplere emanet eder.

TBMM'nin kuruluşunun 105. yılında; Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve bağımsızlık mücadelemizin tüm kahramanlarını rahmetle, minnetle, saygıyla anıyorum.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız kutlu olsun.

14 Mart Tıp Bayramı

Dövmeliyim Şu Doktoru?!

Doç.Dr. Hüseyin Gül

Kim bilir, kaç kez gitmişizdir doktora…

Kendimiz mi sadece?

Eşimizi, çocuğumuzu, anne ya da babamızı, dede ya da ninemizi, yakınımızı, arkadaşımızı götürmedik mi doktora?…

Peki ya muayene sıramızı beklediğimizde hiç tanımadığımız kişilerle sohbet etmedik mi, tanışmadık mı, dertleşmedik mi?…

"Senin neyin var?" demedik mi beklerken sıramızı birbirimize?..

Şifa, çare, umut aradık doktorumuzdan…

-"İyileşebilir miyim doktorum?.."

-"Doktorum ne vakit iyileşirim?…"

-"Çaresi var mı bu hastalığımın doktorum?…"

Hangimiz sormadık bu soruları doktorumuza…

Dikkatle dinleriz sonrasında doktorların tavsiyelerini…

-"O doktor çok iyi ilgilendi benimle…"

-"Hastalığıma çareyi o doktor buldu; bu yüzden doktoruma ufak bir hediye aldım, çiçek götürdüm…"

İfadelerini çokça duymuşuzdur.

Ne güzel, doktora gidip şifa bulabilmek…

Sonrasında da vefalı olabilmek doktorumuza…

Hangi sağlık kuruluşuna gidersek gidelim… Sürekli bir koşuşturmaca, çaba ve hareketlilik var orada.

Oturan, ayak ayak üzerine atan bir sağlık çalışanını göremezsiniz sağlık kuruluşlarında…

Kolay mı geceden sabaha değin nöbet tutmak?

Kolay mı icapçı doktorun uykusundan bir telefonla uyandırılarak ameliyat masasına çağrılarak görev yapması?

Gecenin ilerleyen saatlerinde herkes sıcacık yuvasındayken, nöbet tutarak hastalara şifa dağıtan doktorun hizmeti yabana atılır gibi değil.

Tabibim, doktorum, hekimim diyerek türküler yakmadık mı?!…

Aman *Tabip*… Değme *Tabip* Sızlıyor Yaralarım… El değme *Tabip*… El Çek *Tabip*… El Vurup Yaremi İncitme *Tabip*… Çifte *Doktor* Başucumda Dolaşır… Yüreğimden Vurdular *Tabip* Ne Yapsın?.. El Çek *Tabip*, *Tabip* Sen Elleme Benim Yaramı, Beni Bu Dertlere Salanı Getir… Lokman *Hekim* Gelse Saramaz Yaramı… Değme *Tabip* Değme, Yaram Çok Derin… *Hekim*, *Doktor* İstemem, Sevdiğimi Getirin… Hastane Önünde İncir Ağacı, *Doktor* Bulamadı Bana İlacı…

Uzar gider; doktor, tabip, hekimler üzerine yakılan türküler…

Hastasına umut ve güven veren, tedavi eden doktor; mutlu, huzurlu ve keyiflidir iç dünyasında…

Var mıdır insanı yaşatmaktan daha yüce bir duygu?

Bunca ağır ve zahmetli iş yükünün altında inim inim inleyen doktorlara uygulanan şiddete ne diyelim?..

Son on yılda 12 doktor iş başında öldürülmüştür. Son yedi yılda doksan bin sağlık çalışanı şiddete maruz kalmıştır. Sağlık çalışanlarının yüzde 56'sı yılda bir kez fiziksel şiddete, yüzde 50'si de sözel hakaretlere uğradığını açıklamışlardır. Fiziksel ve sözel şiddet en çok maruz kalanların birinci sırasında hastanelerin hasta polikliniklerinde, ikinci sırada ise acil servisinde çalışan doktor ve personel maruz kalmaktadır. Son yıllarda sağlık çalışanlarının intihar oranı da olabildiğince artmıştır…

Doktor ve diğer sağlık çalışanlarına şiddet uygulayan kişilerin ifadelerinden kesitler sunalım:

-"Doktor bana yanlış ilaç verdi, sağlığım bozuldu, hastaneye doktoru dövmek için gittim, öldürmeye niyetim yoktu."

-"Doktor beni ciddiye almadı, dövdüm."

-"Benim istediğim ilacı yazmadı, kendi kafasına göre yazdı. Ben de doktoru dövdüm."

-"Yazdığın ilaç ağrılarımı gidermezse, senin hakkından gelirim dedim. Başka bir şey yapmadım."

-"Doktor, teklif ettiğim ilaçların psikiyatrik ilaçları olduğunu, yazmaya yetkisinin olmadığını söyledi. Ben de doktoru dövdüm."

-"Hastanın yakınıyım, ilgilenmedi. Dövdüm."

-"Abi, dövmeli şu doktoru ya. Hak ediyor ya."

Şiddete maruz kalan doktor ve diğer sağlık çalışanların ifadelerinden de bazı kesitler sunalım:

-"Beyaz kod verdim. Davalık olundu, dava süreci devam ediyordu. Başka bilgim yok."

-"Şikâyetçi oldum, herhangi bir hukuki işlem yapılmadı."

-"Korkudan herhangi bir şikâyette bulunmadım."

-"Saldırıdan sonra muayenehanemi kapatıp 58 yaşında emekli oldum."

-"Saldırganların bazıları ertelemeli maddi ceza aldı."

Beyaz kod olarak nitelendirilen erken uyarı sistemi uygulaması da çözüm olmadı doktorlara uygulanan şiddette…

Ağır ve yorucu bir tıp eğitiminin sonucunda mezun olan doktorların okuduğu "Hipokrat Yemini" nin son ifadesi şu şekildedir:

"…Tehdit ediliyor olsam bile, tıbbi bilgilerimi, insan haklarını ve bireysel özgürlüklerini çiğnemek için kullanmayacağıma"… "…Ant içerim".

Bunun özce anlamı; "Bana şiddet uygulayana bile gül uzatırım" demektir.

Meğer ne kolaymış doktor ve sağlık çalışanlarını dövmek, sövmek ve hatta öldürmek!?

Ekonomik, siyasal ve sosyal olarak baskılanan toplumun baskılanan bireylerine evirildik özellikle içinde yaşadığımız yüzyılın ilk çeyreğinde…

Şiddete eğilimli olduk…

Şiddetle birlikte doktor ve sağlık çalışanlarının karşılaştığı güçlüklerin birçok nedeni sayılabilir:

-En önemli neden; 'siyasilerin doktor ve diğer sağlık çalışanlarını küçümsemesi ve onları itibarsızlaştırılmasına ilişkin söz ve ifadelerinin toplumda karşılık görmesi' olarak söylenebilir…

-İkinci sırada ise mevzuat ve diğer düzenlemelerle ilgili caydırıcı önlemlerin yeterli olmayışı kaynaklı olduğu ifade edilebilir.

-Ayrıca; çalışma koşulları, iş yükü yoğunluğu, aylık ve özlük hakları, çalışma saatlerinin düzensizliği gibi önemli hususlar…

-Doktorluk mesleğinin kariyer basamaklarındaki güçlükler…

-Doktorların mesleklerini icra ederken yakalandıkları mesleki hastalıklar ile ilgili sorunlar…

Toplumumuzun en önemli 'beyin gücü' ve 'beyin serveti' doktorlarımızdır…

Koruyamazsak bu güç ve servetimizi yurtdışı göçüne yönelir doktorlarımız…

Nitekim son on iki yılda on beş bin doktor ülkemizden ayrıldı.

Ülkemizden ayrılmak amacıyla 2023 yılında üç bin doktor iyi hal belgesi alma başvurusunda bulunmuştur.

Ne çabuk unuttuk Covid-19'u?

Bu dönemde gecesini gündüzüne katarak canla başla, özveriyle çalışan doktorlarımızı kısa sürede siliverdik belleğimizde?!..

Sadece Covid-19 süresi içerisinde, Covid-19'a bağlı mesleki hastalıktan dolayı 145 doktorumuz hayatını kaybetti…

-Sağlığın bir sektör olarak ticarileştirilmesi, yurttaşların sağlığının ticari bir meta öğesi olarak görülmesi ise irdelenmesi gereken ayrı bir temel sorun…

Bu yüzden tıp doktorları: "Sağlıkta ticaret olmaz. Tüccar değil, hekimiz" söylemini haykırıyorlar…

Uzatmadan…

Sağlık sorunları yaşadığımızda yanı başımızda ve yakınımızda olan doktorların hakkını ve emeğini teslim edelim, saygı duyalım onlara.

Ne ülke içine, ne de ülke dışına sürgüne teşvik etmeyelim doktorlarımızı!..

"Yerin altında maden işçiliği, yerin üstünde doktorluk…"

Her ikisi de, dünyanın en zor ve hata kabul etmez iki mesleği…

İçtenlikle kutluyorum tüm doktorlarımızın "Tıp Bayramını…"

Neleri Nelere Üstün Kılmak Gerek

Rasim Bakırcıoğlu

Neleri Nelere Üstün Kılmak Gerek?

Sorumluluğu sorumsuzluğa;
Önyargısızlığı önyargıya;
Esnekliği katı tutuma;
Belirliliği belirsizliğe;
Ahlaklılığı ahlaksızlığa;
Özgüveni özgüvensizliğe;
Bilimsel bilgiyi bilgisizliğe;
Tümel aklı tikel akla;
Vicdanlılığı vicdansızlığa;
Dostluğu düşmanlığa;
Sevgiyi sevgisizliğe
Değerliyi değersize;
Haklılığı haksızlığa;
Saygılılığı saygısızlığa;
Bilinçliliği bilinçsizliğe;
Özgürlüğü tutsaklığa;
Toplumculuğu bireyciliğe;
Tutarlılığı tutarsızlığa;
Kararlılığı kararsızlığa;
Gerçekliği gerçekdışılığa;
Vefayı vefasızlığa;
Sevinci üzünce;
Yapıcılığı yıkıcılığa;
Dürüstlüğü sahteciliğe;
Ruh sağlığını ruhsal bozukluğa;
Doğaseverliği doğa duyarsızlığına;

Yüceltmeyi aşağılamaya;
Kendini bilmeyi büyüklenmeye;
Onurlu duruşu onursuzluğa;
Kimlik kazanımını kimliksizliğe;
Direnmeyi boyun eğmeye;
Duyarlığı duyarsızlığa;
Eşduyumu eşduyumsuzluğa;
İlgiyi ilgisizliğe
Erdemi erdemsizliğe;
Saygınlığı itibarsızlığa;
Güzelliği çirkinliğe;
Dengeliliği dengesizliğe;
Olgunluğu hamlığa;
Konuşmayı susmaya;
Anlamayı anlamamaya;
İletişimi iletişimsizliğe;
İçtenliği içtensizliğe;
Dayanışmayı bireysel davranışa;
Çoğulculuğu tekilciliğe;
Sınırlılığı sınırsızlığa;
Demokratlığı otokratlığa;
Devrimciliği tutuculuğa;
Hukuku hukuksuzluğa;
Bağımsızlığı bağımlılığa;
Bilimi bilim dışılığa;
Aydınlanmayı karanlığa;
Çağdaşlığı çağ dışılığa;
Uygarlığı ilkelliğe;
Hakça bölüşümü kapkaççılığa;
Üretkenliği durağanlığa;
İstenci istençsizliğe;
Umudu umutsuzluğa;

Bağımsız kişiliği bağımlı kişiliğe üstün kılmak gerekiyor

Gerekiyor da bu sorumluluk, herkesten önce, bu kavramları yetkinlik düzeyinde içselleştirmiş, kendini bu yolda önderliğe adamış olanların omuzlarına yüklenmiştir. Söz konusu sorumluluklarını göz ardı ederek bu kavramları yalnızca dillerine

dolamakla yetinenler, kendilerini ve izleyenlerini oyalamaktan başka, bir de bu kavramları yozlaştırıyorlar.

Bunlar, oyalanmayı ve oyalamayı bir yana bırakıp o "uzun süre isteyen güç ve karmaşık süreç"ten, üstlenmeye kalktıkları işlevi yerine getirebilecek düzeyde yararlanıp yararlanmadıklarını gerçekçi bir yaklaşımla gözden geçirmek zorundadırlar.

Değer mi

Ferhat Acay

Değer mi?

Civanlık çağında bahçen yakmaya,
Derde dert katıp, özün bırakmaya,
Kerem gibi umarsız bir sevdaya,
Heves edip can yakmaya değer mi?
***

Pervaneler döner hep aşk uğruna,
Kimi müptela olmuş hak yoluna,
Nesimi doğru bildiği sonuna,
Dalıp derin yüzdürmeye değer mi?
***

Çare gelmeyen gönül küsüp elden,
Medet umar oldu faydasız yelden,
Cüda düştü diye nazlı bir gülden,
Fuzul'olup yerdirmeye değer mi?
***

Ferhat düştü bihaber meyhaneye,
Nefs yenip aşık vasfına ermeye,
Emrah misali bir çilehaneye,
Kapanıp sermest olmaya değer mi?

***

Aşıklara

Sormak olur mu dert nedir aşıklara,
Yazar diliyle hak kelamı aşıklar .
Bilmezler mi sanırsın vurulmamayı,
Yarasına övgü de eder aşıklar.

***

Düşkünlük değildir sevda aşıklara,
Muhabbetle gerçeğe erer aşıklar.
Görmezler mi sanırsın ateş-i harı,
Ahirde pişmeyi de bilir aşıklar.

***

Maşuk inat icat etti aşıklara,
Boş inada da manalandı aşıklar.
Sezmezler mi sanırsın sevdalanmayı,
Sevdanın hakkını da verir aşıklar.
***

Mevla'dan maya verilmiş aşıklara,
Sağlam temele bina kurar aşıklar.
Yazmaz mı sanırsın Ferhat da aşkını,
Aşkının özünü de döker aşıklar.

Uluslararası Etnopedagoji Sempozyumu Yapıldı

İkram Çınar

Kars'tan yayın yapan akademik ***Uluslararası Etnopedagoji Dergisi****'nin girişimiyle 26 Nisan 2025 günü* düzenlenen etnopedagoji sempozyumu başarıyla yapıldı. Sempozyumun tam adı "*Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu Anısına* **Uluslararası Küreselleşme ve Yapay Zeka Ekseninde Etnopedagoji: Eğitimde Sosyokültürel Yaklaşımlar Sempozyumu**"ydu. Bu uluslararası sempozyum, Bursa Uludağ Üniversitesi ile Kafkas Üniversitesi'nce desteklendi ve Türk Dünyası Kültür ve Sanat Derneği'nin (Türk-San) uzmanlaşmış teknik altyapı yardımıyla yapıldı.

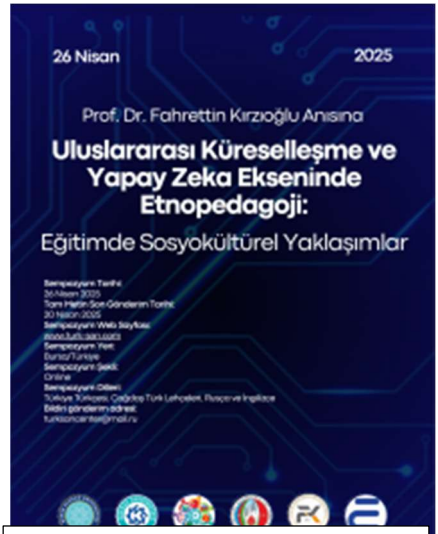

Küreselleşme ve Yapay Zeka Ekseninde Etnopedagoji

Sempozyuma 16'sı Türkiye'den olmak üzere dokuz farklı ülkeden 55 bildiri kabul edildi. Sempozyuma Türkiye, Rusya, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, İsviçre ve Çin'den araştırmacılar katıldı.

Sempozyum Zoom iletişim ortamı kullanılarak uzaktan erişimle (online) yapıldı ve Youtube kanalından canlı yayınlandı. İzlenimlere göre toplantı oldukça başarılı geçti.

Bilindiği kadarıyla etnopedagoji sempozyumu Türkiye'de ilk kez yapıldı. İlk ve uluslararası nitelikte olmasına karşın önemli bir katılım oldu. Katılımcılar da genellikle akademisyenlikte zirveye çıkmış olan Profesörlerdi ve çoğu etnopedagoji alanında uluslararası ün sahibi etnopedagoglardı.

Sunulan bildirilerle Türkiye'de etnopedagoji biraz daha anlaşıldı, eğitim ve toplum açısından önemi fark edildi diye umuyorum. Uluslararası Etnopedagoji Dergisi yöneticileri şimdiden sempozyumu gelenekselleştirmeyi düşündüklerini açıkladılar.

Sempozyum Süreci

Sempozyum ilan edildiği gibi 26 Nisan 2025 günü saat 11.00'de Zoom iletişim ortamında başladı. Selamlama konuşmalarını Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Salih Çepni ile Uluslararası Etnopedagoji Dergisi Başeditörü Doç. Dr. İkram Çınar yaptı.

Prof. Dr. Salih Çepni, günümüzdeki değişme ve gelişmelerin eğitim sistemlerini etkilediğini dile getirerek etnopedagojinin bu değişmeler karşısında rolünden söz etti.

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi baş editörü Doç. Dr. İkram Çınar, sempozyumun amacından söz ederek küreselleşmenin dönüştürücü, yapay anlağın (zekanın) ise devrimci etkisine dikkati çekerek bu kaotik ortamda köklü bilgi birikimi olan etnopedagojinin sağlayacağı yarara işaret etti ve geleneksel eğitim değerlerini korumanın önemini belirtti. Dr. Çınar şöyle devam etti:

"Küreselleşme, bilgi paylaşımını hızlandırarak kültürler arası etkileşimi güçlendirmiştir. Ancak, bu süreç geleneklerin ve bilgi sistemlerinin kaybolma riskini de artırmaktadır. Etnopedagoji, bu riski azaltmada kritik bir rol oynuyor; çünkü yerel bilgi sistemlerini eğitim süreçleriyle tümleştirerek kültürel çeşitliliği koruyor ve güçlendiriyor.

Yapay zeka, eğitimde devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Örneğin, kişiselleştirilmiş öğrenme platformları, öğrencilerin ihtiyaçlarına özel çözümler sunuyor. Yapay zekanın standartlaşmış modelleri, kültürel bağlamları göz ardı ederek yerel değerleri dışlama riski taşıyor. İnterneti tarayarak kültürel duyarlılığa sahip içerik üreten bu sistemler, etnopedagojik yaklaşımların teknolojiyle uyumunu sağlayabilir. Yine de yapay zekanın etik kullanımı için şeffaf ve kapsayıcı politikalar geliştirmeliyiz."

Dr. Çınar, yapay zekanın kültürel farklılıkları ve özgün kültürel deneyim birikimlerini ihmal etme potansiyeline de vurgu yaptı. "Bu sempozyum, bu fırsatları ve riskleri tartışmak için bir platform sunuyor. Sunacağınız perspektifler, yerel bilginin küresel eğitim sistemlerinde nasıl bir yer bulacağına dair yol haritamızı biçimlendirmeye katkı sağlayacaktır." dedi.

Açılış oturumunda Ufa'dan Prof. Dr. Vilya Baymurzina, Herson'dan Prof. Dr. Ludmila Redkina, Mari'den Prof. Dr Tatyana Petrova, Manas'tan Prof. Dr. Akmatali Alimbekov, Türk-San Derneğinden Prof. Dr. Ellada Gerayzade ve Bursa Uludağ'dan Minara Aliyeva Çınar bildirilerini sundular.

Saat 13'te dört paralel oturum halinde sunuşlara başlandı. Birinci oturumda "Pedagoji ve Etnopedagoji: Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar" başlığı altında toplanan bildiriler sunuldu. Oturuma Stavropol Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Natalya Romaeva ve Prof. Dr. Ellada Gerayzade başkanlık yaptılar.

İkinci oturum "Eğitimde Yapay Zeka ve Dijital Kültür" başlığını taşıyordu. Bu oturuma da Mari Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Tatyana Petrova ile Bursa Uludağ Üniversitesi'nden Doç. Dr. Minara Aliyeva Çınar başkanlık yaptılar.

Üçüncü oturum "Modern Eğitim Sisteminde Etnopedagojinin Rolü" başlığını taşıyordu. Oturuma Herson Devlet Pedagoji Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ludmila Redkina ve Ufa Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nden Prof. Dr. Vilya Baymurzina'nın başkanlık etti.

Dördüncü paralel oturumda ise "Etnopedagoji ve Kültürel Miras" başlığı altında toplanan bildirilere ayrılmıştı. Bu oturuma Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nden Prof. Dr. Akmatali Alimbekov ile Kafkas Üniversitesi'nden Doç. Dr. İkram Çınar başkanlık ettiler.

Sempozyumda sunulan bildirilerden bazıları

Sempozyumda elli beş bildiri sunuldu. Bu bildirilerden bazıları şunlardır:

Yetkinlik yaklaşımı bağlamında genel etnopedagojinin oluşum ve gelişim evreleri (Prof. Dr. V. Baymurzina),

Kırım'ın çok etnikli bölgesinde öğrencilerin aktif yaşam konumları (Prof. Dr. L. Redkina)

Ulusal pedagojinin oluşumunun bir olgusu olarak halk pedagojisi (Prof. Dr. T. Petrova)

Kırgız geline veda [kına gecesi] ağıtlarındaki etnopedagojik değerler (Prof. Dr. A. Alimbekov)

Dijital küreselleşme bağlamında sürdürülebilir kimliğin temeli olarak etnopedagoji (Prof. Dr. E. Gerayzade)

Ahıska Türkleri arasında anlatılan Nasreddin Hoca fıkralarının etnopedagojik yönü (Doç. Dr. M. Aliyeva Çınar)

Ulusal yer adlarının etnopedagojik yönü (Prof. Dr. S. İmanberdiyeva)

Kültürlerarası etkileşim biçimi olarak geleneksel Çerkes oyunları (Doç. Dr. A. Daurov, Prof. Dr. R. Magomedov, Prof. Dr. N. Romaeva)

Geleneksel eğitimde informal eğitimin yeri (Prof. Dr. E. Öztürk)

Psikolojik ve pedagojik literatürde insanların sosyokültürel değerleri hakkında büyük okul öncesi çocukların düşüncelerini biçimlendirme sorunu (Doç. Dr. T. Kot)

Türk halklarının belirli ortak dil birimlerinin etnolinguistik özellikleri (Prof. Dr. S. Symbayeva)

Köylerde eğitim deneyimleri: Etnopedagojik bir değerlendirme (Dr. Öğr. Üy. A. Yurttaş, O Yılmaz)

Küreselleşmenin eğitim sistemleri üzerindeki etkisi: Yaşamı ve geleceği açıklamak (Doktorant G. Fahradova)

Geleceğin ilkokul öğretmenleri tarafından oluşturulan animasyonlarda etnopedagoji ilkelerinin uygulanması (Dr. O. Dzhafarova)

Dil, bir kişiyi birey olarak biçimlendiren güçtür (Dr. K. Kairbaeva)

Küreselleşme çağında ahlak ve vatanseverlik ruhuyla nesilleri yetiştirmekte Türkmen halkının ulusal deneyimi (Dr. A. S. Baymuradova)

Geleceğin okul öncesi eğitim öğretmenlerinin çokkültürlü yeterliliğinin geliştirilmesinde yapay zekanın kullanımı (Öğr. Gör. N. Kornilova)

Sınıf içinde yaşayan kültür: Bir öğretmenin etnopedagojik uygulamaları (Ms. H. Bülbül)

Dijital öğretmen ve etnopedagog: Rekabet mi sentez mi? (Prof. Dr. İ. Gulusoy)

Eğitimde dijital etnopedagoji ve yapay zeka (Prof. Dr. U. Aliyev, Prof. Dr. E. Sakpanov)

Küreselleşme ve kültürel kimlik: Tek tipleşme mi, çeşitlilik mi? (Prof. Dr. M. Ş. Bülbül)

Eğitimde zeki kaynakları kullanma fırsatları (Prof. Dr. S. Fedorova, H. Valeev)

Yapay zeka ile aile için steam eğitimi: Çocuklara yenilikçi öğrenme deneyimleri kazandırmanın yolları (Prof. Dr. M. Ş. Bülbül)

Qloballaşmanın elm, təhsil, mədəniyyət və incəsənət sahələrinə təsiri (Doç. Dr. S. Valiyev)

Yapay zekanın halkbilimi, halk masalları ve geleneklerin analizi, sistematik hale getirilmesi ve popülerleştirilmesi için uygulanması (Dr. K. Gulusoy)

Yapay zeka ve kültürel gelenekler arasında aracı olarak öğretmenin rolü (Öğr. Gör. S. Mammedova)

Yapay zeka stratejilerini geliştirmek için stratejiler (As. M. Abdixoshimov)

Eğitim işlemlerinde dijital teknolojilerin kullanımı (As. M. B. Khodjimatov)

Etnokültürel kimliğin oluşumunda yerel dillerin ve Rusçanın rolü (Prof. Dr. L. Redkina, Doç. Dr. S. Ratovskaya)

Tarihten moderniteye modern eğitimin küreselleşme koşullarında kişilik eğitiminde etnopedagoji düşüncesi kavramı (Prof. Dr. G. Egorova, Doç. Dr. N. Ionina)

Özbek etnopedagojisinin kaynağı olarak Ceditçilerin görüşleri (Prof. Dr. F. Rakhmonov, Prof. Dr. O. Buriev, Prof. Dr. S. Holikov)

Politeknik açıdan Tatar etnopedagojisinin kariyer rehberliği değerleri (Prof. Dr. R. Malikov, R. Galeev)

Geleceğin öğretmenlerinin eğitiminde "Etnopedagoji" dersi (Doç. Dr. Z. Asanova)

Bir teknik okul öğretmeninin mesleki ve pedagojik kültürünün gelişimin için pedagojik koşullar (Prof. Dr. R. Baymurzin)

Türkmen etnopedagojisinde ahlak eğitiminin yapısal bir bileşeni olarak yurtseverlik (Doktorant M. Annaguliyeva)

Modern eğitim sisteminde milli ve manevi değerlerin rolü (Dr. L. Mortazina)

Çinli bir ailede çocukların halk pedagojisine dayalı ahlaki eğitimi (Dr. L. Liu)

Bilişsel eğitiminin etnopedagojik anlamı olarak Türkmen halkının kuyu kazma zanaatı (Öğ. M. Halmuhammedowa)

Etnopedagojide onur eğitimi (Doktorant G. Amirkhanzadeh)

Hantı-Mansı özerk okrug Yugra bölgesinde gençlerin çok kültürlü kimliğinin oluşumunda kavramsal etnopedagojik yaklaşımlar (Doktorant A. Kulashkina)

Türk atasözlerinde geleneksel çocuk eğitim yöntemlerinin etnopedagojik açıdan incelenmesi (Prof. Dr. A. Alimbekov, E. Eriş)

Halk pedagojisinin ögesi olarak mani, ninni ve aşk türküleri (Prof. Dr. L. Qasımova)

Dede Korkut hikayelerinde anne modelinin etnopedagojik açıdan incelenmesi (Prof. Dr. A. Alimbekov, Z. Nizamoğlu)

Türkiye'deki lisansüstü etnopedagoji tezlerinin incelenmesi (Dr. Öğr. Üy. M. Durmuş)

Etnopedagoji ve dijital masallar: "Masal masal Türkiye" örneğinin eğitim politikaları açısından incelenmesi (Öğ. S. Ergen Akman)

Afganistan'daki Hazara halkının etnopedagojisi: Halk türküleri (Doktorant M. A. Ali)

Kerem ile Aslı hikayesindeki sevda ve evlilik değerlerinin etnopedagoji bağlamında incelenmesi. (Ms. M. Akgül)

Kazak halk etnopedagojisinde efsaneler (Ms. A. Galimova)

Etnopedagoji bağlamında "baltadan lapa" adlı masalın kültürel ve pedagojik özellikleri (Ms. V. Kozmina)

Etnopedagojik bir değer olarak Nayman Ana: Kültürel kalıtın pedagojik işlevi (Ms. M. Bekten)

Sempozyum, soru ve yanıtlar ile dilek ve teşekkür ile beklentilerin söylenmesiyle tamamlandı. Sempozyum genel olarak iyi düzenlenmişti. Kırım'daki savaş yüzünden internet aksaklığı nedeniyle birkaç araştırmacı sunumunu yapamadı. Beklenti olarak gelecek sene mümkünse yüz yüze etnopedagoji sempozyumunun yapılması ve bunun gelenekselleştirilmesi dile getirildi.

Sempozyuma katılanların önemli bir kısmının ülkelerinde tanınmış etnopedagoglar olduğu dikkati çekti. Bunu Türkiye'deki etnopedagoji çalışmalarına bir destek olarak anlamalıyız. Zengin Türk etnopedagojik birikimini izlemek istemeleri de doğal bir durumdur. Öte yandan, Türkiye'de bir eğitim bilimi olarak etnopedagoji yeni kuruluyor ve etnopedagoji araştırmalarının başındayız. Sempozyum, bu kuruluş çabalarına katkı sağlayacaktır. Sempozyumla önemli bir adım atıldığının farkındayız. Devamını getirmek eğitimbilimcilerimizin çabasına bağlıdır.

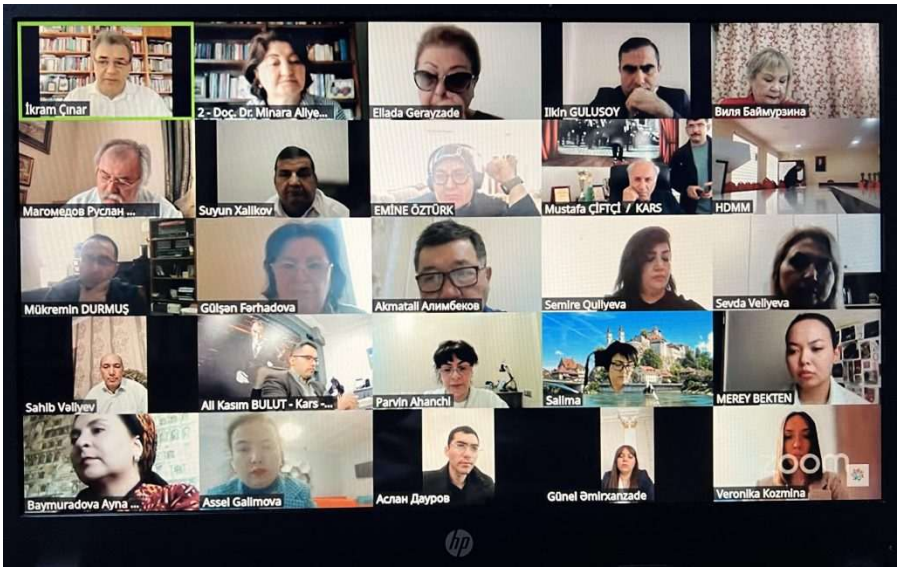

Milli Kahraman Server Atabek Anıldı

Şevket Kaan Gündoğdu

Millî Kahraman Osman Server Atabek Bursa'da Anıldı

İstiklâl Savaşı kahramanı, I. Dönem Ardahan Mebusu ve Cumhuriyet dönemi aydınlarından Osman Server Atabek, Bursa'da düzenlenen anlamlı bir programla anıldı. 20 Nisan 2025 tarihinde Ördekli Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen anma etkinliği, Bursa Posoflular Derneği tarafından organize edildi. Programa akademisyenler, sivil toplum temsilcileri ve çok sayıda davetli katıldı.

Sunuculuğunu Ali Çiftçi'nin üstlendiği program, Bursa Posoflular Derneği Başkanı Ayhan Yener'in selamlama konuşmasıyla başladı. Günün anlam ve önemine dair konuşmalar ise Bursa Büyükşehir Belediye Başkanvekili Sinan Nergis ve Bursa Ardahan Dernekleri Federasyonu Başkanı Av. Gökhan Akçay tarafından yapıldı.

Programda, Ardahan Milletvekili Kaan Koç, Posof Belediye Başkanı Erdem Demirci ve İnegöl Belediye Başkanı Alper Taban'ın mesajları da okundu. Açılış konuşmalarının ardından ilk sözü alan araştırmacı yazar Huzeyfe Şanlı, Osman Server Atabek'in günümüz açısından taşıdığı önemi vurgulayan bir konuşma gerçekleştirdi.

Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. İkram Çınar, "Atabek Yurdu ve Caksu Atabekliği" başlıklı sunumuyla bölgenin tarihi derinliklerine ışık tuttu. Programın bir diğer konuşmacısı Kaan Gündoğdu ise, Osman Server Atabek'in hayatı ve millî faaliyetleri üzerine kapsamlı bir sunum yaptı. Ahıska Türklerinin tarihsel serüvenine ve yaşadığı mağduriyetlere dikkat çeken Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Minara Aliyeva Çınar da sürgün facialarına dair çarpıcı örneklerle izleyicilere duygusal anlar yaşattı.

Programın onur konuğu, Osman Server Atabek'in kızı Lütfiye Nesrin Ahıskaatabekoğulları oldu. Katılımcılar, kendisine duygu dolu anlarla eşlik etti.

Bursa, İstanbul ve İnegöl'deki Ahıska, Ardahan, Posof ve Şavşat derneklerinden gelen yoğun katılım ise dikkat çekti.

Plaket takdimleriyle sona eren program, Osman Server Atabek'in bıraktığı manevi mirasın gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir adım olarak değerlendirildi.

Sefername

Edip Efendi

Kırım Tatar edebiyatının eserlerinden biri Edip Efendi adlı şairin "Sefername" başlıklı şiiridir. Şiir, dil ve anlatım özellikleri ve dönemi bakımından önemli veriler içermektedir. Kırım Türkçesi Kıpçak ve Oğuz lehçelerinin sentezi niteliğindedir ve bu lehçe ile yapılan konuşma ve yazılar diğerlerine bakarak her lehçece konuşan tarafından en iyi anlaşılan lehçedir. Bu lehçenin 17. yüzyıldaki hali ve yaşanan bir olayın anlatılması şiiri daha da önemli kılmaktadır.

Zekeriya Karadavut[1], Sefername adlı şiiri şöyle tanıtmaktadır: Klasik edebiyatımızın şaheserlerinden biri de XVII. asırda Polonya Kralı IV. Vladislav'ın hücumunda kendi vatanı Ukrayna'yı müdafaa etmek isteyen Ukrayna komutanı Bogdan Hmelnitskiy'in ricasına binaen Ukrayna halkına yardıma giden Kırım komutanlarından Togay Bey'in Bogdan Hmelnitskiy ile birlikte Polonya'ya yaptığı seferi ve 1648 senesinin 5-6 Mayısında Sarı Suv'un yanında, S. Pototsiy kumandanlığı altındaki Polonya ordusunu sarıp tarumar etmesi hakkında Kırım şairi Edip Efendinin Sefername eseridir.

Edip Efendi'nin şiiri aşağıdadır.

Sefername

Yigit qolunda qamçı bar, "Men!" degenge ceza bar.
Ey, oğlanlar, toplaşıñ, tezden bizge sefer bar.

Alaşalar[2] nallansın, oq-yayları maylansın[3],
Eger agaç baqılıp, qavurmalar qaynalsın.

Al qılıçlı asqıdan, çek qayraqnı[4] yuzune,
Qılıçıñ eger aq bolsa, qara tüşmez kozüñe.

Eki tırşav[5], bir arqan[6] asıñız eger qaşına,
Qızıl meşin nazarlıq taqıñız atnıñ başına.

Seferlik atnı semirtme, dönen bolsa arımaz[7],
Semiz atıñ yol almaz, barğandan soñ yaramaz.

Çekmeniñni tartıp kiy, qalpağıñnı basıp kiy,
Yolda yoqtır anayıñ, keregiñni baqıp cıy.

Keldi emir saraydan, çıqtıq yolga Mamaydan[8],
Duamnı aldım anaydan, oqlarımnı babaydan.

Tal terektir Mamaylar, yav yurektir Mamaylar,
Erdel aşıp sefer bar elal etiñ anaylar.

Egerlendi çal torı, başı yıldız qaşqadır[9],
Han qolunda yigit kop, Mamay begi başqadır.

Yetmiş çora yanında, at oynatıp çıqtılar,
Yetmiş ana yetmiş tas suv septirip çıqtılar.

Dua etip anayım, çıdamadı[10] bayıldı,
Yetmiş atnıñ tozanı tuman bolıp cayıldı…

Toplaş boldı bizlerge Gazı Kermen[11] çölünde,
Qızıl yavluq, qara qamçı cumlemizniñ elinde.

Tattan[12] keldi odaman, Kefe tübü qaraman,
Barın, Arğın, Qart Qıpçaq[13] cumlesinden qocaman.

Davul-zurna, toy-bayram, yedi kunde toplaştıq,
Yetmiş qurban çaldırıp, cav yolların oylaştıq.

Yedi biñ oğlan bir bolıp, atnı suvdan teptirdik,
Yedi saat bir tınış Aq Cılğada[14] keçirdik…

Erdel şeeri aq şeer, qocamandır camisi,
Bu şeerde qatıştı bizge Bogdan töresi.

Bogdan bayar[15] zor bayar, ediyesi qırqlama:

Qırq aygırman, qırq buğa, cumlesi ep saylama.

Han çadırı qaşına quruldı bayar çadırı,
Sıylavnına qoydılar sıylamacı batırnı.

Adil Geray[16] Bogdanman keñeştiler[17] tañğaceq,
Qopay[18] lehli panınıñ qopaylığın alğanceq.

Qara quşlar ileri, eki qolda Aq quşlar,
At nallanır, qayraq oynar, ağartılır qılıçlar.

Haber aldıq, yolumız bataq orman, aq tiken,
Bu seferge sav ketip, kimler sav qaytar eken?..

Bizler qıpçaq oğlumız, çamurğa batar çıqarmız,
Kuneş çıqsa qurutır, suv tapılsa çayqarmız.

Baş yazısın koz korer, yigit er şeyge koner,
Can qurtulsa selamet, ağuv accı em oter[19].
Edip Efendi (17. yüzyıl)

———

[1] Karadavut, Z. (2015). Kırım Tatar şair ve yazarı Eşref Şemizade ve onun "Şiar Âşık Umer ve onın klassik edebiyatımızdaki yeri" adlı makalesi. Akademik Kaynak AKAD 3(6).
[2] Alaşa: aygır
[3] May: yağ
[4] Qayrak: biley taşı
[5] Tırşav: köstek, pranga
[6] Arqan: kement, urgan
[7] Arımak: çabuk yorulmak, zayıf düşmek
[8] Mamay: Kırım'd bir bölge ve halkının adı
[9] Qaşka: atın alnındaki beyaz leke
[10] Çıdamak: dayanmak
[11] Gazi Kermen: Günümüzde Kahovka şehri yakınlarındaki Kırım Hanlığı kalesi
[12] Tat: Tatlar-Kırım yarımadasının dağ etekleri ve dağlık yerlerinde yaşayan Tatarları böyle adlandırıyorlar.
[13] Barın, Arğın, Qart Qıpçaq: Kırım Tatar kabilelerinin adları.
[14] Cılğa: dere yatağı, ören yeri
[15] Bayar: Moldovan beyi

[16] Geray / Giray Han: Kırım hanı, 1665-1670 yıllarında yönetimdeydi.

[17] Keneşmek: müzakere etmek, meclis kurmak

[18] Qopay: kendini beğenmiş

[19] Oter: geçer, geçip gider, deler

Sefername. Tablonun aslı Kırım Vakfı'ndadır.

Garibnâme'den…

Aşık Paşa

Türk diline kimesne bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dakı bilmez idi bu yolları
İnce yolu, ol ulu menzilleri
Bu Garibname eğer geldi dile
Kim bu dil ehli dakı ma'nî bile
Yol içinde birbirini yermeye
Dile bakıp ma'niyi hor görmeye
Tâ ki mahrum kalmaya Türkler dakı
Türk dilinde anlayanlar ol Hakı
Ma'niyi bir dilde sanman siz heman
Cümle diller söyler bî-güman
Cümle dilde söylenen ol sözdürür
Cümle gözlerden gören ol gözdürür.

Âşık Paşa (1272 – 1333)

Kaynak: İsmail Parlatır (Haz.) (2019). *Güzel Yazılar: Oğuz'dan Bugüne.* Beşinci baskı. TDK Yayınları.

Âşık Paşa, Karamanoğulları zamanında Kırşehir'de doğmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Osman Gazi'nin yanında yer almıştır. Arapça ve Farsça modasına karşı çıkarak eserlerini Türkçe yazmıştır. Yukarıdaki şiirin yer aldığı *Garibnâme* adlı eseri 12 bin beyitten oluşur.

Köroğlu: Yine Yiğitlerim Düştü Yadıma

Köroğlu

Yine yiğitlerim düştü yâdıma
Ağalar ağası yanımda gerek
Bir büküşte yedi geyim nal kıran
Koçak Demirc'oğlu'm yanımda gerek
***

Padişah suratlım kolu beratlım
Çentiyan kılıçlım desti kuvvetim
Böbür[1] arslan huylum kaplan sıfatlım
Köse Kenan Emmi'm yanımda gerek
***

Kimsenin halinden sorup da bilmez
Padişahtan ferman gelse dinlemez
Yüz bin ordu olsa saygısı olmaz
Şimdi Koca Arap yanımda gerek
***

Derya atı biner demir donludur
Meydana girende arslan canlıdır
Özü bir Han oğlu Isfahanlıdır
Şimdi Koca Bey'im yanımda gerek
***

Ah edüben bu zevkımı artıran
Öz özüne bir Haleb'i batıran
Beş dünya güzelin seçip getiren
Şimdi Celâli Bey'im yanımda gerek
***

Köroğlu Anıtı – Naxcivan, Azerbaycan. Foto: İkram Çınar

Gürcistan elinden amana kaldı
Şam ile Halep'ten bir şikâr aldı
Aslı Polat Oğlu Mısır'dan geldi
Bıyıklı Yusuf'um yanımda gerek
***

Kılıç çekip ordulara saldıran
İran Şahın bayrağını indiren
Şeşper[2] atıp bedenleri böldüren
Kizir Mustafa Bey yanımda gerek
***
Köroğlu'm zindanda sıkıldı canı
Ayvaz'ı görmesem olurum deli
Çiğni[3] hezaranlı, desti cıdalı (3)
Güzel İsa Balı'm[4] yanımda gerek (4)
Köroğlu (16. yüzyıl)

Kaynak: Cahit Öztelli. (1982). *Köroğlu ve Dadaloğlu: Yaşamı, Sanatı, Şiirleri.* Beşinci basılış. Varlık Yayınları, s. 26-27.
[1] Böbür: kaplan cinsinden yırtıcı bir hayvan.
[2] Şeşper: altı köşeli gürz.
[3] Çiğin: omuz. Hezaran: mızrak. Dest: el. Cıda: kargı.
[4] Köroğlu kollarından Bolu Bey rivayetine göre; Bolu Bey'in hilesiyle esir edilip İstanbul'da zindana atılan Köroğlu, padişahın kızı Döne ile kendi adamlarından İsa Balı'ya arkadaşlarını sayıyor ve kimleri yanında görmek istediğini söylüyor.

Dadaloğlu: Meğer

Dadaloğlu

Meğer

Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Meğer dünya her tarafta bir imiş
Ben dünyayı Al'Osman'ın sanırdım
Meğer dünya yüz sultanlık yer imiş
***
İrili ufaklı insan piç oldu
Onlar doğdu geçinmesi güç oldu
Altı arap atlı şahbaz nic'oldu
Mamur sandım yalan dünya çürümüş
***
Okuduğun tutmaz oldu alimler
Kalktı da adalet arttı zulümler
Terlemeden mal kazanan zalimler
Can verirken soluması zor imiş
***
Kulak verdim dört köşeyi dinledim
Meğer gıybetimi eden coğ imiş
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp dem sürmesi yeğ imiş
***
Dadaloğlu'm der ki sözüm vasiyet
Benim sözümü dinleyene nasihat
Besmelesiz kazanılan piç evlat
O da dünyada ziyankar imiş.

Dadaloğlu (16. Yüzyıl)

Kaynak: Cahit Öztelli. (1982). *Köroğlu ve Dadaloğlu: Yaşamı, Sanatı, Şiirleri.* Beşinci basılış. Varlık Yayınları, s. 83.

Şehriyar: Ey Kadın

Şehriyar

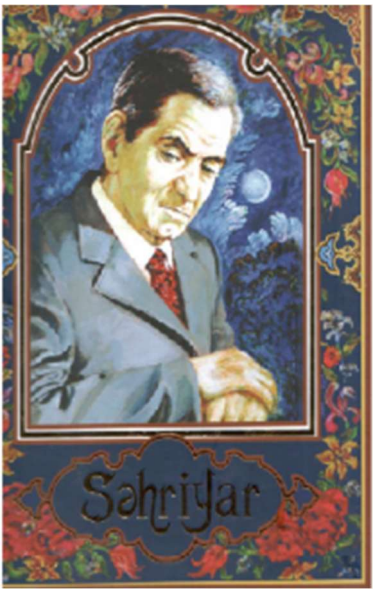

Muhammed Hüseyin Şehriyar, İran edebiyatı tarihinin en güçlü birkaç şairinden biridir. Azerbaycan eyaletinin Tebriz şehrinde doğmuştur. Azerbaycan Türk'üdür. Şiirlerini genellikle Farsça yazmış ama başta "Haydar Baba" olmak üzere Türkçe şiirleri de vardır. Şehriyar, İran dışında Azerbaycan ve Türkiye'de de iyi tanınmaktadır. 20. yüzyılda Türk Dünyasının en büyük edebiyatçılarından biri olarak kabul edilir.

Şehriyar başta aşk olmak üzere neredeyse her insani ve toplumsal konuda şiir yazmıştır. Modernist ve demokrat bir kişiliği vardır (Çınar, 2016). İran'da Şah yönetiminin antidemokratik özelliklerinden ötürü ona karşı Humeyni muhalefetini desteklemişse de, onların yönetimi başlayınca gördükleri karşısında onlara da karşı çıkmış, çok sayıda şiir yazmıştır.

Aşağıdaki şiirler onun modernist ve demokrat bir kişilik olarak kadın hakları yönünden kadınların yaşadıklarını sorgulaması ve haklarını savunmak için cesaretlendirmek amacıyla yazdığı şiirlerden sadece ikisidir.

EY QADIN!

Hüququndan söhbət aç, bir söz söylə, ey qadın!

Ağır zəncirləri qır, düşsün dillərə adın.

Bu matəm paltarını parçala bir gün səhər,

Sənin aydınlığından işıq alsın üfüqlər.

Sən ki, həyat nəfəsli Məsiha yaratmısan,

Bəlkə yeri, göyü də elə sənsən yaradan.

Sən günəş timsalısan, yaraşıq ver özünə,

Ox ol naməhrəmin də, məhrəmin də gözünə.

Dinib-danışan saz ol, yaşa nəğmələr kimi,

Bu sonsuz kədərinlə parçalama qəlbimi.

Şərəf-şan bayrağını ucalt öz əməlinlə,

Səadət bayrağını sanc dünyaya əlinlə.

İstərəm görünməsin bir də gözlərində nəm,

Mərd ol, cəsarətini görsün bütün bu aləm.

Sən aysan, öz başına yumruq niyə döyürsən?

Düyünlə yumruğunu, şeyxin başına döy sən!

HİCABIN ÜZ QARALIĞI

Aytək üzündən at, gözəlim, o niqabı sən,

Ta ki, xəcalət eyləyəsən afitabı sən.

Gör, mən yazıq ki, gözlərinin bir fədasiyam,

Bundan xərab eyləmə mən tək xərabı sən.

Qorxum budur ki, tapmayasan gülməyə macal,

Axtar bu göz şüşəmdə o gülgün gülabı sən.

Onda ki, gözlərin süzülüb bir çimir gəzər,

Qov lap uzaqlara belə qəflətli xabı sən.

Gör, inqilab bayrağı zülfündə gizlənir,

Qalx, qaldır, ey mələk, aləmi-inqilabı sən.

Nöqsana, eybə pərdə çəkər, gizlədər niqab,

Ey gül, götür üzündən, ayır o niqabı sən.

Ağlar bulud ki, gülşəni-aləmdə gül gülə,

Gülsən o gül kimi, dağıdarsan səhabı sən.

Öz haqqın istəyərsə qadın, söylə bir görək,

Hardan, necə, nədən verəcəksən cavabı sən.

Ağ gün gətirdi şeyxə sənin qarə paltarın,

Qarə gününlə qarə edibsən hicabı sən.

Meydan danışma şeyxə, ona mey nəyə gərək?

Xalqın qanın içir, yerə əndər şərabı sən.

Düşdü güzarımız yenə də qəm diyarına,

Bir yolluq eylə qafilədən bu sərabı sən.

Şərin çırağı olmasa, aydındı yolların,

Öz xeyir əməllərinlə qazandın savabı sən.

Saqi, dayan, qulağa pıçıldar bahar yeli,

Şövq ilə səslə bir də bu eşqi-əzabı sən.

Dünya qopanda qəm qopacaq hər tərəfdə, bil,

Fövt etmə fürsəti, götürüb çal rübabı sən.

Gör ki, necə bu çərxi-fələk fırlanır hələ,

Yad eylə torpaq olmuş o Əfrasiyabı sən.

Xacəylə, şeyxlə vuruşur Şəhriyari-şeir,

Çöndər, varaqla bir də o zəngin kitabı sən.

Şehriyar'ın bu şiirleri Höküme Billuri tarafından Farsçadan çevirmiştir. Kaynak: Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. (2014). Seçilmiş Esərleri. Kitab Klubu, Bakı, Azerbaycan, s. 129-130.

Çınar, İ. (2016). "Şehriyar'ın Eğitim Anlayışı / Shahriar's Approach to Education", Turkish Studies. Volume 11/19 Fall, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11219 , p. 245-266.

İkinci Karabağ Savaşı'ndan Notlar

İkram Çınar

Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Savaşı Günlerinden Notlar

Aşağıdaki notları 2020 yılındaki Azerbaycan-Ermenistan arasında yaşanan savaş sırasında medya haberlerine dayanarak almıştım. Fazlaca dokunmadan aynen yayınlıyorum.

30 Eylül 2020

Kafkasya…

Ermenistan, Sovyetler Birliği'nin dağıldığı günlerin kaotik ortamında komşu ülke olan Azerbaycan'a saldırdı ve topraklarının 1/5'ini işgal etti. Hocalı'da katliam yaptı, insanlık suçu işledi. Bir milyonun üstünde insan kendi ülkesinde kaçkın durumuna düştü. İşgalini hala sürdürüyor!

İkinci Dünya Savaşı'ndan alınan derslerden ötürü günümüz uygarlığı ülkelerin fetihçi davranışlarını kabul etmiyor, sınır değişikliklerine izin vermiyor. BM Güvenlik Konseyi dört defa karar alarak (822, 853, 874, 884 no'lu kararlar) Ermenistan'ın acilen, koşulsuz ve tamamen Azerbaycan topraklarını terk etmesi gerektiği kararını vermiştir. Ermenistan bunları ciddiye almadı. Rusya ve Batılı bazı güçlerin kendilerini koruyacağına olan inancıyla! Bugüne kadar çıkmadığına göre koruduklarını anlaşılıyor.

Yıllardır ateşkes durumu var ama barış yok, savaş hali devam ediyor. Ateşkes sık sık bozuluyor. Bunu bozan da genellikle Ermenistan oluyor. Bu defa da öyle oldu ama Azerbaycan sert çıktı. Ermenistan bunu neden yapıyor? Çünkü yayılmacı, emperyalist bir politika izliyor. Etraftaki ülkelerden toprak istiyor. Gürcistan'dan, Azerbaycan'dan ve Türkiye'den! Bin yıl önce oraların kendilerine ait olduğunu iddia ediyorlar! Bu mantıkla biz de orasını isteyebilir hatta yarın Rusya'yı fethetmeye gidebiliriz! Saka, Hun, Göktürk, Altınorda coğrafyasıdır diye!

Ermenistan'ın yayılmacı saldırganlığına karşı çıkanlar ve yanında olan ülkeler var. Rusya "abilik" yapıyor. İki yüz yıllık Rus-Ermeni ittifakı sürüyor. Yapay

Ermenistan devleti de bu ittifak sayesinde Rusya tarafından kuruldu. Rus devletinde ve medyasında en kritik yerlerde Ermeni kökenli insanların bulunması çok doğaldır. Dışişleri Bakanı Lavrov Tiflis Ermenisidir. Sputnik medya kanalının yönetiminde ve muhabir kadrosunda çok sayıda ırkçı Ermeni etkili ve yetkili konumdadır. Ancak bugünlerde Rusya Sorosçu Peşinyan yönetiminin burnunun sürtülmesini de istiyor.

Rusya, İran ve benzeri ülkeler Ermenistan'a yardım göndermeye devam ediyor.

Ukrayna, İsrail ve Gürcistan Azerbaycan'ın yanında. (Ermenistan, Gürcistan'dan Ahıska ve Ahılkelek'i istiyor, Batum'da da ciddi bir Ermeni yığılması var. Ermenistan'ın Gürcistan'a giden Azerbaycan boru hattını bombalaması Gürcistan'ı irkilttiği gibi Türkiye'deki lobisini de harekete geçirdi!) Afganistan ve Pakistan da Azerbaycan'ın yanında. Bu ülkelerin Rusya'ya olan düşmanlığı çok belirgin. Ermenistan-Rusya ittifakı onları Azerbaycan tarafına yönlendiriyor.

İran, S. Arabistan, B. Arap Emirlikleri… gibi genellikle halkının çoğu Müslüman olan ülkeler ise Ermenistan'ın yanında. Teokratlarımızın bel bağladığı ümmet dayanışması olmadı!

Jeopolitik ve jeokültür, teopolitiğin her zaman önündedir.

Azerbaycan'a toprak bütünlüğünü yeniden kurması ve emperyalist saldırganı ülkesinden kovalaması için başarılar dilerim.

3 Ekim 2020

Çüşş!

Britanya İmparatorluğu'nu çökerten güçlerin başındayız. 1. Paylaşım Savaşı biterken biz Osmanlı olarak çökerken Britanya'yı da çökerttik. Kendini toparlayamadı. 2. Dünya Savaşında ABD emperyalist olarak sahneye çıktı. Yeni yetme emperyalist olduğu için ortalıkta çok saygısızca dolaşıyordu. Birçok ülkede işgalciydi, bazılarında haysiyetsiz subaylara darbeler yaptırıyor, bazılarında iç savaşları tetikliyordu.

Dünyanın namuslu insanları da elbette bu saygısızlığa karşı tavır alıyordu. ABD-Vietnam Savaşında mazlumların yanında olunuyordu. ABD'nin Ortadoğu'daki karakolu İsrail karşısında Filistinlilerin, Şili'de Allende'nin… Anti emperyalist bir bilinç yolu vardı.

Bu yolu açmada Kemalist hareketin etkisi çok önemlidir. Dünyaya emperyalizmin yenilebileceğini Kemalistler göstermişti. Nehru'nun, Gandi'nin hatıralarını okuyunuz. Hindistan'ın bağımsızlığının altındaki Kemalist etkiyi

görürsünüz. Fransa'yı kovalayan Cezayirlilerin cebinden Atatürk fotoğrafları çıkıyordu! Geçiyorum.

ABD emperyalizmi, Vietnam'da onca zulme rağmen denize dökülmüştü. Ezim ezim ezikti. Yaralı ruhunu sinema filmiyle sarmaya çalıştı. Holivut Rambo filmleri üretti. Amerikan Rambosu tek başına gidip Vietnam'ı dağıtıyordu!

Yalan da olsa yaralı Abd bilincine iyi geldi.

Rambo filmleri 12 Eylül sonrasında Türkiye'de de "Their boys" tarafından moda film yapılıp 12 Eylül kuşağı Türk gençlerine izlettirildi. Amerikan gücünü görüp hayran kaldık!

***

Yıllaaar önce, İstanbul'da sinemada Rombo Vietnam'da filmini izliyordum. Rambo ortalığı yıktı. Bir sahneyi sinemada birkaç kişi alkışladı. Onlardan etkilenen başkaları da alkışa katıldı.

Sonra salondan bir ses yükseldi.

-Çüş lan! Kurtuluş Savaşı yapan bir ülkenin yurttaşları olarak emperyalist bir tetikçiyi alkışlamaya utanmıyor musunuz? ÇÜŞŞŞ

geleneğimizde dış politikada muhalefet yoktur. Dış politika devlet politikasıdır ve desteklenir!

***

Fakat o da ne! Darda kaldıklarında anti emperyalist olduğunu söyleyen bazıları barışçı olmuş! Bildiri yaymışlar. Azerbaycan vatanını işgalden kurtarmamalı, barışı bozmamalıymış

Artık bağırmak gerekiyor:

-Çüşş!

17 Ekim 2020

Ermenistan: "Hem suçlu hem güçlü"

İkinci Dünya Savaşındaki insan kayıplarının büyük kısmını siviller oluşturuyordu. İnsanlığın uygarlıktan yana olan kısmı savaştan sonra "Savaş hukukunu" güncelledi. O tarihten sonra olabilecek savaşlarda sivil insanlara saldırmak suç sayıldı. Sadece sivillere değil, sivillerin kullandığı altyapıya zarar vermek de savaş suçu sayıldı. Hatta hatta, savaş bölgesinin uzağında olan ve savaşa katılmayan askeri hedeflere vurmak bile yasaklandı. Bu yasağa uymayan devletler ve yöneticileri insanlık suçu işlemekten ötürü savaş suçlusu olarak yargılanacaktır. İnsanlık suçu, tüm insanlığa karşı işlenmiş suçtur ve en ağır suç olarak sayılıyor.

Savaş suçları mahkemesi en son Saraybosna'daki katliamların sorumlularını yargılayıp cezalandırdı. Nedense Sırbistan bu suçtan muaf tutuldu!

Peşinyan, Kafkasya'da büyük karışıklıklar yaratmak üzere görevlendirilmiş gibi görünüyor. Savaş yayılmamalıdır. Ermenistan, açıkça işgalci ve saldırgan olduğu halde ABD tarafından desteklenmektedir. Rusya ise Ermenistan'a göz yumuyor, yönetimi olmasa da devleti destekliyor. Ermenistan, işgal ettiği Azerbaycan topraklarından defolup gitmediği gibi sivillere saldırarak açıkça insanlık suçu işlemektedir. Ermenistan devleti buna itiraz etmediği için de insanlık suçunun ortağıdır.

Ermenistan, kitle imha füzeleri kullanılarak Gence gibi şehirlere üstelik daha çok insan ölsün diye herkesin evinde olduğu gece saatlerinde sivillere saldırmaktadır!

Her durumda Azerbaycan halkı masumdur, mazlumdur. Kardeşlik bir yana, haklının ve mazlumun yanında olmak insani bir görevdir.

18 Ekim 2020

Azerbaycan'ın gençleri iyi savaşçıdırlar. Vatan davası onları daha bir havaya sokacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nda Rusya'yı kurtaran en önemli güç Azerbaycan ordusuydu, derlerse ayrıca kanıta gerek yoktur. Buna küçük bir ek yapacağım: Ahıska Türkleri de yaklaşık 50 bin kişi ile aynı dili konuştukları için Azerbaycan ordusunun içindeydi.

Berlin'e giren ilk birlikler Azerbaycan ordusuna aitti. Hainceolan ise şuydu: Bu birliklere kumandanlık eden generali Ruslar keskin nişancı ile öldürdüler: Bir Türk general savaşın kahramanı olmasın diye! O generalin adını bilen var mı?

25 Ekim 2020

Gürcistan, Ahıska ve Ahılkelek'teki Türkleri 1944'te etnik kazıma yaparak sürgün etti. Onların yerine Ermenileri ve Gürcüleri yerleştirdi. Şimdi Ahılkelek tamamen, Ahıska ise genellikle Ermenilerin yaşadığı bir yer halindedir.

Azerbaycan'ın Karabağ'ı kurtarma operasyonu başlayınca bu bölgedeki Ermeniler kargaşa çıkardı. Gürcistan, Türklerden kurtulayım derken başına daha büyük bir sorun açmış gibi görünüyor. Üstelik Batum da sırada…

30 Eylül 2020

"Azerbaycan"

Gündemde Azerbaycan'ın işgal edilmiş topraklarını kurtarma çabası var. Azerbaycan "uzmanları" medyada konuşuyor. Ülkenin adını yanlış söyleyenler o kadar çok ki!

Bazıları AzArbeycan diyor. AzerbEycan diyenler de var. AzArbaycan diyenler, Azer ve Baycan'ı neredeyse ayrı ayrı söyleyenler…

Eskiden Kars'ta oğlan çocuklarına Azer, kızlara Baycan adı verilirdi. Hala öyle mi bilmiyorum.

İnsan, uzmanı olduğu konunun adını doğru söyleyebilmelidir…

1 Kasım 2020

Saldırgan Devlet ve Lobisi

Ülkelerarası savaş iki tarafın da tüm güçlerini cepheye sürdüğü savaştır. Ekonomik güç, psiko-sosyal güç, askeri güç, entelektüel güç… Yani cephede sadece askerler vuruşmaz.

Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarını kurtarma savaşından söz ediyorum. 27 yıl önce komşusunun saldırısına uğramıştı. Ermenistan'ın sınırlarını genişletmek için yaptığı bu saldırıda 30 bin civarında Türk soykırıma uğratıldı. Bir

milyon civarında insan ise vatanı olan Karabağ ve civarını terk etmek zorunda kaldı ve kendi ülkesinde mülteci durumuna düştü. BM dört defa Ermenistan'ın fetihçilikten vazgeçip işgal ettiği topraklardan çekilmesini istedi. Ancak bu çağrıya uymadı. 27 yıldır uluslararası kuruluşlar (Minsk grubu gibi) sorunu barışçı yöntemlerle çözmek adına savaşı dondurmuştu. Ancak hiçbir ilerleme olmadı. Azerbaycan'ı oyalama girişimi olarak kaldı.

Üstelik bu 27 yılda ateşkese rağmen 400'e yakın Azerbaycan askeri taciz ateşi açan keskin nişancı Ermenilerce şehit edildi.

Bardağı taşıran damla Ermenistan'ın Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin can damarına basmasıyla ortaya çıktı. Zira, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı, Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun geçtiği Azerbaycan'ın hassas topraklarını durduk yerde bombalaması Ermenistan saldırganlığının pervasızlaştığını gösterdi.

Ermenistan, Türkiye'nin boğazını kesmek istedi! Ermenistan'ın gerçek niyetini Türkiye ve Gürcistan böylece anladı. Üstelik dünya petrol piyasaları da Bakü-Ceyhan akımının tehdit altında olduğunu gördü. Azerbaycan da vatanını kurtarmak için silah kullanmaktan başka yolunun olmadığını anladı.

Konu üzerinde konuşanların bu kısa tarihi bilme zorunluluğu vardır!

***

Bir süredir Azerbaycan aydınlarını izliyorum. Uluslararası topluma haklılıklarını anlatmaya çalışıyorlar. Başkasının ülkesinde gözlerinin olmadığını, insanları kendi vatanlarını kurtarmaya çalıştıklarına ikna etmek için çırpınıyorlar.

Üstelik Ermenistan kirli bir savaş yürütüyor. Daha şimdiden terör devleti olduğunu kanıtladı. Azerbaycan toplumu onları Nazi olarak görüyor ve Faşist olarak niteliyor. Haksız değiller. Komşu ülkeye saldırmak gibi… Sivillere saldırmak gibi. Kitle imha silahları kullanmak gibi… Ölü ve yaralı değişimi için verilen ateşkesleri ihlal etmek gibi… İHA saldırılarını önlemek için kullanılması savaş suçu sayılan fosfor bombası kullanması gibi… Kiliseyi işe karıştırmak gibi…

Ermeni diyasporasının dünyanın bazı merkezlerinde güçlü lobileri vardır. ABD, Fransa, Kanada gibi ülkelerde kilise, politikacılar ve medya ile yakın ilişkiler kurmuşlar. Bunlar aracılığıyla gerçekleri tersyüz edebilmekte, ak kara, karayı ak olarak gösterebilmektedirler. Rusya'da ise Ermeniler adeta oligarşidir.

Azerbaycan, tüm haklılığıyla Türkiye dışında daha büyük bir uluslararası kamuoyu desteği bulmalıydı. Tamamen haklıdır. Oysa Müslüman ülkelerin bazıları bile Ermenistan'dan yana açık tavır almışlardır.

Ermeni propaganda makinesi, Türkiye'de başta barış şövalyesi olarak ortaya çıktı ancak kendilerinin bile yüzleri kızardı ve şimdilik sustular. Batılı merkezlerde ve sosyal medyada ise örgütlü bir çalışma ile gerçekleri çarpıtmaya devam ediyorlar.

Algı yönetimiyle gerçekler dönüştürülebilmektedir. Ne kadar haklı olursanız olun, eğer gerçeği kendiniz anlatmazsanız sonunda kaybetmeniz kaçınılmazdır. Dünyaya sunulan durum şudur:

"Bir buçuk milyon nüfuslu yoksul ve Hristiyan gariban Ermenistan, on milyon nüfuslu Müslüman Azerbaycan'ın saldırısına uğradı. Üstelik yanında 80 milyon nüfuslu Türkiye de açıkça destekliyor!" Bu sunuştaki masumiyet bazı görüntülerle de desteklenince Ermeni propaganda makinesi başarılı olabiliyor.

Azerbaycan'ın aydınlarına çok iş düşüyor. Dünyanın namuslu insanlarını doğru bilgiyle bilgilendirmek… Unutulmaması gereken bir gerçek de Ermenistan'ın son hamlesiyle Türkiye'nin boğazına bıçak dayadığıdır. Hiçbir ülke kendi çıkarlarının bozulmasına izin vermez. Kısacası mesele sadece Azerbaycan'ın meselesi değildir.

Ermenistan, mahallede komşularıyla birlikte yaşamayı öğrenecek mi? Birlikte yaşama kültürü olmayan bir hali var!

10 Kasım 2020

Geride Kalan: "Karabağ Azerbaycan'dır"

-1992'de Ermenistan'ın komşusuna saldırması, soykırım uygulamasıyla başladı.

-Ölmeden kaçabilenlerin kucağındaki bebeler, silahlı olarak dönüp vatanlarını kurtardı.

-Son 44 günlük sıcak savaşı da Ermenistan başlattı. Çok çirkin bir savaş yürüttü. Sivil insanlara kitle imha silahlarıyla saldırdı.

-Papazları sükûnet değil, savaş çağrısı yaptı.

-Batının şımarık çocuğu Ermenistan, diyasporadaki Ermeni lobisini kullanarak uluslararası basını susturdu. Vicdanları kör etmek istediler.

-Ermenistan parlamento başkan yardımcısı Azerbaycan'ın şehit askerlerin cenazelerini domuzlara yediren görüntüler paylaşarak vahşetini sergiledi.

-Azerbaycan millet olduğunu gösterdi. Azerbaycan'ı savunmak için bütün vatandaşları cepheye gitti. Azerbaycan vatandaşı olan Ahıska Türkleri, Ruslar,

Yahudiler… ve diğerleri… Ermenistan, millet değil sadece bir kavim olduğunu gösterdi. Gürcistan, Abhazya, Rusya, Suriye ve Lübnan'dan Ermeniler Ermenistan'a yardıma gittiler.

-Tarihi adalet yerini buldu? Azerbaycan binlerce masum insanını kayıp verdi. Uygarlık için harcayacağı kaynaklarını savaş için harcamak zorunda kaldı.

-Faşist yöneticilerinin ahlaksız tekliflerinin peşinden giden Ermeni halkı da bedelini ödeyecek. Kötü günler bekliyor. Emperyalist politikalar uygulamaktan vazgeçmeyi öğrenmeleri gerekecek. İyi komşu olup, komşularıyla birlikte ve barış içinde yaşamayı öğrenip öğrenmeyeceklerini zaman gösterecek.

Bugün zafer günü. Azerbaycan ordusunu, arkasında duran halkını, günlerdir uluslararası arenada sosyal medyada Azerbaycan'ın haklılığını anlatan bilge aydınlarını ve siyasi liderliğini kutluyorum.

Azerbaycan, ruhundaki yarayı sardı. Gerisi için zaman lazım.

Bu süreçte Türkiye de iyi bir davranış sergiledi. Hem haklı ve mazlum olanın yanında oldu hem de kardeşliğinin gereğini yaptı.

11 Kasım 2020

Bazen sonuna kadar gidip net sonucu almak gerekir. Ermenistan'ın tamamen bitmek üzere olduğu anlaşılıyordu. Cephede selfi yapıp twitleyen Ermeni askerlere bakınca, Ermenistan ordusunun cepheye ihtiyar köylüleri göndermek zorunda kaldığı anlaşılıyordu. Günümüz ordularının kullandığı donanımı o köylülerin kullanması mümkün değildi. Ordusu bitmişti. Bunu ben bile anladım. Karabağ'ın can damarı Şuşa da kurtarılınca geriye sadece Prut Savaşının final sahnesini yaşamamak kalıyordu.

Prut Savaşında Baltacı Mehmet Paşa Rus ordusunu yenmiş, Prut nehrinin bir kıvrımına sıkıştırmıştı. Geriye kayıtsız şartsız teslim almak ya da imha kalıyordu. Rusya tarihe karışabilirdi bile. Sonra görüşmeler yapılıyor ve bizim Paşa barış yapıp geri çekiliyor! Barışseveriz yani.

Rusya'nın, Ermenistan'ı son anda kurtardığı anlaşılıyor. Birçok yorumcu Azerbaycan ordusunun bu net zaferinin kazancını Rusya'nın kaptığını dile getiriyor. Rusya'nın Kafkasya'ya davet edildiğini dile getiriyorlar. Barış sağlanacaksa bunu iki ülke yapmalıydı. Rusya'ya bölgede resmi bir rol vermek çok tehlikelidir. Rusya'yı çağırma işi 1700'lerin sonunda yapılmıştı bu hata yüzünden o gün bugündür Kafkasya'da kan ve gözyaşı durmamıştır.

11.12.2020

Yabancılaşmak!…

Dünün en önemli olayı Azerbaycan'daki zafer kutlaması ve liderlerin verdiği mesajlardı. Bu olay son 30 yılda "Kafkasya'daki gelişmeler" başlığının ilk on olayından biridir. İleri giderek, yüzyılın önemli olaylarından biri olduğunu da söyleyebilirim.

Öyleyse bu "olay" medyada nasıl yer almıştır? Gazeteler, ilk sayfalarının tamamını bu habere ayırmış olmalıdır. Hiç ummadığım birkaç gazete öyle. Öyle yapmalarını umduğum, özellikle sola açık gazeteler 2. ya da 5. haber olarak, küçük puntoyla ve "yorumsuz" biçimde vermiş, bazılarında sayfa altı, bazılarında ise hiç yok!

Azerbaycan, durduk yerde emperyalist bir saldırıya uğradı, toprakları işgale uğradı. Hocalı'da olduğu gibi çok açık ve net bir soykırım yaşadı. İnsanlar "Türk oldukları için" 7'den 70'ine vahşice katledildi. Bunlar belgelendi, itiraf edildi. Yüzbinlerce insan kaçakaç mağduru oldu!

Bütün bunlara rağmen Azerbaycan 30 yıldır barış masasından kalkmadı!

İlham Aliyev, sosyalist bir eğitimden geçmiştir. Faşizmin ne olduğunu bizdeki herkesten daha iyi bilir ve tanımlar. Konuşmalarında Ermenistan'ın eylemlerini ve yöneticilerini defalarca "Faşist" olarak tanımladı. "Kahrolsun Faşizm" sözünü bile söyledi.

Azerbaycan tartışmasız biçimde antiemperyalist ve antifaşist bir mücadelenin içindeydi ve onu binlerce evladını şehit verme pahasına yendi ve insanlığın onurunu yeniden tesis etti. Türkiye de bu erdemli savaşta manevi destekte bulundu. Asker göndermedi, silah vermedi ama erdemli her ülkenin yapması gerekeni yaptı. BM kararlarının yanında yer aldı.

Azerbaycan ordu ve yöneticileri, Ermenistan'ı yöneten faşistler gibi sivillere saldırmadı. Hatta, savaşın hemen bitiminde bölgede eskiden yaşayan ama etrafı yakıp yıkarak bile olsa kaçıp giden Ermenileri Karabağ'a davet etti. Onlar da şaşkınlık içinde ama gelip yerleştiler. Şaşkındılar çünkü kendileri etnik temizlik yapmışlardı, aynısını bekliyorlardı, şok geçirdiler!

Buna rağmen savaşın başından beri Türkiye'de kendini demokrat, solcu, antifaşist, antiemperyalist, pabucumun barışçısı olarak tanımlayan, kendine öyle sıfatlar yakıştıran mankurt güruhun tavrı nasıl açıklanabilir?

Bu kesim, kendilerine, değerlerine, jeopolitiğine ve jeokültürüne nasıl bir yabancılaşma yaşamıştır? Düne kadar "Türk" ve "Atatürk" adını ağzına almayanlar bu onurlu destanı selamlarken, onlarca yıldır Atatürk'ü ve onda somutlaşan uygarlık değerlerini savunanların çocukları, yıllar içinde nasıl Fransızlaşmışlardır?

16 Kasım 2020

Test Edildi, Onaylandı

19.yüzyılda neredeyse her kavim bir devlet kurmak istiyordu. Belli başlıları kurdu. Sonra bu hareket soğudu. Hümanizm üzerine inşa edilen demokrasinin gelişmesi, kavimlerin devletleşme isteğini büyük ölçüde ortadan kaldırdı. Ulus-devlet modeli giderek geçerlik ve yaygınlık kazandı. Ancak günümüzde başlangıçtakinin tersi bir gelişme yaşanıyor. Bölünerek küçülme değil, birleşerek büyüme!

Ulus-Devletlerüstü devlet modeline doğru bir gidişat var. Avrupa'nın ulus-devletleri AB (Avrupa Birleşik Devletleri) adı altında böyle bir deneme yapıyorlar. NAFTA, ASEAN, Şangay Grubu gibi ciddi ulus-devletler üstü çabalar da var. Daha sessizce İngiliz Milletler Topluluğu (Komunvelt) ve Arap Birliği gibi uluslararası dayanışma içinde olan devletlerin varlığını da görüyoruz.

Türkiye bir yandan iştahsız biçimde AB'ye katılmaya çalışırken, örtülü olarak, eğitim ve kültür politikalarının yönü Pan-Arabist bir Ortadoğu ülkesi olmayı hedeflediğini gösteriyor. Öte yandan jeopolitiği, tarihi kültürel mirası ve akrabalığı ise Türkiye'yi, Türk Dünyasına çağırıyor.

***

2020'nin Ekim ayında Azerbaycan'ın yaptığı kurtuluş savaşının birçok sonucu ortaya çıktı. Bunlardan biri de Azerbaycan'ın jeopolitik çerçevesinin ortaya çıkmasıdır. Ancak Azerbaycan derken bunu "Türkiye" diye okuyup anlamak da mümkündür. Zira Türkiye en başta ve en yüksek düzeyde Azerbaycan'ın yanında olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Azerbaycan ordusunun kurtardığı bazı yerlere Azerbaycan bayrağıyla birlikte Türkiye'nin bayrağını da çektiği gözlenmiştir. Bunun gayri resmi olduğunu düşünmeliyiz ama önemli bir mesajdır. Zira bu olgu "Bir milletin öteki devletlerinden biri" ifadesinin altını dolduruyor.

"Bir milletin öteki devletlerinden diğerleri" de bu savaşta renklerini ortaya koydu. En başta Türk Keneş'i. Üyelerinin adlarını saymaya gerek yok. Türk topluluklarından da bu haklı kavgaya destekler geldi. Kıbrıs'tan Tataristan'a, Kırım'dan Tebriz'e kadar. Gagauzya ya da Altay ile dinimiz de bir değil ama Türk Dünyasıyla birlikte hareket ettiler. Ancak Ortadoğu'da yer alan ve birçok davasına ilk koşanın biz olduğumuz Arap ülkelerinin bir kısmı, bu haklı davada destek bir yana açıkça Ermenistan'ın yanında yer alarak içimizdeki Pan-Arabist elitleri bile utandırdı. Utandılar mı?

Öte yandan Macaristan, Ukrayna, İsrail, Pakistan gibi ülkeler de Türk Dünyasıyla hareket ettiler. Bu dayanışma grubunda Bulgaristan, Güney Kore ve

Japonya'nın da zamanla yer alacağı düşünülebilir. Kısacası, Türk dayanışması test edildi ve onaylandı. Zamanla güçleneceği düşünülebilir.

***

Bu bir Turan İmparatorluğu kurmak değil. Öyle bir gelişmeyi tarih kaydetmemiştir. Gelecekte olacağını da sanmıyorum. "Adriyatik'ten Çin denizine kadar" dar bir enlemde sadece kültür birliği kurulabilir. Bu da bir akraba dayanışmasıdır. Akraba dayanışmasının kime ne zararı var? Başkaları yapınca oluyor da biz yapınca neden olmasın?

Yine de gerek Batı ülkeleri gerek Rusya gerekse Arap ülkeleri bu doğal ve barışçı dayanışmadan irkilmektedir! Korkutucu olmak iyi fikir değildir ancak öyle bir izlenim yaratıldığı da bir gerçek. Sosyal medyadaki ergen gruplarının paylaşımları Türk Dünyasının lehine değildir. Grup sorumlularının aklı selimle hareket etmeleri gerekir.

90'lı yıllarda S. Demirel'in diline doladığı "Adriyatik'ten Çin Denizine kadar Türkiye" sloganı Türkiye'nin rakiplerini Türkiye düşmanlığına yöneltmekten başka bir işlev görmemiştir. O günden beri Türkiye başta terör olmak üzere dış kaynaklı sorunlarını çözememekte ve enerjisini telef etmektedir.

Tarih Atatürk'ü yine haklı çıkarmıştır. Türk Dünyasının kültürel dayanışmasını çok isteyen Atatürk, Pantürkizm konusunda oldukça dikkatlidir. Başka ülkeleri tedirgin etmenin yanlış sonuçlarını 1 Aralık 1921'deki meclis konuşmasında şöyle dile getiriyor:

"Büyük ve hayalî şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, kötü niyetini, kinini bu memleketin ve milletin üzerine çektik. Biz Panislâmizm yapmadık; belki "Yapıyoruz, yapacağız!" dedik. Düşmanlar da "Yaptırmamak için bir an evvel öldürelim!" dediler. Panturanizm yapmadık, "Yaparız, yapıyoruz!" dedik, "Yapacağız!" dedik ve yine "Öldürelim!" dediler. Bütün dava bundan ibarettir."

Akrabaları olan bir ülke olmak çok güven vericidir. Türkiye bu şanslı ülkelerden biridir. Böyle bir ülkenin yurttaşı olmak da bu bağlamda, büyük bir güvencedir.

10 Aralık 2020

Bugün günlerden Azerbaycan

Muzaffer orduların başkente dönüşü ve halk tarafından karşılanması tarihin eski geleneklerindendir. Bugün Azerbaycan ordusu böyle bir gururu yaşamaktadır.

Emperyalist komşusuna karşı kesin bir utku kazanmıştır.

Sadece 44 günlük sıcak savaşta 2.783 evladını kaybetti. Öncesinde çok daha büyük kayıpları oldu. Bugün bunları konuşma günü değil. Zaten barışın korunduğunu izlemek üzere Azerbaycan'a gönderdiğimiz asker sayısı da 2.783 kişi. Dokunaklı bir mesaj!

Azerbaycan, düşmanının teslim olduğu 10 Kasım gününü Atatürk'ün aramızdan ayrılışının yıldönümü olduğu için o günü bayram olarak kutlamak yerine, 8 Kasım'ı Zafer Bayramı olarak ilan etti. Bu çok seçkin bir hareketti.

Azerbaycan, tarihin önemli devletlerinden biridir. Son iki yüzyılda yaşadıklarının üzerine bu zafer, Azerbaycan'ı ulus olarak daha da güçlendirmiştir.

Zaferin kutlu olsun can Azerbaycan…

2.783

Azerbaycan, saldırgan Ermenistan'ın işgal ettiği vatan topraklarını kurtarmak için yeniden 2.783 şehit daha verdi. (Şehit sayısı Azerbaycan tarafından bir ay sonra 2.841 olarak güncellendi.) Çok yüksek bir sayı. Ermenistan'ın kaybının çok daha yüksek olduğu tahmin ediliyor.

Karabağ'ın kurtarılmasında Azerbaycan vatandaşı birçok etnik grup gönüllü olarak cepheye gitti. Yahudiler, Ruslar… Azerbaycan'da yaşayan Ahıskalı gençler

de öyle. Sosyal medyadan izlediğim kadarıyla Ahıskalılar da çok sayıda şehit verdiler. 1990'lı yıllarda da çok şehit vermişlerdi. "Topçu İskender" Azerbaycan'ın ulusal kahramanı olarak ilan edilmişti.

Karabağ'da bir Ahıskalı kadının dramını 1992'de yaşanan trajediyi bir Rus gazeteci 2013'te Rusya gazetesinde yazmış… "Savaşın kızı!" Mutlaka okumalısınız. Sinemaya aktarılır mı dersiniz?

Anı Destanı

Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzıoğlu

Aşağıdaki "Anı Destanı" Posoflu Halk Ozanı Âşık Zülali'ye aittir. Zülali (Yusuf Kökten), 1873-1956 yılları arasında yaşamış, Atabek Yurdu'nun 20. yüzyıl başındaki üç büyük ozanından biri olduğu kabul edilir. Diğerleri Narmanlı Sümmani ve Çıldırlı Şenlik'tir.

Aşağıdaki Anı Destanı, bölge tarihçisi Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu'nun "Kars-Arpaçayı Boyları Eski Merkezi Anı Şehri Tarihi (1018-1236)" adlı kitabının önsözünde VIII-IX. sayfalarından alındı. Yazıda "kh" harflerini "x" ile "ng" harflerini ise "ñ" harfi ile değiştirdim. Yerine koyduğum harfler ortak Türkçe abecede kullanılan seslerin karşılığı olan harflerdir. Kırzıoğlu ile Aşık Zülali mektuplaşmış kişilerdir. Mektuplarında Aşık Zülali, Kırzıoğlu için "Manevi oğlumuz, evladımız" diye seslenmektedir (Y. Zeyrek, Posoflu Zülâlî, önsöz'de). Her iki değerli şahsiyeti saygıyla anıyorum. [İkram Çınar]

Kırzıoğu şöyle yazıyor:

1877 de Ruslarla savaş başlamadan önce 24 000 olan Kars şehrindeki Türk nüfusu, buranın düşme felâketi üzerine, atlı gönüllü veya yaya olarak savaşa katılanlardan göçmeler ve Rus idaresinin zecrî usullerle göçürtmesi sonunda, ancak Kars'a gelen ilk Osmanlı Şehbenderi'mizin getirdiği ve gizlice Kars Müftüsü Hâcı-Mûsâ'nın teksirle kazâ ve köylere gönderdiği «Şeyhülislâm Fetvâsı» ve «Sultân Hamîd'in Fermânı üzerine», bu göçler durduğu sırada, şehirde ancak 40 Türk ailesi kalmıştı. Bunların oğullarını Medrese'ye ve kızlarını da kendi evinde açtığı ve «Xoca» olan Anası ile Eşi'nin, sonra da yetişen ve «Xalâfe» derecesine yükselen kendi Kızları'nın öğretim yaptığı «Mahalle Mektebi»nde, Anadedemiz merhûm Müderris Mollâ-Muhyiddin okutmuş. «Yemen-Xalîfeoğlu Mollâ-Muhyiddîn Efendi», «Osmanlı – İran» ve «Türk – Rus Savaşları»na söylenen 20 den fazla çeşitli şiirler ile, Karslı Şâirlere ait türkçe ve farsça şiirleri derlediği Mecmualar, onun 1913 te rahmete kavuşması ile, Anamıza ve sonradan bize intikal etti. Bunlardan, 1800 yıllarında, pirinç almak için giden kervanla Revan Hanlığından dönen Karslı Âşık ZÜLÂLÎ'nin, yolda inerek gördüğü Anı Örenleri

için söylediği 6 haneli (kıt'alı) Destanı, Kars Halkevi aylık dergisi DOĞUŞ'un Temmuz 1939 sayısında (s. 11 -13) neşrederek, şöyle demiştik: «En yakın, 120 -130 yıl önceleri söylenmiş bulunan Karslı Zülâlî'nin bu Anı Destânı, bize, bugün de Kars yerlileri arasındaki Anı'ya âit inan(ış)ları anlatmakla, bir târih değeri de taşımaktadır. Destân'ın aslı, 93 ten sonra Kars'ta kalan Yerliler'den olan ve Evliyâ-Câmii Mütevellî ve İmâmlığı'nda bulunan Yemenhalîfeoğlu Mollâ-Muhyiddîn'in dergilerinden alınmıştır.»:

«Anı Destânı» (1800 Yılı)

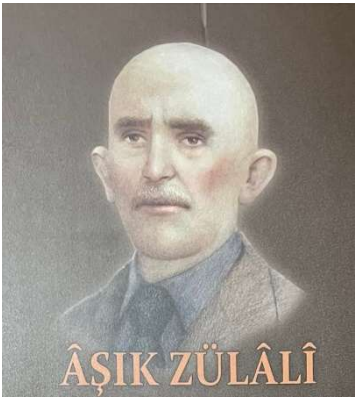

Neden böyle xarâb, vîrân kalmışsın?
Sebebinden var mı, sorağıñ Anı?
Niçe yıl şâhlara taxtgâh olmuşsun?
Neler görmüş taşın, toprağıñ Anı?

Bir zamân Xan'mışsıñ, sen bu əllerde;
Hasretiñ yanarmış hep, gönüllerde.
'Adâleti, şânı destân, dillerde
Hanı Nûşirevân, dem-çağıñ, Anı?

Ezelden, şenlikde mislin yoğ-imiş;
Mînâreñ, Mereseñ, Câmiñ çoğ-imiş;
Taşıñ işlemeli, binañ ağ-imiş;
Beşer-katlı Saray-Otağıñ, Anı.

Hind, Yemen, Tebriz'den kervân işlermiş;
Ağır-bezirgânlar, sende kışlarmış;
Oniki Meydân'da, bâzâr işlermiş;
Xalk dolar, taşarmış kırağıñ, Anı.

Kimiñ şerri, tâcun-taxtın devürdü?
Kimiñ bed-du'âsı, alt-üst çevürdü?
Kimiñ od'u düşüp, külün savurdu?
Yandı mı gülşânıñ, xoş-bağıñ Anı?

Vîrâne mihmânı baykuşuñġ, uçar;
Arpaçayı'ñ yaslı, mâtemli geçer;
ZÛLÂLÎ de, köhne yarañı açar,
Neylesin ki düşdü, uğrağıñ, Anı?
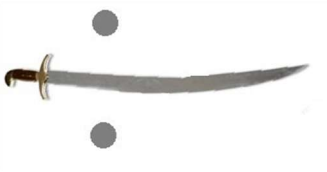
Kaynak: Kırzıoğlu, Fahrettin M. (1982). Kars-Arpaçayı Boyları Eski Merkezi Anı Şehri Tarihi (1018-1236). Ankara: SAN Matbaası.